

AZ
ARANYFONÓ
LÁNYOK

ÉS ZT
NÉPMESÉK

Bereczki Gábor (szerk.)

AZ ARANYFONÓLÁNYOK

ÉS ZT NÉPMESÉK

EURÓPA KÖNYVKIADÓ

BUDAPEST 1968

Válogatta, fordította, az utószót és a jegyzeteket írta Bereczki Gábor
A versbetéteket fordította Képes Géza

AZ ARANYFONÓ LÁNYOK

Élt egyszer, régen, kis házikójában, rengeteg erdő mélyén egy vén, sánta szipirtó három szép lányával együtt. A lányok virágszál módjára díszlettek a kiaszott vénasszony mellett; kiváltképpen a legkisebb volt szófogadó és takaros, mint egy ibolya. De az elhagyatott helyen nem volt más, aki gyönyörködjék benne, csak világosban a nap, éjjel meg a hold és a csillagok szeme.

Az öregasszony nem engedte, hogy a lányok lustálkodjanak vagy hiábavalósággal töltsék az időt, hanem reggeltől estig dolgoztatta őket. A lányok napról napra a rokka mellett ültek, s aranyszöszből eregették a fonalat. Még csütörtök este és szombat délután se hagyta őket, hogy a kelengyéjüket készítsék, s ha alkonyatkor vagy a holdfénynél nem veszik elő a kötőtűt, akkor bizony sose készülnek el vele. Ha a szösz elfogyott, rögvést új csomót kötöttek a guzsalyra, s a fonál egyforma, szép vékony kellett, hogy legyen. A kész fonalat az öregasszony titkos kamrájában tartotta, amely mindig lakat alatt állt, s ahova a lányok soha nem teheték be a lábukat.

Hogy honnan került az aranyszösz a házhoz, vagy micsoda ruhának fonták a fonalat, arról a lányok nem tudtak semmit, mert az öregasszonyt hiába faggatták erről, nem árulta el. Nyaranként két-három ízben is felkerekedett, néha egy hétnél is tovább oda volt hazulról, s mindig éjszaka jött meg, úgyhogy a lányoknak sose sikerült kitudni, mit hozott magával. Mielőtt útnak indult volna, a gyerekeinek annyi napra való munkát adott, ameddig távol maradt a háztól.

Egyszer a vénasszonynak megint el kellett mennie. Hat napra való fonnivalót hagyott a lányainak, s a lelkükre kötötte:

– Jól vigyázzatok, tartsátok nyitva a szemeteket, ügyesen járjon a kezetek, nehogy elszakadjon az orsókarikánál a fonál, mert akkor odatesz az aranyszálak csillogása, s ezért keservesen meglakoltok!

A lányok azonban csak nevettek a vénasszony fenyegetésén; s még tíz lépésnyire se volt a házikótól, máris elkezdtek kacarászni:

– Erre a badar tilalomra nincs semmi szükségünk – szólta a legkisebb lány. – Az aranyfonál akkor se szakad el, ha tépjük,

nemhogy fonás közben.

A középső lány meg ezt tette hozzá:

– Azt se hiszem, hogy az arany elveszítheti a csillogását.

Többször megesik az lányokkal, hogy idő előtt nevetnek, s aztán a nagy örömnél sírás a vége.

A vénasszony távozása utáni harmadik napon váratlan dolog történt, amitől a lányok először megijedtek, majd nagy örömet, boldogságot okozott nekik, végül azonban keserű bánat forrása lett.

Egy Kalev nemzetségéből való királyfi vadászat közben eltévedt a rengeteg erdőben, nem hallotta se a kutyák ugatását, se a vadászkiáltás rianását, ami útmutatóul szolgálhatott volna neki. A kiáltás a Görbeszemű fülébe jutott, vagy a sűrűbe veszett, úgyhogy nem hangzott messzire. Végül fáradtan, eltörődve szállt le lováról a királyfi, s lefeküdt egy bokor árnyékába, a ló meg szabadjára legelészett a tisztáson.

Mikor a királyfi felserkent álmából, a nap már lemenőben volt. Hosszas keresés után ráakadt végre a keskeny ösvényre, amely a sánta vénasszony házához vezetett. Nagy volt a lányok meglepetése, mikor meglátták az idegent, akihez hasonló sose került eddig a szemük elé. Napi munkájuk végeztével azonban az esthajnali hűvösben úgy megbarátkoztak az idegennel, hogy lefeküdni se volt kedvük. S mikor végre a két idősebb nyugovóra tért, a legkisebb még mindig a küszöbön ült a vendéggel, s egész éjszaka nem hunyták le a szemüket.

Míg ők kettecskén a hold és a csillagok világánál jóízűen beszélgetnek, lássuk, mit csinálnak a vadászok, akik elvesztették urukat az erdőben. Bizony hiába keresték keresztbe-kasul járva a vadont, míg az éjszakai sötétség véget nem vetett a kutatásnak. Ekkor elhatározták, kettőt elküldenek maguk közül, hogy megvigyék a szomorú hírt a királyi várba. A többiek pedig tábort ütöttek egy terebélyes lucfenyő alatt, azzal, hogy másnap reggel folytatják a keresést.

A király rögvést megparancsolta, hogy reggel, pitymallat előtt induljon el egy regiment huszár és egy regiment gyalogos katona az elveszett királyfi keresésére. Harmadik nap fröstök tájban akadtak véletlenül a hatalmas rengetegben a házikóhoz vezető ösvényre.

A királyfi ezalatt nem unta el magát a lányok között, s nem is vágyódott haza. Mielőtt útnak indult, titokban megígérte a legkisebb lánynak, hogy rövidesen visszatér, s akkor szépszerével vagy erőszakkal elviszi innen, hogy párba keljen vele. Bár a nénjei nem hallották a tanácskozásukat, mégis fény derült rá, mégpedig oly módon, ahogy senki se várta.

Nagy volt a legkisebb lány álmélkodása, mikor a királyfi távozása után rokkához ült, s észrevette, hogy az aranyfonál elszakadt az orsókarikánál. A fonál végét összekötötte, s gyorsabban kezdte taposni a rokkát, hogy a kedvesével töltött időt most serénységgel pótolja; valami azonban, amit ezelőtt nem látott, nem tapasztalt, nagyon ráijesztett a lányra: az aranyfonál nem csillogott úgy, mint régebben. Nem használt a fényesítés, se a sóhajtozás, se az, hogy könnyeivel áztatta.

A baj besurran az ajtón, bejön az ablakon, s bebújik a hasadékon, ha véletlenül rátalál – szól a régi mondás.

Most is így történt.

Az öregasszony hazajött az éjszaka. Reggel, ahogy belépett a nagyszobába, mindjárt rájött, hogy nincs rendben a lányok szénája. Rettenetes haragra lobbant, egyenként maga elé parancsolta őket, s nekiállt a faggatásnak. Nem sokáig titkolhatták, takargathatták a lányok a dolgot – a hazugságnak rövid a lába. A ravasz vénasszony csakhamar nyomára jött, micsoda madár dalolt a legkisebbik lánya fülébe, míg ő oda volt.

A szipirtyó olyan átkozódásba fogott, mintha eget-földet be akarna feketíteni. Végül azzal fenyegetőzött, hogy kitekeri az ifjú nyakát, s testét odadobja az erdei vadállatoknak, ha még egyszer kedve kerekednék ide jönni.

A lány irult-pirult, egész álló nap nem talált nyugtot, s éjszaka egy pillanatra se tudta lehunyni a szemét. Szüntelenül nyomta a lelkét, hogy az ifjú halálát lelheti, ha visszajön. Kora hajnalban, mikor az öregasszony és a két nagyobb lány még az igazak álmát aludta, kilopakodott a házból az udvarra, hogy hátha a reggel harmatos húsé csillapítja bánatát.

Szerencséjére gyerekkorában megtanította a vénasszony a madarak nyelvére, aminek most hasznát látta. Egy közeli fenyő ágán ült egy tolláskodó holló. A lány megszólította:

– Te kedves, fehér madár, te legbölcsebb a madarak között! Nem segítenél rajtam?

– Micsoda segítségre lenne szükséged? – kérdezte a holló.

A leány így válaszolt:

– Repülj ki a vadonból, ki a síkra, addig, míg el nem érsz egy büszke városhoz, ahol a királyfi lakik. Keresd meg, s vidd hírül neki, milyen baj szakadt a fejemre.

Aztán elmondta a hollónak töviről hegyire a bánatát az aranyfonál elszakadásától egészen a vénasszony rút átkozódásáig, s kérte, hogy az ifjú ne jöjjön többé vissza. A holló meg is ígérte, hogy mindent elintéz, ha talál valakit a városban, aki érti a nyelvét, s ezzel késedelem nélkül útnak is indult.

A vénasszony nem engedte többé legkisebb lányát rokkához ülni, hanem a kész fonalat gombolyította vele. Ez még jobb is lett volna a lánynak, mint a fonás, de a szipirtyó nem hagyott neki békét, reggeltől estig örökösen szidta, átkozta. Ha a lány mentegetőzni próbált, annál rosszabb volt. Ha egyszer a méregtől kerepelni kezd az asszonyi száj, akkor nincs erő, mely megállíthatná.

Estefelé egyszer csak megszólalt a holló a fenyőágon:

– Kár, kár! – s a szegény lány az ablakhoz szaladt, hogy hallja, mi hírt hozott. A holló szerencsére találkozott a király kertjében a szélöreg fiával, aki úgy beszélt a madarak nyelvén, mint a vízfolyás. Ennek mesélte el a fekete madár a lánytól hallottakat, s kérte, hogy mondja el a királyfinak. Nagy bánatba esett a királyfi, mikor megtudta, hogy járt a lány; aztán meghányta-vetette a dolgot barátaival, miként mentse meg kedvesét.

– Mondd meg – oktatta ki a szélöreg fiát –, hogy a holló repüljön gyorsan vissza, s adja hírül a lánynak: legyen ébren a kilencedik éjszakán, mert akkor eljön, aki kiszabadítja a héja karmai közül a jércét.

Jutalmul odavetettek a hollónak egy jókora darab húst, hogy legyen erő a szárnyaiban, s aztán útnak eresztették. A lány megköszönte a madárnak a hírt, s nem szólt róla senkinek, úgyhogy a többiek nem neszelték meg a dolgot. Minél jobban közeledett azonban a kilencedik nap, annál nehezebb lett a szíve. Attól tartott, hogy valami váratlan szerencsétlenség meghiúsítja a tervet.

A kilencedik estén, mikor a vénasszony és a két idősebb lány lefeküdt aludni, hűguk lábujjhegyen kilopakodott a házból, leült a fák alá a fűre, hogy itt várja meg kedvesét. Bizakodott is, meg félt is egyszerre. Már másodszorra kukorékolt a kakas, de se léptek dobbanása, se emberi hang nem hallatszott az erdőben. A második és a harmadik kakaskukorékolás között távoli lódobogás ütötte meg a fülét. A lány megindult abba az irányba, nehogy túl közel jöjjenek, és felébresszék a házban alvókat. Kis idő múltán megpillantott egy csapat vitézt. A királyfi maga lovagolt az élükön; mert mikor utoljára itt járt, visszafelé menet megjelölte a fákat, s ezek nyomán most idetalált. Ahogy a lányt meglátta, leugrott a lóról, nyeregbe emelte, utána maga is felült, és sietve útnak indultak.

A hold adott annyi világot, hogy a fákra vágott jeleket ki tudták venni.

A hajnal pírja mindenfelé megzendítette a madarak nyelvét. Ha a lány figyelni a beszédüket, s okul belőle, abból több hasznuk származott volna, mint a királyfi mézes szavaiból. Ő azonban se nem látott, se nem hallott mást, csak a kedvesét, aki bátorította, hogy ne féljen, bízzon a katonákban. Mikor kiértek az erdőből, már jó magasan járt a nap.

Szerencsére, a vénasszony reggel nem vette mindjárt észre a lánya szökését, csak később, mikor szemet szúrt neki, hogy ott a fonál gombolyítatlanul a motollán. Kérdezte a többiektől, hova tűnt a kisebbik lány. Erre azonban senki se tudott válaszolni. A banya hamarosan rájött, hogy a lány megszökött. Rögvest hozzálátott, hogy a lány után küldjön valakit, aki megbünteti. Lehozott a padlásról egy marékkal a kilenc fajta varázsfűből, összekeverte bajt hozó sóval, belegöngyölte egy kis rongydarabba, átkokat és rontó igéket olvasott rá, átkötötte gyapjúfonállal, s a széllel útnak indította a bűvös bugyort, s közben ezt dalolta:

*Forgószél, te adjál szárnyat,
szelek anyja, takarót adj!
Bűvös bugyrom repítsétek,
vad szelek szárnyán vigyétek!
Hadd szálljon el halált hozva,
hadd zúgjon el törve-zuzva.*

Déltájban a királyfi egy nagy folyónak a partjához ért a vitézeivel. A folyón egy keskeny híd vezetett keresztül, amelyen csak egyesével lehetett átjutni. A királyfi éppen a híd közepén járt, mikor a bűvös bugyor bögöly módjára belecsípett a ló vékonyába. Nagyot horkant a ló, és felágaskodott, s mielőtt még bárki is segítségére siethetett volna, a lány lecsúszott a nyeregből, és beleesett a folyóba. A királyfi utána akart ugrani, de a vitézek erővel visszatartották, mert a folyó feneketlen mély volt. Ember nem másíthatta már meg, ami megtörtént.

Az ijedség és a nagy bánat egészen leverte lábáról a királyfit. A vitézei vitték haza, ahol hetekig bezárkózva gyászolta kedvesét, s az első napokban nem nyúlt se ételhez, se italhoz. A király közelről, távolról összehívta a bölcseket, de egy se tudott a betegség nyomára jönni, se pedig gyógyírt találni rá. Egy nap aztán így szólt a szélöreg fia, aki a király kertésznél inaskodott:

– Küldjétek rögvest Észak Varázslójáért, az többet tud, mint a ti országotok bölcsei.

Hamarjában üzent a király Észak Varázslójának, aki szelek szárnyán meg is jött egy hét alatt. Ez így szólt hozzá:

– Felséges királyom! Ezt a betegséget a szél okozta. Egy gonosz bűvös bugyortól szakadt meg az ifjú szívének a jobb fele, s ezért gyászol szüntelen. Itt nem segít se szó, se orvosság, csak egyedül az idő gyógyíthatja meg a bajt. Küldjétek gyakran szél járta helyre, hogy a szél az erdőbe űzze a gondját.

Így történt aztán, hogy a királyfi kezdett magához térni, evett és éjjel aludt. Végül elmesélte szüleinek, min bánkódik olyan nagyon.

Apja azt tanácsolta neki, hogy induljon el háztűznézőbe, s hozzon feleséget magának, akkor majd megvigasztalódik. Az ifjú azonban hallani se akart róla.

Már csaknem egy esztendő telt el a gyászoló királyfi felett, mikor egy szép napon véletlenül éppen azon a hídon ment keresztül, amelyiken elvesztette volt kedvesét. Ahogy eszébe idézte a szerencsétlenséget, keserű könnyek toltak a szemébe. Váratlanul csengő énekszó ütötte meg a fülét, bár sehol egy teremtet lélek a közelben. A hang ezt dalolta:

*Rut vénasszony átka szállt rá;
védtelent a víz elvitte,*

árvát az ár elrejtette.

A királyfi leszállt a lóról, tekingetett erre-arra, hogy talán a híd alá rejtőzött valaki, de ameddig a szem elért, nem talált sehol az énekes nyomára. A víz színén a széles levelek között ott lebegett egy vízililiom, ez volt az egyedüli, ami a szemébe tűnt. A lebegő kis virág azonban nem dalolhatott, itt valami csodálatos dolognak kellett lennie. Megkötötte lovát a folyóparton egy fatöncshöz, ő meg leült a hídra, s várt, hátha sikerül többet meglátni vagy hallani. Egy darabig csend volt körülötte, aztán megint felcsendült a láthatatlan dala:

*Rut vénasszony átka szállt rá;
védtelent a víz elvitte,
árvát az ár elrejtette.*

Van úgy néha, hogy az embernek csak úgy véletlenül jó gondolat ötlük az agyába; így történt most is. A királyfi ezt gondolta: mi lenne, ha késedelem nélkül odalovagolnék az erdei házhoz, talán az arany fonalat fonó lányok meg tudják magyarázni a csodát. Ahogy ezt kigondolta, lóra pattant, s elindult a rengeteg felé. Abban bízott, hogy a régi jelek nyomán könnyen megtalálja az utat, de az erdő időközben nőtt, s egy napnál is tovább tartott, míg rátalált az ösvényre. A házikó közelében megállt, s kémlelte az erdőt, nem jön-e ki valamelyik lány a házból.

Kora reggel a legidősebb lány kiment a forráshoz mosakodni. Az ifjú hozzálépett, s elmondta neki, hogy jártak szerencsétlenül tavaly a hídon, s milyen dalt hallott ott a minapában. A vénasszony szerencséjére nem volt otthon, ezért a lány betessékelte a királyfit a házba. Mikor töviről hegyre meghallgatták a dolgot, mindjárt tisztában voltak vele, hogy a szerencsétlenség okozója a vénasszony bűvös bugyra volt, s húguk még nem halt meg, csak varázslat köti gúzsba.

Az idősebb lány megkérdezte:

– Nem láttál-e valamit a vízen, ahonnan a dalolás jöhetett volna?

– Nem én, semmit – felelte a királyfi. – Ameddig a szemem ellátott, nem láttam mást a hullámok hátán, csak egy sárga vízililiomot a széles levelek között, de a virág és a levelek nem dalolhattak.

A lányok meg amondók voltak, hogy a vízililiom nem lehetett más, mint az ő vízbe veszett húguk, akit a gonosz varázslat változtatott virággá. Emlékeztek rá, hogy repítette utána a vénasszony a bűvös bugyrot, amely elvarázsolta húgukat, de az életét nem oltotta ki. Erről azonban a királyfinak nem szóltak semmit. Míg nem tudták, hogyan szabadíthatják meg testvérüket, nem akarták hiú reménységgel kecsegtetni az ifjút. A vénasszony hazajöveteléig még lehetett néhány nap, ezért volt idejük tanakodni.

Az idősebb lány este lehozott a padlásról egy maréknyi különféle varázsfüvet, apróra dörzsölte, liszttel tésztát gyúrt belőle, megsütötte kalácsnak, s lefekvés előtt odaadta az ifjúnak, hogy egye meg. A királyfi csodálatos álmot látott éjszaka. Úgy tetszett neki, hogy madarak közt él az erdőben, s mindegyiknek érti a nyelvét.

Mikor reggel elmesélte álmát a lányoknak, így szólt az idősebbik:

– Szerencsés órában jöttél hozzánk, szerencsés órában láttad az álmot. A tegnapi disznóhúsos kalácsnak, amit neked sütöttem, bölcsességfüvekből volt a tölteléke, s most már mindent megértesz, amit a madarak beszélnek. Ezek a kis tollkabátosok sok olyat tudnak, ami az emberek előtt nem ismeretes; ezért figyeld meg jól, mit szól a madarak szája. S ha egyszer véget ér a bánatod, ne felejtkezz meg rólunk, szegényekről, akik foglyok módjára ülünk itt a rokka mellett.

A királyfi megköszönte a lányok jóakarátát, s ígérte, hogy később vagy kiváltja, vagy ha kell, erővel is megszabadítja őket. Ezzel búcsút vett tőlük, és útnak indult. Nagy volt a lányok öröme, mikor látták, hogy a fonál nem szakadt el, az arany csillogása se fakult meg; a vénasszony, hazaérkezve, semmit se hányhatott a szemükre.

Annál furábban állt a dolog a királyfival, aki úgy érezte magát az erdőben, mintha sokadalomba cseppent volna, mert a madarak énekének, csicsérgésének mind felfogta az értelmét. Ámulva látta, mennyi tudomány marad elzárva az ember elől, mert nem érti a madarak nyelvét. Abból, amit eleinte beszéltek, az utas nem sokat okult, mert olyan emberekről esett szó, akiket ő nem ismert. Egyszer azonban megpillantott egy magas fának a sudarán egy szarkát és egy fenyőrigót, akiknek a beszéde őt is illette.

– Nagy az emberek ügyefogyottsága – mondta a rigó. – Semmit se tudnak úgy nyélbe ütni, ahogy kell. Már egy esztendő óta ott kornyadozik vízililiom képében a sánta vénasszony lánya. Dalolva panasolja baját az arra járóknak, de senki se szabadítja meg. A minap ment át a hídon a volt kedvese, hallotta a lány panaszát, de ő se volt okosabb, mint a többiek.

Így szólt erre a szarka:

– Pedig a lányra őmiatta szakadt a banya büntetése. Ha nem hall bölcsebbet, mint amit az emberek szájából hallhat, akkor a lány megmarad örökké virágnak.

– Pedig a lány megszabadítása nem nagy dolog lenne, ha elmagyaráznák az esetet Észak Varázslójának. Az könnyűszerrel meg tudná szabadítani a lányt hullámbörtönéből s a virágköteléktől.

Ez a beszéd gondolkodóba ejtette az ifjú embert; azon tanakodott menet közben, hogy kivel küldhetné üzenetet oda az északi vidékre. Hát, egyszer csak azt hallja, hogy így kiált az egyik fecske a másiknak:

– Gyere, menjünk Észak földjére, ott jobb fészkelőhely van, mint itt!

– Megálljatok, pajtások! – rikoltotta madárnyelven a királyfi. – Mondjátok meg Észak Varázslójának, hogy sokszor tiszteltetem, s kérdezzétek meg tőle, hogy lehetne a vízililiommá változtatott leány ismét emberré?

A fecskék megígérték, hogy utánajárnak a dolognak, s útjukra repültek.

A folyópartra érve, a királyfi megpihentette a lovát, s hallgatózott a hídon, nem hall-e megint énekszót valamerről. De csend volt mindenfelé, s nem hallatszott más, csak a hullámok csobogása és a szél zúgása. Szomorúan ült fel a lovára, hazalovagolt, ahol nem szólt senkinek se az útvjáról, se a történekről.

Egy hétre rá a kertben üldögélt, s azzal volt, hogy a fecskék útközben megfeledkeztek az üzenetéről, mikor egy hatalmas sas kezdett keringeni magasan a feje felett. Apránként mind alacsonyabbra szállt, míg végül letelepedett egy hársfa sudarára, a királyfi közelében.

– Az öreg Észak Varázslója tiszteltet – szólt a sas –, s arra kér, hogy ne haragudj, amiért eddig nem tudott válaszolni. Nem talált

senkit, aki errefelé jött volna. A lány megmentéséhez nem szükséges más, csak ez: menj el a folyó partjára, vedd le magadról a ruhát, s kend be magad tetőtől talpig iszappal, úgy, hogy sehol se maradjon rajtad egy csepp fehér folt se, aztán fogd meg az orrod, és kiáltd el magad: „Emberből rák!” Abban a pillanatban rákká változol; aztán menj le a folyó fenekére – a megfulladástól nem kell tartanod. Bújj a vízililiom gyökere alá, s szakítsd ki az iszapból. Fogózz bele ollóddal egy gyökércsonkba, s akkor a víz a virággal együtt felvet. Aztán ússz a hullámok taraján, egészen addig, míg meg nem pillantasz a folyó bal partján egy ágas-bogas berkenyét. A berkenyétől kicsit odébbat van egy kisebbfajta szauna nagyságú kő. Ennél sóhajts egyet: „Vízililiomból lány, rákból férfiember!” S azon nyomban be is teljesedik.

Ahogy a sas befejezte a mondókáját, felrepült, s ment útjára. Az ifjú jó darabig nézett utána, s nem tudta, mitévő legyen.

Több mint egy álló hétig volt így kétközben; nem volt se bátorsága, se bizodalma, hogy megpróbálkozzon a dologgal. Egy napon így szólt hozzá a varjú:

– Miért habozol, hogy az öreg tanácsa szerint cselekedjél? Az öreg varázsló sohasem küldött hamis üzenetet, s a madarak nyelve se hazudott még. Menj sietve a folyópartra, s száraszd fel a lány könnyeit.

A varjú szavai bátorságot öntöttek a királyfiba. Ezt gondolta: – A halálnál nagyobb baj nem érhet, s az is jobb, mint az örökös gyász. Lóra ült, s a jól ismert úton a folyópartra ment. A hídra érve meghallotta a dalt:

*Elátkozott a vénasszony,
Azért kell itt szunnyadoznom,
Erőtlenül elhervadnom,
Hullámok ölébe hullnom.
Hideg az ágy, nyirkos az ágy
Benne fekszem gyöngye leány.*

A királyfi nyűgbe kötötte a ló lábát, hogy ne tudjon messzire menni a hídtól, levetette a ruháját, s tetőtől talpig bekente magát iszappal, hogy nem maradt rajta sehol egy fehér folt. Aztán megfogta az orrát, és elkiáltotta magát:

– Emberből rák! – s azon nyomban lebukott a víz alá. Buzogva csapott fel a víz, s aztán minden olyan csendes lett megint, mint ennek előtte.

A rákká lett ember hozzálátott, hogy kitépdesse az iszapból a vízililiom gyökerét, ami jó sok időbe telt. A gyökér keményen ragadt bele az iszapba, s hét napi kemény munkába telt, mire elkészült vele. Dolga végeztével megfogta ollójával az egyik gyökércsonkot, s a víz a virággal együtt felvetette őket. A hintázó hullámok csendesen továbbsodorták a rákot és a vízililiomot. A parton látott fát is, bokrot is eleget, de a berkenye meg a nagy kő sehogy se akart felbukkanni. Végül megpillantotta a bal parton a piros fűtökkel teli, ágas-bogas berkenyefát, s kicsit odébbat a kisebbfajta szauna nagyságú terméskövet. Erre felsóhajtott a rák:

– Vízililiomból leány, a rákból meg férfiember!

Abban a pillanatban két ember feje bukkant fel a vízből, az egyik férfié, a másik asszonyé. A víz közelebb sodorta őket a parthoz, de mindketten anyaszült meztelenek voltak.

A szemérmes leány így szólt:

– Te kedves ifjú, nincs mit magamra vennem, s így nem merek kimenni a vízből.

Erre az ifjú:

– Menj csak a berkenye mögé, én addig behunyom a szemem, míg te elrejtőzöl. Aztán elszaladok a hídhöz, ahol a lovam meg a ruhám hagytam, mikor belementem a folyóba. – Nem tudta, hogy napokig volt rák. Avval volt, hogy csak néhány órát tartózkodott a víz fenekén.

De lám csak! Egy hatlovas, fényes hintó tartott feléje a parton. A hintóban talált ruhát magának és a vízből kimentett kedvesének is. Inas és szobalány is jött a hintóval. Az inast magánál tartotta a királyfi, a szobalányt pedig odaküldte a ruhákkal, hintóstul, a berkenye alá, ahol a kedvese várakozott.

Egy jó óra múlva megjött a pompás menyasszonyi ruhába öltöztetett hajadon. A királyfi szintén fényes vőlegényi ruhát viselt, s beszállt a lány mellé a hintóba. Egyenesen a királyi vár kapuja elé hajtottak.

A király és a királyné gyászruhát öltöttek, kedves, elveszett fiukat gyászolták, akiről azt gondolták, hogy a folyóba fulladt, mert a lovat

és a ruhát a parton találták meg. Nagy volt a szülők öröme, mikor elsíratott fiuk egy szépséges leánnyal együtt eléjük toppant, s mindkettőn csillogó ruha díszlett. Mindjárt lakodalmat csaptak, amit nagy pompával és muzsikával hat hétig tartottak.

Az idő járása sose áll meg, sosincs pihenés, mégis úgy tetszik az embernek, hogy a boldogság napjai sebesebben telnek, mint a bánat órái. A lakodalmat végeztével beköszöntött az ősz, aztán megjött a téli hideg, a havak, úgyhogy az ifjú párnak nem sok kedve volt kimozdulni a házból. De ahogy tavasszal megint kinyíltak a virágok, lement a királyfi fiatal feleségével sétálni a kertbe. Ott aztán meghallották, mit csörgött a szarka a fa tetején.

– Ó, te háládatlan, aki a nagy boldogságban megfeledkeztél egykori segítőtársaidról! Az a két szegény lány most már holtáig fonja tán az aranyfonalat? A sánta vénasszony nem anyja a lányoknak, hanem boszorkány, varázsló, aki a lányokat kicsi korukban messzi földről lopta el. Nagy a vén szipirtó bűne, s nem érdemel kegyelmet. Főtt mérgegyökér lenne a legjobb eledel neki, mert különben megint üldözne bűvös bugyrával a megszabadított lányokat.

Most visszaemlékezett a királyfi mindenre, s a feleségének is elmondta, hogyan fordult meg az erdei házikóban, s kért tanácsot a lányoktól, hogyan tanulta meg a madarak nyelvét, s ígérte meg, hogy megszabadítja a hajadonokat. A felesége sírva könyörgött neki, hogy siessen néneji segítségére. Másnap reggel, ahogy az asszony felébredt, így szólt az urához:

– Fontos álmot láttam. A vénasszony elment hazulról, a lányok egyedül vannak. Most lenne jó segítségükre sietni.

A királyfi azonnal megparancsolta egy csomó katonának, hogy készüljenek az útra, s elindult velük az erdei házikóhoz. Másnap oda is értek. A lányok, ahogy az álom jelentette, egyedül voltak, s nagy örömmel futottak megmentőjük elébe. Az egyik katonának megparancsolták, hogy szedjen mérgegyökeret, amit majd megfőznek a vénasszonynak. Fia hazajön, és belakmározik belőle, nem lesz kedve többet enni.

Éjszakára ott maradtak a házban, s másnap korán reggel indultak útnak a lányokkal, úgyhogy estére a városba értek. Nagy volt a

testvérek öröme, mikor most, két esztendő múltán, megint összetalálkoztak.

A vénasszony még aznap éjszaka hazaérkezett. Nagy sietve megette az ennivalót, amit az asztalon talált, aztán lefeküdt az ágyba aludni, s nem is ébredt fel többé. A mérgesgyökér véget vetett gonosz életének.

Mikor a királyfi egy hétre rá odaküldte egy hű emberét, a vénasszony már halott volt. A titkos kamrában ötven szekérre való aranyfonalat találtak, amit elosztottak a három testvér között. Amint a kincset elhordták, a királyfi főembere megparancsolta, hogy repítsék fel a piros kakast a tetőre. Már a padláslyukon csapott ki a láng, mikor egy nagy, égő szemű macska bújt elő, és leugrott a földre. A katonák utánaeredtek, s nagy nehezen elcsípték. Egy madár leszólt a fa sudaráról:

– Kössetek hurkot a macska farkára, akkor minden titokra fény derül!

Így is tettek vele.

– Ne kínozzatok, emberek! – könyörgött a macska. – Igaz, hogy most varázslat folytán macska képében járok, de másképp én is olyan ember vagyok, mint ti. Messze földön, egy gazdag király kincstárnoka voltam, a vénasszony pedig a királyné első szobalánya. Kapzsiságból összeszövetkeztünk, hogy elraboljuk a király három lányát és a kincseit, s aztán elmenekülünk velük. Mikor apránként minden arany eszközt eltüntettünk, amit a vénasszony aranyösszé változtatott, fogtuk a gyerekeket, akik közül a legidősebb hároméves, a legkisebb pedig öthónapos volt. A banya attól tartott, hogy megbánom tettemet, s ezért macskává változtatott. A nyelvem ugyan megoldódott a vénasszony halála órájában, de emberi alakom nem nyertem vissza.

A katonák parancsnoka így szólt, mikor a macska befejezte beszédét:

– Te se érdemelsz jobb sorsot, mint a vénasszony! – és ezzel a tűzbe vettette a macskát.

A királylányok pedig, kisebbik húgukhoz hasonlóan, idővel királyfiakhoz mentek feleségül, s az erdei házikóban maradt aranyfonálból gazdag hozományra futotta nekik.

Arra azonban, hogy hol születtek és kik voltak a szüleik, nem derült világosság.

FÜRGELÁB, ÜGYESKÉZ ÉS ÉLESSZEM

Élt egyszer egy jómódú gazdaember meg a felesége. Semmiben sem éreztek szükségét; az élet mindennel bőségesen megáldotta őket. Az emberek szemében gazdagok és boldogok voltak. Egyvalami azonban mégis hiányzott nekik, amit nem adhatott meg a gazdagság: nem volt gyerekük, pedig már jó tíz esztendeje is elmúlt, hogy egybekeltek.

Egyik este, mikor az ember nem volt otthon, az asszony egyedül üldögélt a házban, elunta magát, s nagy szomorúság fogta el.

„Bizony, a szomszédasszonyok sokkal boldogabbak nálam – gondolta az asszony. – Tele van a ház gyerekekkel, s nem unatkoznak; ha az uruk el talál menni hazulról, akkor se kell nekik magányosan üldögélniük. Nekem meg nincs egy se, úgy élek itt egyedül az üres házban, mint egy száraz tuskó, amelyik nem hajt már vesszőt.”

Ahogy ezen törte magát, elfutotta szemét a könny, s sokáig üldögélt így, gondokba merülve, észre se véve, hogy egy hívatlan vendég lépett be a házba. Egyszer csak azt érzi, hogy valami csiklandozza a bokáját. Avval volt, hogy a macska, de ahogy lenézett, látta, hogy egy szép kisgyerek van a lábánál a földön.

– Ó, jaj! – kiáltott fel meghökkenve az asszony, s fel akart ugrani, hogy kerekét oldjon, de a kisgyerek olyan keményen tartotta, mint a vasfogó, úgyhogy meg se tudott mozdulni.

– Ne ijedj meg, kedves menyecske – mondta nyájasan a kisgyerek –, amiért így, hívatlanul betoppantam. Azért jöttem, hogy jobb kedvre derítselek, és elűzzem a bánatod. Egyedül vagy, s az ember elunja így magát a hosszú estén; az urad úton van, ahonnan csak napok múltán tér vissza. Kedves menyecske...

Az asszony bosszúsan förmedt rá:

– Ne úzz belőlem csúfot, a menyecskepártám jó tíz esztendeje porosodik már a ládában, s siratja a szebb időket.

– Oda se neki – mondta a kisgyerek. – Ha egy asszony még fiatal és egészséges, mint te is, akkor menyecske. Gyereked se született még mostanáig, hogy lenne akkor oda a menyecskekorod.

– Hát, éppen ez az – szölt az asszony –, ami gyakran elszomorít engem, s azt kell gondolnom, hogy az uram már régen száraz tuskónak tart, amely többé nem hajt fiatal vesszőt.

A kisgyerek azonban így vigasztalta:

– Ezért egyet se búsulj, a te napod még magasan jár, s nem telik bele egy esztendő, a száraznak tartott tuskóból három vessző sarjad, s növekszik a szülők örömére. Ehhez azonban mindent úgy kell tenned, ahogy kioktatlak. Mikor az urad megjön az útról, főzz neki három tojást, amit fekete tyúk tojt, s etesd meg vele vacsorára. Ahogy lefekszik, találj magadnak valami tenni-vennivalót az udvaron, amivel jó darabig eltöltheted az időt, mielőtt az urad mellé feküdnél. Ha eljött az idő, s a szavaim beteljesednek, akkor ismét megjelenek. Addig azonban senki se tudja meg ittjártomat. Isten veled, kedves menyecske.

Ezzel a kisgyerek úgy eltűnt az asszony szeme elől, mintha a föld nyelte volna el, s a menyecske, vagy jobban mondva a menyecskének csúfolt asszony, jó ideig dörzsölte a szemét, mintha meg akarna győződni róla, hogy ami történt, az valóság-e vagy csak álom. Amire az ember vágyik, amit szeretne, azt tartja szokás szerint igaznak; így volt ez az asszonnal is. Nem ment ki fejéből a fura eset a kisgyerekkel.

Mikor pár nap múlva hazajött a gazda, az asszony főzött három fekete-tyúk tojást, vacsorára megetette őket az urával, s mindent úgy tett, ahogy kioktatták.

Néhány hét múlva bebizonyosodott, hogy a kisgyerek igazat mondott, örült az ember meg az asszony, s alig győzték kivárni, hogy beköszöntsön a nap, mikor beteljesül a kívánságuk. Amint eljött az ideje, az asszony három gyermeket hozott világra, mind a három fiú lett, szép erősek, egészségesek.

Mikor a gyerekágyas asszony már lábadozni kezdett, s az ura elment hazulról, hogy a keresztelőre hívogasson, meg komát keressen, eljött a szerencsét hozó kisgyerek megnézni az asszonyt.

– Adj' isten, kedves néném! – kiáltotta, ahogy betoppant a szobába. – Látod, hogy most egyszerre betelt a szíved vágya!

Három gyerek anyja vagy. Ebből láthatod, hogy nem volt hiábavaló beszéd, amit a múltkor mondtam neked. Azt is elhiheted, amit ma mondok. A te fiaidból híres emberek lesznek, s halálod előtt még sok örömet okoznak neked. Mutasd csak a kicsinyeid!

Miközben ezeket mondotta, felmászott a bölcső karjára akár egy macska, kivett a zsebéből egy gombolyag piros fonalat, s az egyik fiúnak mindkét bokáját átkötötte a piros szállal, a másiknak meg a csuklóját, míg a harmadiknak a szemöldöke felett a fejét.

– Ezeket a fonalakat addig hagyd rajtuk – oktatta –, a kisgyerek míg meg nem tartottátok a keresztelőjüket. Aztán égesd el őket, gyűjtsd össze a hamujukat egy kanálba, cseppents rá egy keveset a tejedből, s szoptatás előtt önts belőle mindegyik gyerek nyelvére. Ettől aztán megerősödik az egyiknek a lába, a másiknak a keze, a harmadiknak a szeme, úgyhogy nem lesz hozzájuk hasonló a föld hátán. Mindegyik becsületre tesz szert ezzel a tulajdonságával a nép között, s vagyonhoz jut, s ha hármában egy akarattal nekilátnak valaminek, akkor olyan tetteket visznek véghez, amit nem is hinne az ember, ha nem a saját szemével látná. Engem nem fogsz látni többé, de sokszor hálával gondolsz majd rám, ha felcseperednek a fiaid, s örömed telik bennük. S most még egyszer isten veled, kedves néném!

Ahogy ezt kimondta, egyszerre eltűnt a kisgyerek a bölcső karjáról s az asszony szeme elől, úgy, ahogy a múltkor is. Az asszony mindent úgy tett, ahogy mondták neki. A keresztelő napján elégette a fonalakat, cseppentett a tejéből a hamujára, s mindegyik gyereknek tett belőle a nyelvére, mielőtt megszoptatta volna. A kisgyerekről egyelőre nem szólt egy árva szót se senkinek, még az urának se.

A gyerekek szépen nőttek, növegettek, s ahogy járni kezdtek, máris látni való volt, hogy igen talpraesett gyerekek. Sőt az is szembe tűnt már pendelyes korokban, hogy az a tagjuk, amelyik a csodafonállal át volt kötve, az felette erős: az egyiknek a szeme, a másiknak a keze és a harmadiknak a lába. Ezért nevezték szüleik később aszerint, hogy ki miben tűnt ki, az elsőt Élesszemnek, a másodikat Ügyeskéznek, a harmadikat pedig Fürgelábnak.

Néhány év múlva, mikor a testvérek legénysorba cseperedtek, azon tanakodtak a szüleikkel, hogy elindulnak világot látni, s ki-ki azt

remélte, hogy a maga erejének és ügyességének megfelelő szolgálatot talál majd. Mindegyikük egyedül akart elindulni szerencsét próbálni – az egyik keletnek, a másik délnek, a harmadik északnak. Megígérték, hogy három esztendő elteltével visszatérnek szüleikhez, elmondják, hol jártak, s hogy ment idegenben a soruk.

Fürgeláb keletnek vette útját. Szóljon először róla a mese. Hogy sebes lépteivel sokkal messzebbre jutott, mint a testvérei, azt mondanom se kell, hisz aki fáradság nélkül tudja róni a mérföldeket, annak nem gond a menés. Apránként megtanulta, hogy a gyors láb mindenhol könnyűszerrel ki tudja húzni az embert a bajból, de hogy ezzel szerezze meg a betévő falatot, az már nem megy egykönnyen, mert ahhoz mindenfelé inkább a kézre van szükség, mint a lábra.

Fürgelábnak csak idővel sikerült alkalmas szolgálatot találnia az egyik napkeleti királynál. A királynak hatalmas ménesei voltak, s ezekben töméntelen szilaj paripa, amelyeket senki emberfia nem tudott elfogni, még lóháton se. Fürgelábbal azonban egy ló se versenyezhetett, mert a legény valamennyinél gyorsabbnak bizonyult. Amivel azelőtt ötven csikós se boldogult, azzal ő egyedül megbirkózott, s soha egyetlen ló se csángált el. Ezért aztán a király zokszó nélkül kifizette neki az ötven csikós bérét, s még meg is toldotta. Fürgeláb olyan gyorsan járt, mint a szél, s akár estétől reggelig, vagy reggeltől estig megállás nélkül futott, nem látszott rajta semmi nyoma a fáradságnak, s másnap, harmadnap is ugyanúgy szaladt. Megesett, hogy a rekkenő melegben a bögölyök elől szétfutott a ménes, egy része erre, más része arra, néhány mérföldnyire egymástól. Alkonyatra azonban megint együtt volt az egész.

Egyszer nagy ünnepség volt a királyi palotában, ahova sok főúri nép és uralkodó volt hivatalos. Vigasság közben a király szóba hozta vendégei előtt gyors lábú csikósát is. Erre mindenki saját szemével akarta látni a legényt. Volt, aki azt mondta, nincs abban semmi csodálatos, ha a lovak hagyják, hogy megfogja őket a pásztoruk, akihez hosszú időn keresztül hozzászoktak; a legszilajabb ló is hallgat a gazdája szavára, s odamegy hozzá. De próbálkozzon csak meg egy idegen, istállóban tartott lóval. Akkor majd kiderül, mit ér az ember gyorsasága.

Erre a vendégek elővezették néhány istállóban hizlalt tüzes paripát, s elengedték őket a síkon, hogy Fürgeláb fogja meg őket. A szárnyaslábú csikósnak meg se kottyant a dolog, mert a jól abrakolt, elpuhult jószág sose tud versenyt futni azzal a lóval, amelyik megszokta, mint a vadmadár, hogy éjjel-nappal résen legyen. Az előkelő idegenek dicsérték a legény gyorsaságát, és sok arany- és ezüstpénzt ajándékoztak neki. Azt is megígérték, hogy otthon is elmondják, hol lehet ilyen embert találni, hadd tudják meg mindenfelé. Rövid idő alatt híres emberré lett Fürgeláb Napkelet országában, s ha valahol egy királynak gyors futásra volt szüksége, mindig Fürgelábat fogadta meg. Derekasán megfizették a szolgálatát, sőt még meg is toldották a pénzt, hogy máskor is eljöjjön, ha hívják.

Mikor három év múlva hazafelé vette az útját, annyi pénze és vagyona volt, hogy húsz lónak teljes teherre futotta belőle. Ezeket a király még ráadásul adta neki a nagy fizetésén túl.

A másik testvér, Ügyeskéz, aki délnek indult, mindenfelé talált szolgálatot magának. Minden mester örömmel fogadta fel, mert senki más nem tudott olyan ügyesen dolgozni, s egy segéd se végzett annyit, mint ő. Bár otthon semmiféle mesterséget nem tanult ki teljesen, mégis égett ügyes kezében mindenféle munka. Volt szabó, varga, asztalos, esztergályos, ötvös, kovács, vagy amire szükség volt. Nem akadt olyan mester, akihez ne állhatott volna be legénynek. Egyszer szakmánybán csinálta egy szabónak a nadrágot, s egy nap alatt húszat varrt meg, máskor meg egy vargának készített ugyanannyi csizmát. S olyan remekbe készült munka került ki a kezéből, hogy aki egyszer meglátta, nem vágyott más mester vagy legény készítményére.

Ügyeskéz bármelyik mesterségből meggazdulhatott volna, ha valahol hosszabb időre gyökeret ereszt, de ő világot akart látni, s vándorolt egyik helyről a másikra.

Egyszer éppen egy király városába vetődött, ahol nagy forgolódás és lárma fogadta. Egy nagy csapat katonát akartak az ellenség ellen küldeni, de mindenben hiány mutatkozott. Nem volt elég ruha, se lábbeli, se csákó, se pedig fegyver. Bár a mesterek a legények egész hadával kora reggeltől éjfélig szorgalmasan dolgoztak, s vasárnapot se tartottak, mégse győztek rövid idő alatt

mindenből annyit készíteni, amennyit a király akart. Keresték a legényeket közel és távol, de annyit nem találtak, amennyi elkészült volna a munkával.

Egy szép napon beállított Ügyeskéz a királyi palotába, és bebocsátást kért a királyhoz.

Ott aztán imígyen szólott:

– Felséges királyom! Hallom a néptől, hogy felette sürgős munkáid vannak. Messzi földről jött mesterember vagyok, s én elvállalom az egészet, ha meg tudunk egyezni, s megmondod, mikorra kell készen lenni vele.

Mikor a király megmondta az időt, így szólt Ügyeskéz:

– Hívass össze a városodból minden mesterembert, s kérdezd meg őket, hogy erre az időre el tudják-e végezni a munkát, ha nem, akkor én felvállalom az egészet, de a fizetség is mind az enyém.

– Ez bizony jó lenne, ha annyi mesterlegényt kaphatnál, de hát épp ez az, amivel a mestereink bajban vannak, hogy sehol sem találnak elég munkáskezet.

– Az az én gondom – felelte Ügyeskéz.

Másnap a város összes mesteremberét a királyi palotába hívták, s megkérdezték tőlük, mikorra gondolják, hogy készen lesznek a munkával. Egyesek négy-öt hónapot kértek, mások meg még ennél is többet.

– Na – mondta Ügyeskéz –, ha nekem három hónapra dupla bért fizetsz, akkor vállalom az összes munkát, amit mások fél év alatt szándékoznak elvégezni.

Ez olyan hihetetlenül hangzott a király fülének, hogy gúnyolódást sejtett mögötte, meg attól félt, hogy becsapják. Ezért gyanakodva válaszolta:

– Micsoda zálogot tudsz adni, hogy teljesíted az ígéreted?

– Bizony nincs annyi pénzem, gazdagságom, amennyi kárpótolhatna a veszteségért, de ha az életem elfogadod zálogba, akkor áll az alku. S hogy ne vegyél zsákbamacskát, holnap hozok mutatóba a munkámból.

Ebbe a király beleegyezett.

Mikor másnap a király meglátta a mintát, nagyon meg volt vele elégedve, s bár a többi mester majd megpukkadt az irigységtől, semmi kivétnivalót sem találtak benne.

Most aztán Ügyeskéz nekigyürkőzött emberül. Máskor is égett keze alatt a munka, de az már csodák csodája volt, amit most művelt reggeltől estig. Alig állt meg annyi időre is, hogy éhét elverje, s éjjel is csak úgy pihent egy keveset, mint a madár az ágon. Két héttel a megbeszélte idő előtt készen volt az összes hadi felszerelés, s át is adta a királynak. A király kifizette a kétszeres pénzt három hónapra, ahogy megalkudtak, s majdnem ugyanannyival még meg is tetézte. Ezzel így szólt a király:

– Kedves, bölcs mesterem! Nem akarózik ilyen hamar megválni tőled. Nem lenne-e kedved a sereggel tartani? Aki ilyen ügyesen elvégez minden munkát, abból alighanem a legjobb katona válhat.

Ügyeskéz erre így válaszolt:

– Lehet, hogy úgy van, ahogy mondod, felséges királyom, de az igazat megvallva, sose próbáltam még a katonamesterséget, mert mostanáig mindig olyan munkát végeztem, aminek nem volt köze a vérontáshoz. S ráadásul rövidesen eljön az idő, mikorra hazavárnak a szüleim. Ezért ne vedd hát tőlem rossz néven, ha ezúttal nem teljesítem a kívánságod.

Így távozott el a király városából, ahol rövid idő alatt nagyon gazdag emberré lett. Még jó fél esztendeje volt a hazamenetelig, ezért egyik helyről a másikra vándorolt, meg-megpihent, s itt-ott dolgozott is annyit, hogy megkereste vele az útra való pénzt, mert nem akarta félrerakott aranyait elkölteni.

A harmadik testvér, Élesszem, aki északnak vette útját, jó darabig vándorolt egyik helyről a másikra, s sehogy se sikerült tartósabb szolgálatra találnia, ami több kenyeret, jobb fizetséget nyújtott volna neki. Vadászattal mindenhol kereshetett annyit, amiből futotta a mindennapi betevő falatra, de mit vigyen magával, mikor hazamegy?

Ahogy az úton lassacskán mendegélt, egyszer beért egy nagy városba, ahol mindenki arról a szerencsétlenségről beszélt, ami már harmadszorra érte a királyt, amit senki se tudott felfogni, még kevésbé útját állni.

A csodadolog így történt.

A király kertjében állt egy almafához hasonló drága fa, amely gombolyag nagyságú aranyalmákat termelt, s darabját több ezer rubel érőre becsülték. Azt bárki felérheti ésszel, hogy ennek a

gyümölcsnek minden szemét számon tartották, s éjjel-nappal őrök vigyáztak rá, hogy tolvajkéz ne férjen hozzájuk.

Most meg már harmadik éjszaka, egymás után minden éjjel, a legnagyobb almát lopják el, aminek egyenként ötezer rubel körül lehet az ára. A kiállított őrök meg hírért-hamvát se látták a tolvajnak.

Élesszem mindjárt sejtette, hogy valami szokatlan csalafintaságnak kell lenni a dologban, aminek ő az éles szemével talán nyomára tudna jönni. Így okoskodott: ha a tolvaj nem láthatatlanul közelíti meg az almafát, akkor az az ő szemét nem kerülheti el. Ezért engedélyt kért a királytól, hogy bemehessen a kertbe, s az őrök tudta nélkül figyelhesse, mi történik.

Az engedélyt meg is kapta, és egy odébb álló magas fa lombja között rejtekhelyei készített magának, ahol őt senki se láthatta, az ő éles szeme viszont mindenüvé elért, s mindent látott. Magával vitte az elemózsiás tarisznyát és a vizesbutykost, hogy akkor se kelljen neki leszállni rejtekhelyéről, ha hosszúra nyúlik az őrködés..

Szünet nélkül szemmel tartotta az aranyalmafát, s ami körülötte történt.

Az őrködő katonák három szoros gyűrűben fogták közre a fát, úgyhogy még egy egérnek se lett volna szabad az ő tudtuk nélkül átjutni. Ha a tolvajnak nem volt szárnya, a földön nem közelíthette meg a fát.

Bár Élesszem naphosszat meresztette a szemét, mégse látott semmit, ami a tolvajról árulkodott volna.

Napnyugtakor azonban egy kis sárga pillangó repkedett jó ideig az arany almafa körül, míg végre le nem szállt az egyik ágra, amelyiken egy nagyon szép aranyalma himbálózott. Hogy a pillangó nem bírta volna elvinni az aranyalmát, az bárki számára éppoly nyilvánvaló lett volna, mint Élesszemnek, de mivel semmi mást nem látott, nem tévesztette szem elől a sárga pillangót.

A nap már régen lenyugodott, s lassanként az esthajnal pírja is eltűnt az égről, de a fa körül meggyújtott lámpások adtak annyi fényt, hogy mindent látni lehetett, ami ott történt. A sárga pillangó mozdulatlanul ült az ágon, ahova este letelepedett.

Éjfélre járhatott az idő, mikor a fa tetején őrködő legény szemére rájött az álom. Nem sok ideig tartott az egész, de mikor felnyitotta a szemét, s ahogy az almafára esett a tekintete, mindjárt észrevette,

hogy a sárga pillangó nincs már az ágon, és ami még inkább meghökkentette: az aranyalma is eltűnt! A lopás nyilvánvaló volt, de ha ezt elmondja másoknak, bizonyára bolondnak nézik, mert azt a kisgyerek is tudta, hogy a kicsinyke pillangó nem vihette el az arany almát.

Reggel megint nagy volt a riadalom, mikor kiderült, hogy hiányzik egy alma, s az örök színét se látták a tolvajoknak.

Élesszem másodszorra is a király elé ment, s így szólt:

– Az almatolvajt én se láttam az éjszaka, éppúgy, mint a te őreid; de ha a városban vagy a közelében akad egy ravasz bölcs, akkor vezessetek hozzá; bízom benne, hogy az ő segítségével ma este elcsípem a tolvajt.

Mikor elmagyarázták neki az utat, azon nyomban elment hozzá. Elkezdtek tanakodni, hogy mitévők legyenek. Kisvártatva hirtelen felkiált Élesszem:

– Megvan! Futja-e arra a tudományodból, hogy olyan erős pókhálót készíts, aminek a szálai a legerősebb állatot is fogva tartják? Ha igen, akkor elcsípjük a tolvajt, s többé nem menekszik a kezünk közül.

A bölcs azt válaszolta, hogy ez lehetséges. Mindjárt fogott három nagy keresztet pókot, varázslat útján olyan erőssé tette őket, hogy senki teremtett lélek ne tudjon kiszabadulni a hálójukból. Beletette őket egy dobozba, s azt meg odaadta Élesszemnek.

– Tedd oda a pókokat, ahova akarod, ujjhegygel mutasd meg nekik, hová fonják a hálójukat, akkor olyan kalitkát készítenek a fogolynak, amiből csak Mana bölcsessége szabadíthatja ki. Majd én segítségedre sietek, ha szükség lesz rá.

Élesszem kebelébe rejtette a dobozt, s ismét felmászott a fára, hogy folytassa az őrködést. Mikor eljött az ideje, megint megjelent a sárga pillangó. Ma azonban jóval tovább keringett az aranyalmafa körül, mint tegnap, míg végül letelepedett egy ágra, amelyen egy jókora aranyalma díszlett. Erre Élesszem mindjárt lemászott a földre, odament az aranyalmafához, felállított egy létrát a fa mellett, s óvatosan fellépkedett rajta, nehogy elriassa a pillangót, s a kis takácsokat kirakta az almafa ágaira. Az egyiket néhány arasszal feljebb tette, a másodikat a pillangótól jobbra, a harmadikat pedig bal

felől, s ujjával kört rajzolt a kis állat köré. A lepke közben összezárt szárnyakkal, mozdulatlanul ült.

Napnyugtakor Élesszem már ismét ott volt lombok közti rejtekhelyén, s meglepődéssel szemlélte, hogyan fonja körül a három kis mester a pillangót, úgy, hogy annak semmi reménye se lehetett a menekülésre, ha a bölcs igazat mondott.

Élesszem azonban akárhogy igyekezett távol tartani magától az álmod, mégis becsukódott a szeme. Hogy mennyi időre, azt nem tudta, csak a hirtelen támadt veszett láрма ébresztette fel. Amint körültekintett, látta, hogy az örök úgy futkároznak az aranyalmafa körül, mint a hangyák. A fa tetejében pedig egy szürke szakállú öregember volt a vasból font hálóban, s markában tartott egy aranyalmát.

Élesszem gyorsan leereszkedett a földre, de még mielőtt az aranyalmafához ért volna, megérkezett a király is, aki az örökös katonák kiáltozására kelt fel az ágyából, s jött ki a kertbe, megnézni, mi történt.

Ott ült a tolvaj a vaskalitkában, s nem tudott megszökni.

– Felséges királyom – mondta Élesszem –, most már nyugodtan lefekhetsz, s alhatsz fényes nappalig, mert a tolvaj nem szabadul a kezünk közül. Bármilyen erő lakozik benne, nem tudja szétfeszíteni a varázslattal készült kalitkát.

A király köszönetét mondott neki, s az örök nagy részét is aludni küldte, úgyhogy csak egy-kettő maradt ott, egymást váltva. Élesszem, aki két éjszakán át résen volt, szintén pihenőre tért.

Másnap reggel a bölccsel együtt ment a királyi palotába. A bölcs igen megörült, mikor meglátta a tolvajt a kalitkában, s nem akarta kiengedni, míg meg nem mutatja igazi alakját. Ehhez a bölcs levágta az emberke fél szakállát, tüzet hozatott, s nekiállt pörkölni a szőrszálakat.

Ej, ha azt a kínt és szenvedést láttátok volna, amit a kalitkában lévőnek ki kellett állnia! Visított, s fájdalomában bukfencet hányt, de a bölcs még erre se hagyott fel a kínzással, hanem tovább pörkölte a szőrt, hogy még jobban megpuhítsa a tolvajt. Aztán így kiáltott rá: – Valld be, ki vagy?

Erre az emberke:

– Én vagyok a Határhíd varázslójának a bérese, akit a gazda lopni küldött.

A bölcs ismét nekiállt pörkölni a szakállt.

– Ajajaj! – rikoltotta a varázsló. – Megállj, vallok! Nem a bérese vagyok, hanem a varázsló fia.

Még tovább pörkölték a szőrt, s ekkor így üvöltött a fogoly:

– Én magam vagyok a Határhíd varázslója.

– Mutasd meg az igazi képed, vagy tovább pörkölöm a szakállad
– parancsolta a bölcs.

Erre elkezdett az emberke nőni, vastagodni, míg néhány szempillantás alatt közönséges ember nagyságúra nem nőtt, s akkor nyíltan beismerte az aranyalmalopást.

Ekkor lehozták a kalitkát a fa tetejéből, s most meg azt követelték a varázslótól, hogy mondja meg, hova rejtette az ellopott almákat. Hajlandónak mutatkozott, hogy maga megmutassa a helyeket, de Élesszem arra kérte a királyt, ne engedje ki a tolvajt a kalitkából, mert pillangóvá változhat, s akkor elillan. Jó néhányszor pörkölni kellett még a szakállából, míg minden rejtekhelyét bevallott a tolvaj. Végül mikor az aranyalmák mind előkerültek, a gonosz varázslót elégették a kalitkában, s hamvát a szélbe szórták.

A király, aki visszanyerte a kincset, akkora pénzt fizetett Élesszemnek, hogy talán még gazdagabb lett mint a testvérei. A király szívesen a szolgálatába fogadta volna, de Élesszem így válaszolt neki:

– Most nem állhatok még szolgálatba, mert haza kell mennem, meglátogatni a szüléimét.

A király ajándékozott neki néhány lovat, szekereket és szolgákat, akik Élesszem kincseit hazavitték.

Most, hogy a testvérek együtt voltak a szülői házban, annyi pénzük volt, hogy meg tudták volna venni az ország nagyobbik felét. Anyjuknak most eszébe jutott, hogy ezt mind a szerencsét hozó kisgyerekeknek köszönhetik, de senkinek se nagyon beszélt róla. Olyan töméntelen sok pénzük volt, hogy a fiúk akár otthon is maradhattak volna, nem volt rá szükség, hogy újabb szolgálatot keressenek maguknak. De hol talál az ember olyan gazdagot, aki beérné a vagyonával, s nem akarna még többet szerezni hozzá?

Mikor egyszer a fiúk meghallották, hogy Észak leggazdagabb királyának a lánya azé lesz, aki végre tud hajtani három olyan nehéz feladatot, amire eddig még senki se volt képes, összetanakodtak, hogy megpróbálkoznak a dologgal. A világ minden részéből jöttek szerencsét próbálni, de hiába, mert nem bírtak megbirkózni a nehézségekkel, egy ember számára nem is volt lehetséges.

Amint elhatározták, útnak is indultak. Hogy gyorsabban haladjanak, Fürgeláb néha hátára vette a testvéreit. Mivel a próbát egy embernek kellett kiállni, nem jelenhettek meg hármasan a király előtt, Fürgelábat előreküldték kifürkészni a helyzetet.

A három próba, amit a király vejének sikeresen végre kellett hajtania, ez volt: az első napon egy nagy rénszarvastehenet kellett neki kihajtani a legelőre, s vigyázni rá, nehogy megszökjék tőle a szélesebb járású jószág. Napnyugtakor megint be kellett kötni a tehenet az istállóba. Másodszorra az volt a teendője, hogy este bezárja a királyi palota kapuját. A harmadik feladat látszott a legnehezebbnek, mert egy hegyormon álló ember szájából kellett kilőni az almát, úgy, hogy az embernek ne essék baja, s a nyíl az alma közepén hatoljon át.

Bár az első két próba nem látszott nehéznek, mostanáig még senkinek se sikerült megbirkózni vele. A rénszarvastehén olyan csodálatosan gyors volt, hogy napkeltétől napnyugtáig képes lett volna végigfutni az egész földkerekséget. Hogy érkezhessen el vele akkor az ember fia?

A második próbánál varázslat volt a dologba. Egy varázsló kapureteszé változtatta magát, s azt csinálta, hogy ha valaki felmászott a létrán s hozzáért a reteszhez, a varázsló megragadta a kezét, s azt többé onnan semmi erő nem volt képes kiszabadítani, ha a vajákos nem akarta. S nem ez volt az egyedüli baj, mert abban a minutában, ahogy a kéz beszorult, olyan táncolásba fogott a kapu, mintha hatalmas szél rázná. A fogoly pedig úgy himbálózott másnap reggelig kezénél fogva a kapu oldalán, mint az óra sétálója, s inkább volt halott, mint élő, mikor kiszabadult. S ezenfelül még a király és az egész nép kinevette, s mehetett aztán haza a szégyenével. Az inak a vállában úgy meghúzódtak, hogy soha az életben nem lett ép ember belőle.

A harmadik próbát teljesíthette egy ügyes vadász, akinek olyan éles szeme volt, amilyen ügyes keze.

Amint Fürgeláb mindent kipuhatolt, nem ment mindjárt a király elé, hanem visszament a testvéreihez, akik az úton vártak rá. Miután meghányták-vetették a dolgot, amondók voltak, hogy hármásban meg tudnak birkózni a feladatokkal, csak az okozott nekik nagy gondot, hogy a király előtt egy embernek kellett látszaniuk; különben nem nyerhették el jutalmukat.

A testvérek egyformára nyírták a szakállukat, hogy egyikük állán se legyen hosszabb szőr, mint a másikén. S mivel egy anya fiai voltak, ikrek, s arcra, termetre egészen egyformák, idegen nem jöhetett rá a csalásra. Fényes, királyi öltözetet varrattak selyemből s a legdrágább bársonyból, aranyszujtással és drágakövekkel díszítették, hogy úgy csillogott, ragyogott, mint tiszta téli éjszakán a csillagok.

Mielőtt nekikezdték volna a próbának, erős esküvéssel fogadták meg, hogy sorshúzás dönti majd el, ki legyen közülük a király veje.

Mikor a testvérek ekképpen mindent szépen elrendeztek, hogy aztán később hajba ne kapjanak, ráadták Fürgelábra a díszes öltözéket, s elküldték a királyi palotába, ahol a rénszarvas-tehénre kellett vigyáznia. Ha sikerül, amiben erősen bíztak a testvérek, akkor elhengerítették az első nagy követ, ami az eddigi kérők útjában állt.

Fürgeláb olyan büszkén lépett a király elé, mintha valóságos királyfi lenne. Tisztelettel köszöntötte, s engedélyt kért, hogy holnap nekikezden a próbának. A király beleegyezett, de hozzátette:

– Jó lenne, ha ennél ócskább gúnyát vennél magadra, mert ez a mi tehenünk megyen mocsáron, lápon keresztül, s még be találod piszkolni ezt a drága ruhát.

Fürgeláb erre így válaszolt:

– Aki a te lányodhoz jön kérőbe, mit törődik az a ruhával! – s ezzel elment lefeküdni, hogy másnap minél frissebb legyen.

A királylány, aki az ajtónyíláson keresztül leste a szép ifjút, sóhajtva mondta:

– Ha módomban lenne nyűgöt rakni a tehén lábára, megtenném, csak hogy ezé a szép ifjúé lehessenek.

Reggel, ahogy felkelt a nap, Fürgeláb nyakába kötötte a tehénnek a kötelet, a másik végét pedig a markába fogta, hogy ne

mehessen tőle messzire.

Amint kinyitották az istállóajtót, a tehén olyan gyorsan nekiiramodott, mint a szél. A pásztor meg, a kötéllel a markában, mellette futott, s nem maradt el tőle egy tapodtat se. A király és a városi nép ugyancsak elcsodálkozott a legény gyorsaságán, mert mostanáig senki se tudott még néhány száz lépésnyire se megmaradni a tehén mellett.

Bár Fürgelábnak egyelőre nem kellett tartania a fáradtságtól, mégis, mikor már eltűnt a nép szeme elől, jobbnak látta felülni a tehénre. Felugrott hát a réntehén marjára, s így lovagolt tovább.

Reggeli táján már érezte a réntehén, hogy ennek a pásztornak a kezéből nem menekszik. Megállt, s elkezdett legelni. Fürgeláb leszállt a hátáról, s leheveredett pihenni egy bokor árnyékába, de a kötelet a kezében tartotta, nehogy elszabaduljon a tehén. A rekkenő déli melegben a tehén is lefeküdt melléje, s nekiállt kérődzni.

Délután még néhányszor megpróbálkozott az állat, hogy gyors lábai segítségével faképnél hagyja őrizőjét, de az széleseben nyomában maradt, s így nem sok értelme volt, hogy a tehén a lábát koptassa.

Elálmélkodott a király és a nép, mikor napnyugtakor látták, hogy a szilaj rénszarvas-tehén úgy ballagott hazafelé a pásztorral, mint a legjámborabb bárány. Fürgeláb bevezette a tehenet az istállóba, rázárta az ajtót, s aztán elment a királyi palotába, mert vacsorára volt hivatalos.

Vacsora után elbúcsúzott, s azt mondta, hogy le akar pihenni a fáradságos nap után. De nem aludni ment, hanem a testvéreihez, akik az erdőben várták.

Másnap Ügyeskézen volt a sor, hogy magára vegye a díszes ruhát, s a királyi palotába menjen, hogy kiállja a második próbát. A király, aki azt hitte, hogy a tegnapi legénnyel áll szemben, dicsérte a legeltetésért, s azt kívánta neki, hogy a kapunál is szerencséje legyen. A királylány most is leskelődött az ajtónyíláson keresztül, s sóhajtva mondta:

– Ha módomban állna, saját kezemmel szabadítanám meg a kaput a gonosz varázslattól, csak hogy baja ne essék ennek a kedves ifjú embernek. Bárcsak ő lenne a párom!

Ügyeskéz tudta, hogy áll a dolog a retesszel, ezért a királyi palotából jövet egyenesen a kovácshoz ment, s csináltatott vele egy erős vaskezet. Aztán megvárta, míg a palotában mindenki lefeküdt. Ekkor tüzet gyújtott, s vörösre izzította a vaskezet. Ezután odatámasztotta a létrát a kapuhoz, mert a földről nem ért fel a zárig. A létráról odadugta a tüzes vaskezet a reteszhez, a varázsló pedig abban a pillanatban megragadta, mert igazi emberkéznek vélte. A varázsló úgy bögött fájdalmában, hogy a falak is beleremegtek, s az alvók közül sokan felriadtak a zajra. Ügyeskéz meg abban a pillanatban, ahogy a vaskéztől megszabadult, rálökte a reteszt, s a kapu bezárult. De hogy biztos legyen a dolgában, ott maradt reggelig vigyázni rá, míg a király fel nem kelt és oda nem jött, hogy saját szemével lássa a dolgot. A kapu be volt zárva. A király megdicsérte ügyességéért az ifjút, aki két nehéz próbát kiállt, s vendégül hívta ebédre. Ügyeskéz jóllakott a király asztalánál, jóízűen elbeszélgetett, s aztán engedelmet kért, hogy a szállására mehessen, mivel egész éjjel nem hunyta le a szemét, s még a holnapi naphoz is hozzá akar készülni. Este kiment a testvéreihez az erdőbe, ahol már régen várták, mert tudni szerették volna, hogy sikerült a próba. Mivel semmi irigység se volt bennük egymás iránt, hisz egyikőjük se tudta, kit tesz a szerencse a király vejévé, örültek a jó hírnek.

Másnap reggel Élesszemre adták fel a pompás királyi ruhát, s őt indították útnak, hogy kiállja az utolsó próbát, ő is éppoly díszesen és tisztességtudón lépett a király elé, mint a testvérei, hogy engedélyt kérjen az utolsó próbatételhez. A király így válaszolt neki:

– Nagy öröm ez nékem, hogy két próbát sikerült kiállnod. Erre senki emberfia se volt képes mostanáig, bár annyi volt a jelentkező, mint égen a csillag. De most mégis amondó vagyok, hogy ez a harmadik már kifog rajtad, mert nagyon messze a cél, s hozzá még kicsi is.

Élesszem így válaszolt a király szavaira:

– Aki a te vejed akar lenni, annak nem szabad semmi nehézségtől meghátrálnia, mert ilyen nagy szerencse nem repülhet az ember szájába, mint a sült galamb.

Ezután a király engedélyt adott, hogy másnap reggel megejtsék a próbát. A királylány pedig, aki megint leskelődött, könnyes szemmel sóhajtotta:

– Ha módomban lenne valamit is tenni ennek az ifjú embernek a javára, hogy holnap harmadszorra is szerencséje legyen, minden gazdagságom odaadnám, csak hogy ő legyen a párom.

Az első két napon is sok nép verődött össze, hogy lássák a csodát, de ezen a napon nem volt se szeri, se száma az összegyűlteknél. Egy magas hegy ormán állt az ember az almával, s a nagy távolságtól csak akkorán látszott, mint egy veréb. Ennek a szájában kellett Élesszemnek kettéhasítania nyílvevesszőjével az almát. Senki se hitte, hogy ez lehetséges. Az ember, akinek az almát száránál fogva kellett a szájában tartania, attól félve, hogy az íjász véletlenül mégis célba talál, még nehezebbé akarta tenni a lövész dolgát. Nem a fogával tartotta az alma szárát, ahogy az egyezés szólt, hanem a fél almát bevette a szájába, mondván, hogy minél kisebb a célpont, annál nehezebben tudja a másik eltalálni. Élesszemnek azonban mindegy volt, hogy fél almát lát, vagy egészet. Kis ideig célzott, s aztán kiröpítette a nyilat a hegycsúcson álló cél felé. S lássatok csodát! Az alma olyan pontosan kettéhasadt, mintha mérték után vágták volna. Az irigy ember szintén elnyerte méltó büntetését, mert Élesszem az alma közepét célozta meg, de a gyümölcs nagyobbik fele az ember szájában volt, s az éles nyílvevessző a szája sarkából mindkét oldalon levágott egy darabot. Ahogy a kettémetszett almát meghozták a királynak, örömkialtás tört ki a nézők ezreiből. Ilyen csodát se nem hallott, se nem látott még senki. A királylány sírt örömeiben, hogy beteljesedett szíve vágya; a király pedig a palotába hívta Élesszemet, hogy menten megtartsák a kézfogót. A legény azonban alázattal így szólt:

– A mai napot hagyd meg nékem pihenésre! Holnap majd megízleljük az öröm poharát!

Világért se akart a testvérei ellenében vétkezni, akik ugyanúgy elvégezték a rájuk eső feladatot, mint ő; ezért a sorshúzásnak kellett eldöntenie, kié legyen a királylány.

Ahogy Élesszem visszaért a testvéreihez, elmesélte nekik, hogy történt a dolog, s jó darabig úgy örvendeztek, mint a gyerekek, utána pedig nekikezdték a sorshúzásnak. A sorshúzásban Élesszem győzött, neki jutott hát osztályrészül, hogy a király veje legyen. A testvérek utoljára még együtt aludtak. Reggel azonban eljött a

búcsúzás keserű órája, mikor Élesszem elindult a királyi palotába, Fürgeláb és Ügyeskéz pedig haza a szüleikhez.

A testvérek hazatértük után kincseikből annyi földet vettek maguknak, hogy az majdnem kitett egy kisebbfajta királyságot. Élesszem a szüleire és a testvéreire hagyta, amije volt, mert neki, a király vejének, nem volt rá szüksége. A szüleik örvendeztek fiaik szerencsésének, csak az anyjuknak szorult el néha a szíve, hogy olyan messzi idegen földre szakadt tőle a harmadik fia, s nem láthatta. Ahogy az öregek egymás után kimentek a temetőbe, Fürgelábat és Ügyeskezet se fogta a hely otthon. Kiadták az uradalmaikat árendába, s ismét világgá mentek, azt remélve, hogy ügyességükkel újabb gazdagságra tesznek szert. Hogy milyen messzi országokba jutottak el, milyen tetteket vittek véghez, s hogy később visszatértek-e szülőföldjükre, arról nemigen tudok nektek semmit se mondani. De úgy hallik, hogy Élesszem sarjai még most is ott élnek abban az országban, ahol ősük hajdanában szerencsése jóvoltából a király veje lett.

A GOMBAKIRÁLY

Egyszer régen kimentek a gombaszedők az erdőbe. Találtak egy hatalmas gombát, s kihúzták a földből. A gomba alól előbukkant egy hüvelyk nagyságú öregember, akinek araszos szakáll nőtt az állán. Az öreg el akart iszkolni, de a gombaszedők utánaeredtek, s nyakon csípték. Megkérdezték tőle, hogy kicsoda.

Erre az öreg azt felelte:

– Én uralkodom itt a gombák felett, amelyek az erdőben nőnek.

A gombaszedők tanakodtak, hogy mitévők legyenek az apró öregemberrel. Végül úgy határoztak, hogy legjobb lesz, ha az öreget elviszik a királyhoz, és neki ajándékozzák. Így is cselekedtek. A király busásan meghálálta a fáradságukat s a kis öregembert bezáratta a pincébe.

A királynak kedve támadt egyszer, hogy nagy lakomát csapjon. Ezen akarta megmutatni a vendégseregnek a gomba alatt talált emberkét. Addig azonban a pincében akarta tartani.

Történt, hogy a király kislemezt az udvarra játszani egy aranytojással. Játék közben kiesett az aranytojás a királyfi kezéből, s begurult a pinceablakon. Éppen oda esett, ahol a kicsi öregember raboskodott. Az megfogta az aranytojást, s megmutatta a fiúnak.

– Add ide a tojást! – kiáltotta a fiú.

Az öreg meg azt felelte neki vissza: – Odaadom, ha idejössz hozzám!

– Hogy mehetnék én hozzád? Hisz be van zárva az ajtó!

Így szólt erre ismét az öreg: – Hozd ki a szobából a kulcsot!

A fiú bement, hogy kihozza a kulcsot. Kinyitotta a pinceajtót, s belépett. Az öreg meg kezébe nyomta az aranytojást, s közben, usgyi, kiszökött az ajtón a fiú lába között. A fiú észre se vette, hogy az öreg elinált. Be akarta tenni az ajtót, s szétnézett, ott-e az öreg. Annak azonban se híre, se hamva. Szörnyen megijedt erre a fiú. Ráfördítette a kulcsot, s visszavitte a helyére. Egy árva szóval se említette senkinek, hogy a pincében járt, s hogy az apró öregember kerekét oldott.

Felvirradt a lakoma napja, mikor a király be akarta mutatni a kicsinyke öreget. Jöttek a lakomára hivatalos vendégek, gyűlt a nép csöstül, hogy láthassa a csudát. A király elszalasztott egy apródot, hogy hozza fel az öreget a pincéből. Az apród azonban üres kézzel tért vissza, s titokban fülébe súgta a királynak, hogy az emberke szőren-szálán eltűnt.

A király nem akart hinni a fülének, s maga ment megnézni. De bizony hűlt helyét találta az öregnek. Nem segített semmi, a királynak szégyenszemre meg kellett vallania, hogy orruknál fogva vezette a vendégeket, mert a kis ember eltűnt. A király amondó volt, hogy az emberke valamiképpen az egérlyukon keresztül jutott ki, s így szökött meg. A vendégek és a nép hitelt adott a király szavainak, csak felette sajnálták, hogy nem láthatták az apró emberkét.

Teltek, múltak az évek. A királyfi emberré cseperedett. Egyszer, valahogy ebéd közben, szóba került a kis ember. A királyfi erre elmondta az apjának szép sorjában, hogy esett a dolog az aranytojással, hogy hozta ki a pincéből, s hogy tűnt el közben a kis ember.

A király szörnyen megharagudott a fiára. Olyannyira, hogy elzavarta a háztól. A királyfi anyja kérlelte a királyt, de az nem hajlott a szóra. Annyit azonban mégis megtett, hogy egy generálist parancsolt a fiú mellé kísézőnek. A generálissal együtt kellett a királyfinak világgá mennie, hogy megkeresse magának a mindennapi betéví falatot.

Ment, mendegélt a királyfi a generálissal. Elérkeztek egy nagy erdőbe. Meleg idő járt, a királyfi megszomjazott. Hogy jusson vízhez? Egyszer csak meglátnak egy kútát. A víz azonban olyan mélyen volt benne, hogy nem tudtak hozzájutni.

Így szól a generális a királyfihoz: – Leengedlek kötélben a kút fenekére. Ott annyit ihatsz, amennyit kedved tartja. Aztán majd megint felhúzlak!

A királyfi ráállt, s eloltotta szomját a kút fenekén.

Ezután a generális így szólt le hozzá: – Másként nem húzlak ki, csak ha beleegyezel, hogy királyfinak szólítasz, én meg téged generálisnak!

Mi téví legyen a bajba jutott királyfi? Ha nem ígéri meg neki, akkor a másik lent hagyja a kútban. Nem volt mit tenni, meg kellett

ígérni, amit a ravasz generális kért.

Erre az kihúzta a királyfit a kútból. Mennek, mendegélnek tovább, megérkeznek a másik ország királyához. Beállítanak hozzá, s szolgálatot kérnek. A generális azt mondja, hogy királyfi, a királyfi meg, hogy generális.

A király a generálist a palotájába fogadta, a királyfit meg megtette főlovászmesternek. A lovakat kicsapták az erdőbe legelni, őrizőket állítottak mellé. A királyfi dolga volt, hogy ezekre az őrizőkre ügyeljen.

A királyfi letelepedett az erdőben egy kőre, s elkezdte magában hányni-vetni, hogy milyen szomorú sorsra jutott. Hát egyszer csak azt látja, hogy ugyanaz a kis öregember áll előtte, akit gyerekkorában kiengedett a pincéből.

Így szól hozzá az öreg: – Hát te min búsulsz annyira?

Amire a királyfi: – Már hogyné búsulnék! Apám elkergetett magától, mert hagytam, hogy elmenekülj. S most ráadásul a generális még a nevem is elorozta tőlem. Királyfinak mondja magát, nekem meg őriznem kell itt a lovakat!

Az öreg így vigasztalta a királyfit: – Egyet se búsulj! Jóra fordul még a te sorod is! Gyere el ma vendégségbe az idősebbik lányomhoz!

Azt kérdi erre a királyfi: – Ki vagy te tulajdonképpen?

– Az emberek gombakirálynak hívnak, mert én uralkodom a gombák felett!

A gombakirály elvitte a királyfit az idősebbik lányához. A lány egy rézpalotában lakott. Ebben a palotában rézből volt minden. A királyfi csak ámult. A gombakirály idősebbik lánya igen szívesen fogadta a királyfit. Gyorsan elszaladt nála az idő.

Végül így szólt a gombakirály: – Ideje, hogy visszamenjünk! Előbb azonban valamit ajándékozni kell a vendégnek! Vezessék ide neki a rézlovat!

S már hozták is a rézlovat a királyfinak. Négy ember tartotta féken.

Azt mondja a gombakirály: – Ezt a lovat ajándékozom én neked!

A királyfi félve kérdezi: – Hogy boldogulok én el vele, hisz négy ember is alig bírja megfékezni.

A gombakirály erre mindjárt így felelt: – Nézd csak, ott van négy üveg erőital. Idd ki őket!

A királyfi ki is issza, s egyszerre nagyon erősnek érzi magát. A ló nem menekszik tőle sehová.

A gombakirály ezután adott a királyfinak egy rézsípot, ezt mondván: – Jól vigyázz erre a sípra! Ha elveszíted, oda a ló is! Húzd magadra még a rézruhát! Ott van a nyeregben!

A királyfi felvette a rézruhát, s nyeregbe pattant. Ezzel elbúcsúzott, s visszavágtatott a méneshez.

Másnap a királyfi megint az erdőben üldögélt a lovak mellett. Egyszerre megint azt látja, hogy ott a gombakirály.

– Ma meg gyere a középső lányomhoz vendégségbe! – hívta a királyfit. A középső lánya egy ezüstpalotában lakott. Ott minden szintiszta ezüsből volt. A királyfi igen vígan töltötte nála az időt. A gombakirály végül így szólt:

– Itt az ideje, hogy visszamenjünk. Előbb azonban hozzák ide az ezüstlovat!

Elővezetik az ezüstlovat. Nyolc ember fogja a kantárszárát. A királyfi nem bír vele. A gombakirály erre így szól hozzá: – Menj csak, idd ki azt a nyolc üveg erőitalt! Akkor elboldogulsz a lóval. Ezt a lovat neked ajándékozom!

A királyfi így is tett. Mindjárt volt elég ereje, a ló meg se tudott moccanni a kezében. Ennek a lónak a nyergében meg ezüstruha volt. A királyfi ezt is magára öltötte.

A gombakirály előhúzott a zsebéből egy ezüstsípot, odaadta a királyfinak, s hozzátette: – Erre vigyázz! Különben elveszted a lovat!

A királyfi megköszönte az ajándékot, elbúcsúzott, s elindult vissza a méneshez. Másnap megint ott üldögél a kövön. Újfent odajön hozzá a gombakirály, és vendégségbe hívja a legkisebb lányához.

A királyfi vele ment. A gombakirály legkisebbik lánya egy aranypalotában lakott, ahol minden színaranyból volt. A királyfi vidáman mulatozva töltötte itt is az időt. Végül a gombakirály eszébe juttatta, hogy ideje visszatérni a méneshez.

Előbb azonban a gombakirály parancsot adott: – Hozzák ide az arany lovat!

Tizenkét ember vezette elő az aranylovat. Alig-alig bírták féken tartani.

A gombakirály így szólt a királyfihoz: – Ezt a lovat neked ajándékozom. Látod, ott van tizenkét üveg erőital. Idd csak ki, s meglátod, hogy akkor majd boldogulsz a lóval.

A királyfi megitta a tizenkét üveg erőitalt, s szörnyű erőt érzett a tagjaiban. A ló nem tudott tőle elszaladni. A ló nyergében aranyruha volt. A királyfi magára vette. Fénylett, csillogott rajta a drága arany.

A gombakirály még egy aransípöt is ajándékozott a királyfinak. Ezenkívül még odaszólt a lányának: – Adj neki valamit te is emlékül!

A gombakirály legkisebbik lánya egy aranytojást hozott ajándékba a királyfinak.

A királyfi megköszönte, felült az aranylóra, s visszalovagolt a méneshez.

Másnap bemegy a királyfi a városba. Látja, hogy a király legkisebbik lánya kijön a palotából, s keservesen jajveszékelve sír.

A királyfi megkérdi tőle: – Hát te mért sírsz? Mi bajod?

– Már hogyan sírnék! – feleli a királylány. – Holnap kijön a tengerből a szörnyűséges tengeri sárkány, s meg akar engem enni. Ha nem kap meg, akkor elpusztítja az egész országot!

A királyfi vigasztalta a királylányt, amennyire tőle tellett.

Másnap katonákat állítottak a tengerpartra. A királylány is kikocsizott a rusnya szörnyeteg elé.

A királyfi visszament az erdőbe. Megfújta a rézsípöt. Abban a szempillantásban ott termett a rézparipa a rézruhával. A királyfi magára vette a rézruhát, felpattant a nyeregbe, s lóhalálában vágatott ki a tengerpartra.

A szörnyű sárkánykígyó már kijött a vízből. Négy lába volt. Megkérdezte az összegyűlt néptől: – Van-e valakinek bátorsága kiállni velem? – Nem akadt egy teremtet lélek se. A királyfi azonban odarúgtatott a rézló hátán.

A sárkány kígyó rögvest megkérdezte tőle: – Kiért állsz ki?

Mire a királyfi: – Magamért és a királylányért!

Azt kérdi erre a sárkány: – Lóháton vívunk meg vagy ember ember ellen?

A királyfi így válaszolt: – Jobb, ha lovon harcolunk. Neked ugyanis négy lábad van, mint az én lovamnak!

A sárkány futásnak eredt. Úgy gondolta, hogy majd hirtelen megfordul, s bekapja a királyfit lovastul együtt. A dolog azonban nem

így sült el. A királyfi utánaeredt a szörnyetegnek. Egyetlen vágással lenyisszantotta a fejét, a testét pedig a tengerbe dobta.

Miután a sárkánykígyót megölte, visszavágtatott az erdőbe, s úgy tett, mintha mi sem történt volna.

Másnap bemegy megint a király városába. Hát látja, hogy újfent sírva jön ki a palotából a király legkisebbik lánya.

Megkérdi tőle a királyfi: – Neked meg mi bajod?

Így felel a királylány: – Holnap kijön a tengerből a hatfejű sárkánykígyó, hogy megegye a középső nénémet! Hej, ha itt lenne az az ember, aki engem megszabadított! Bárcsak eljönne a nénémet is megmenteni!

A királyfi visszament az erdőbe. Másnap reggel belefűjt az ezüstsípba. Abban a szempillantásban ott volt az ezüstitlő az ezüstruhával a nyergében. A királyfi felöltözött az ezüstruhába, felpattant a ló hátára, s vágtatott ki a tengerpartra.

A királylány már ott volt, s várta a szörnyeteget. A tenger elkezdett háborogni, s a hatfejű sárkány kijött a vízből. Megkérdezte, ki áll ki vele. A katonák ijedtükben futásnak eredtek. A királyfi azonban nekirontott ezüstlován a hatfejű sárkánykígyónak.

A sárkány elkiáltotta magát: – Gyere csak, fiacskám, éppen jó lesz a fröstökre. Egyet vártam, kettő lett belőle!

A királyfi lóhalálában támadt neki a hatfejű sárkánynak. Az megkinyitotta a száját, hogy lovastul együtt elnyelje. A királyfi kardja azonban előbb megvillant, s a sárkánynak mind a hat feje a homokba hullott, mint megannyi káposztafő.

A királyfi ezután nyugodtan visszalovagolt az erdőbe, mintha mi sem történt volna. Az erdőben szabadjára engedte a lovat, maga meg elment lefeküdni.

Másnap megint beballagott a királyfi a városba. Újfent látja, hogy sír a királylány.

Megkérdi tőle: – Mi baj van?

Erre a királylány: – Holnap egy tizenkét fejű sárkánykígyó jön ki a tengerből, hogy megegye a legidősebb nénémet. Ó, csak itt lenne az az ember, aki engem megszabadított, meg a középső nénémet. Bárcsak a legidősebb néném is megmentené!

A királyfi biztatta a lányt, hogy ne sírjon. Visszament megint az erdőbe. Másnap reggel belefűjt az arany-sípba.

Az aranyparipa nyomban ott termett, s az aranyruha is ott volt a nyergében. A királyfi magára vette az aranyruhát, felugrott az aranyparipa hátára, s vágatott a tengerhez.

A király legidősebb lánya már ott várta a tizenkét fejű sárkánykígyót. Hamarosan megérkezett a király is a katonáival. Látni akarta, mi történik a lányával.

Erős zúgás támadt, háborgott, buzgott a tenger. Aztán a tizenkét fejű szörnyeteg kidugta fejét a vízből, s kimászott a partra. A katonák hanyatt-homlok menekültek rémületükben. A király se mert ott maradni. A királyfi azonban bátran rárontott az aranyparipa hátán a szörnyetegre.

A tengeri sárkány így csúfolkodott vele: – Gyere, gyere, fiacskám! Majd szépen megeszlek fröstökre! Egyet vártam, kettő lett belőle!

Azzal kitérte a száját, hogy lenyelje a királyfit. Az azonban egyet suhintott a kardjával, s mint a káposztafejek, úgy pottyant le a tenger fövényére a szörnyeteg hat feje. De annál veszettebbül támadt a királyfira. Nem engedte közelébe férkőzni a lovast. A farkával próbálta agyonsújtani a királyfit és a paripát. A királyfinak ugyancsak össze kellett szednie magát, hogy elkerülje a csapásokat. A förtelmes szörnyeteg orrán-száján tüzet okádott a királyfira, aki most már sehogy se jutott a közelébe, hogy a kardjával ártani tudjon neki, még örülhetett, ha a sárkány nem oltja ki az életét.

Egyszer csak azt látja a királyfi, hogy egy nagy kő mellett ott a gombakirály. A gombakirály odakiáltott neki: – Elő az aranytojást! A királyfi elővette zsebéből az aranytojást, s kinyitotta. Egyszerre tele lett minden környes-körül katonával. Mind nekirontottak a szörnyetegnek, egy szikrát se féltek tőle. A szörnyeteg megpróbálta őket visszaszorítani. A királyfi azonban ismét rátámadt az utálatos sárkánykígyóra, s egyetlen csapással lenyisszantotta a megmaradt hat fejét. A szörnyeteg nyomban kiadta a párját.

A királyfi ezután megint kezébe vette az aranytojást, és kinyitotta. Abban a szempillantásban visszajött belé a sereg. A királyfi otthagya a döglött sárkányt, s visszavágatott az erdőbe, ahol lefeküdt, hogy kipihenje a fáradságát. Három napot aludt egyfolytában.

A harmadik napon valaki költögeti a királyfit. Ahogy kinyitja a szemét, látja, hogy a gombakirály van mellette.

A gombakirály így szól hozzá: – Kelj fel gyorsan, s siess a király városába. Ott a te csaló útitársad, a generális, azt mondja, hogy királyfi, s ő ölte meg mind a három szörnyeteget. Azt követeli a királytól, hogy tette fejében adja hozzá a legkisebbik királylányt.

A királyfi talpra ugrott, elővette a rézsípot, s belefűjt. Nyomban ott termett a rézparipa. A királyfi felöltözött a rézruhába, és a király városába nyargalt. A generális éppen a királynál volt, s a hőstetteiről mesélt neki, meg a szörnyetegek megöléséről. A királyfi váratlanul belovagolt a rézparipa hátán a palota udvarába.

A király legkisebbik lánya meglátta. Boldogan kiáltotta a királynak: – Nézd csak, ott az én igazi megmentőm!

A királyfi nem ment be a királyhoz, hanem megfordította a lovát, s visszavágtatott az erdőbe. Ott aztán elengedte a rézparipát. Ezután megfűjta az ezüstsípot, felült az ezüstparipára, s bevágtatott megint a királyi palota udvarába.

Meglátja a király középső lánya. Odakiált az apjának: – Oda nézz, ott az én igazi megmentőm!

A királyfi megfordította a lovát, s visszalovagolt az erdőbe. Belefűjt az aransípbba. Ott termett az aranyparipa. A királyfi meg fel a hátára, s bevágtatott a király udvarába.

Meglátta a király legidősebb lánya. Odakiáltott az apjának: – Oda nézz, ott az én igazi megmentőm!

A királyfi vissza akart nyargalni az erdőbe. A király azonban kijött, s hívta a palotába, hogy megkapja méltó jutalmát. Aztán így szólt a király: – Itt van egy idegen országbeli királyfi, aki azt állítja, hogy ő mentette meg a lányaimat. Azok meg téged mondanak a megmentőjüknek.

A királyfi erre így válaszolt: – Ez, aki királyfinak mondja magát, nem más, mint az én generálisom!

A király elálmélkodott: – Te lennél akkor a királyfi? Gyere be, nagy pénzt fizetek neked jutalmul a fáradságodért. Ezenkívül vedd feleségül, amelyik lányomat akarod!

A királyfi megköszönte a király jóakarátát, s ezt felelte neki: – Nekem semmire sincs szükségem! – Aztán visszanyargalt az erdőbe, nem fogadott el a királytól semmit.

A király bement a palotába, s elkergette a generálist, aki a lányai megmentőjének adta ki magát.

A királyfi visszament ugyan az erdőbe, de nem maradt ott. Az aranyparipán továbbbrúgattott a gombakirálynak ahhoz a lányához, amelyik az aranytojást adta neki. Feleségül kérte a lányt, s ott maradt az aranypalotában.

Hogy a gombakirályllyal mi lett, azt senki se tudja. A királyfi azonban nagyon boldogan élt az aranypalotában az aranylánnyal.

A KÉT TESTVÉR

Egy derék gazdaembernek volt két fia.

Az öregnek az egyik lába már a sírban volt, a másik meg a szélén. Ezért hát magához hívatta a fiait, s így szólt:

– Kedves gyermekeim, az én napjaim már meg vannak számlálva ezen a világon. Magatok is láthatjátok: egyik lábam a sírban, a másik meg a szélén. Nékem mindketten egyformán kedvesek vagytok, kapjatok egyforma részt a vagyonomból. Osztozzatok meg a tanyán, s éljetez békességben, jó testvérek módjára. Ne irigykedjete egymásra, s ne legyen közietek viszálykodás! Ha az én tanácsom szerint éltek, meglátjátok, derék ember válik belőletek.

Nem sok időre rá meghalt az öreg.

A fiúk hűségesen teljesítették utolsó kívánságát: megfelezték a vagyont, s jó darabig úgy éltek, ahogy testvérekhez illik.

A vagyonnak azonban néha olyan ereje és hatalma van az emberek felett, hogy elválasztja testvért a testvértől. Most is ez történt.

Az idősebb testvér irigy lett az öccsére, s gyakran hajtogatta magában:

„Mért van neki ugyanannyija, mint nekem? Én vagyok az öregebb, nekem több járna. Az idősebb testvérnek több joga van.”

A testvérek elmentek egyszer egy távoli erdőre fát vágni.

Mindegyiknek volt a tarisznyájában kenyér meg hozzávaló is.

„Na várj csak, barátocskám – gondolta magában a bátya –, mától fogva én leszek az egész vagyon gazdája! Megölöm a mihasznát itt az erdőben.”

Kiértek az erdőre.

Az idősebb testvér így füstölgött magában:

/(Mi hasznom belőle, ha megölöm? Kiszúrom a szemét, és szélnek eresztem a rengetegbe, innen nem kerül többé az emberek közé. Majd a farkasok és medvék megteszik a magukét.”

Jó darabig vágták a fát, aztán nekiláttak falatozni.

Ekkor egyszer csak rárontott az idősebb testvér az öccsére, kiszúrta a szemét, megette a heringdobozából a heringet, s aztán

az üres dobozzal elengedte az erdőbe.

A gonosz testvér ezután hazament, s rátette kezét az öccse vagyonára is. Másoknak ezt mondta:

– Az öcsém eltűnt!

A vak testvér nem tudott hová lenni. Ment tapogatózva előre, de egyre beljebb és beljebb keveredett az erdőbe.

Végül letelepedett egy bokor alá, s elkezdett sírni.

Sokáig üldögélt ott elkeseredetten, mikor egyszer csak hangokat hallott.

Hegyezte a fülét, s világosan hallotta, hogy valaki így szól:

– Bizony ostobák az emberek! Ott az a sok vak, járnak velük a doktorokat, s még azt se tudják, hogy ha a ma éjjeli harmatot összegyűjtenék, és megmosnák vele a vakok szemét, akkor azok mindjárt látnának.

Ahogy ezt a vak testvér meghallotta, elkezdte összekaparni a harmatot, s bedörzsölte vele a szemét. Csodák csodája – ismét látott!

Amint körülnézett, észrevette, hogy a bokor mögött két apró emberke beszélget egymással.

Az első így folytatta a mondókáját:

– Ha a rézváros lakói ezt tudnák, mindjárt meggyógyulna a szemük.

– De nemcsak a rézvárosbeliek ilyen ügyefogyottak! – mondta a másik emberke. – Az ezüstvárosbeliek már évek óta szomjaznak, s senki se tudja, mit kellene tenni. Ha azt a nagy, széles követ a városkapu mellett odébb billentenék, akkor újból lenne elegendő vize a városnak.

– Az arany városbeliek se különbek, a királyukkal együtt! – mondta az első emberke. – A királylány úrvacsorát vett, s a megáldott kenyér véletlenül kiesett a szájából, le a földre. Az oltár alól kimászott egy varangyos béka, megette a kenyeret, s egyetlen dokornak se sikerült meggyógyítani. Ha kivennék a varangyos békát az oltár alól, megsütnék, s megetetnék a királylánnyal, akkor mindjárt elszállna belőle a hosszas betegség..

Miután elmondták egymásnak a titkaikat, még egyszer megfogadták, hogy nem mondják el őket az embereknek. Akinek a

hibájából napvilágra kerülnek a titkok, azt ezen a helyen sűtik meg, ahol most állnak.

Ebben megállapodtak, s eltűntek a rengetegben.

Amint az emberkék eltávoztak, előbűjt a legény, s teleszedte harmattal a dobozát.

„S most megyek rögvest a rézvárosba” – gondolta.

Ahogy beért a rézvárosba, egyenesen a királyhoz ment, s így szólt:

– Úgy hallottam, hogy a rézvárosbeliek vakok. Híres szemorvos vagyok, s arra kérnélek, felséges királyom, engedd meggyógyítanom a szegény vakokat.

A király így felelt neki:

– Hej, barátocskám, sok doktor megfordult már itt, de egynek se volt elegendő a tudománya, hogy segítsen a szerencsétleneken. Te sem tudod őket meggyógyítani! Jobb, ha nem próbálkozol vele. Minek szomorítanád hiába a szerencsétleneket?

A doktor azonban nem engedett, addig erősködött, míg végűl megkapta az engedélyt.

Ekkor összehívta a város vakjait, s a harmatvízzel megmosta a szeműket.

A vakok láttak!

Örvendezett a király és a városi nép. Sok pénzt és drágaságot adtak a tudós doktornak, s ráadásul ajándékoztak neki egy paripát és egy rézszekeket.

„Na, most már kocsikázhatom!” – gondolta magában, s elindult az ezűstvárosba.

Mikor megérkezett, mindjárt a királyhoz ment, s bebocsátást kért.

Be is engedték.

– Hallottam, hogy az ezűstváros kűtjének már réges-régen kiapadt a vize, s a város lakói állandó vízhiányban szenvednek. Én idegen országból jöttem, jól ismerem a vízerek titkát. Ha a király megengedi, hogy átvizsgáljam a várost, mindjárt megmutatom, hol vannak fogságban a vízerek.

A király azonban nem hitt a vízerek ismerőjének, hanem így szólt:

– Járt már itt sok tapasztalt kűtásó, de egyik sem talált rájuk. Honnan vennél te akkora tudományt! Kár a veszűdségért.

A legény azonban nem hagyott addig békét a királynak, míg rá nem lett, hogy próbát tegyen.

Erre sorra járta a város kapuit. Végül megállt a főkapunál, és így szólt:

– Emeljétek fel itt ezt a nagy követ! Ez alatt vannak fogva a vízerek.

Ahogy felemelték a követ, csobogva tört fel mindenütt a víz, s a városnak több vize lett, mint amennyi szükséges.

Örvendezett a király és a város népe. A bölcs vízfakasztónak rengeteg pénzt és kincset ajándékoztak. S ráadásul adtak még neki két ezüstszekeret, s ezüstparipákat hozzá.

– Most már élhetek kedvemre! – kiáltotta a legény. – Megnézem, mi van az aranyvárosban. Bizonyára ott se vallók szégyent.

El is ment az aranyvárosba.

Mikor behajtott a városkapun, az emberek, akik látták, amondók voltak, hogy ennyi gazdagság már kicsit sok is egy embernek. Az okos legény kérte, hogy vezessék mindjárt a király elé.

Így is történt.

– Úgy hallottam – mondta –, hogy az aranyváros királyának nagyon beteg a lánya. Messzi földről jött tudós doktor vagyok. Ha a felséges király megengedné, hogy kipróbáljam rajta a tudományom, akkor meglátná, hogy tüstént meggyógyul a lánya.

– Nem hiszem, jó ember! Hány meg hány tudós doktor fordult meg már nálam, de a lányból senki se tudta kiűzni a kórt. Honnan lenne neked akkora tudományod! Mesebeszéd! Menj szépen utadra!

Hiába próbálta a legény más belátásra bírni a királyt, nem volt semmi látatja, mert a király kitartott amellett, amit mondott.

A kapuőrök azonban így szóltak a királyhoz:

– Ez nem lehet közönséges ember. Drága szekerekkel, paripákkal jött a városba. Hadd próbálkozzék meg a tudományával.

A király hajlott az őrök szavára, s megengedte a doktornak, hogy szerencsét próbáljon.

Az mindjárt munkához is látott.

Az éjjeli sötétségben kihozta a varangyos békát a templomi oltár alól, s megsütötte. Utána apróra törte, és belekeverte egy üveg vízbe.

Másnap reggel megjelent a doktor a királylánynál az orvossággal, és így szólt:

– Nem olyan nagy betegség ez. Ha háromszor iszol ebből az orvosságból, mindjárt meggyógyulsz.

A lány megfogta az orvosságot, s ivott belőle egymás után háromszor.

Odahívták a királyt, hogy nézze meg.

Hát, a lány egészséges, mint a makk.

Ki tudná szóval elmondani a király és az aranyváros népének az örömét!

A király sok-sok aranykincset és pénzt adott a tudós doktornak, s ráadásul még három aranyszekeret és büszke paripákat hozzá.

Mit kívánhatott volna még magának?

Így szólott magában:

„Hazamegyek, megnézem, mit csinál a bátyám!”

Elindult hát hazafelé a hat szekérrel és a sok drága kincsesei.

Mikor a bátyja otthon meglátta ezt a sok kincset, drágaságot, nem tudott hová lenni a csodálkozástól.

– Hogy tettél szert erre a nagy gazdagságra? Mondd meg nekem is! Cserébe legyen a tied az egész tanya, minden javával együtt!

Az öccse el is mondta neki, hogy ült ott a rengetegben a nagy bokorban, s mit beszélt a két kis emberke.

Az idősebbik testvér jóformán végig se hallgatta – futott ki egyenesen az erdőbe, megkereste a bokrot, s elrejtőzött benne.

Beesteledett, eljött az éjszaka.

Egyszer csak hallja a testvér, hogy két ember csúnyán veszekszik egymással. Odanéz – az emberkék ott vannak a bokor mögött. Hallgatja, mit beszélnek:

– Te árultad el azt a titkot az embereknek, másként senki se tudta volna visszaadni a rézváros lakóinak a látását, az ezüstvárosnak se fakasztott volna senki vizet, és az arany városi királylányt se tudta volna senki meggyógyítani!

– Te magad fecsegted ki az egészet – felelte a másik.

Így huzakodtak jó darabig az emberkék.

Végül így szóltak:

– Húzzunk sorsot!

Úgy is tettek.

Egyikszor az egyik, másikszoz a másík húzta a rövidebbet.

– Ez nem rendjén való dolog! – mondták az emberkék, és szétnéztek maguk körül.

Megtalálták a bokorban az idősebbik testvért.

Erre az emberkék nagy kiáltozást csaptak:

– Vagy úgy, idejöttél, te jómadár, hogy másodszoz is kihallgass bennünket! Majd ellátjuk mi a bajod!

Nekiestek az embernek, s azt nem látta többé senki.

Bizony! Mért nem hallgatott az apja szavára?!

A HÉT FIÚ MEG A HÉT LÁNY

Élt egyszer, messze északon, egy magános tanyában hét fiútestvér. Apjuk, anyjuk régen elhalt, lánytestvérük nem volt – így éltek magukban, fehérnépnek nyoma se volt a házban. Minden otthoni munkát maguk végeztek a testvérek.

Mikor a legkisebbik is legénysorba cseperedett, azon kezdtek tanakodni, hogy asszonyt kéne hozni a házhoz. Mivel azonban tudomásuk szerint a közelben senkinek se volt lánya, úgy határoztak, hogy a hat idősebb testvér elmegy feleséget keresni, a legkisebb meg otthon marad házőrzőnek. A többiek keresnek majd asszonyt maguknak, s neki is hoznak.

Ebben maradtak. A hat idősebb testvér összekötötte az úti motyót, s elindult, az öccsük meg otthon maradt, hogy vigyázzon a házra, és várja a feleséget.

A lánynézőbe indult legények mentek, mendegéltek falvakon, egyházközségeken keresztül, de sehogy se találtak hét olyan lányt, aki hozzájuk ment volna. Végül a város felé vették útjukat; ott mindenféle ember lakik, bizonyára találnak maguknak feleséget.

Ahogy tovább mentek, egy rozzant zsellérviskóhoz értek. A viskó küszöbén egy ősz öregember ült, és megkérdezte:

- Hová, hová legények?
- Feleséget keresni! – kiáltották neki.
- Menjetez csak, menjetez – mondta az öreg –, s hozzatok nekem is egyet, de szép legyen és fiatal!

A legények nevettek:

- No nézzétek csak az öreget, olyan szürke, mint egy bagoly, s még szép fiatal asszonyra fáj a foga.

A legények mentek, mendegéltek tovább, lassan elfelejtették az öreget. Hamarosan beértek egy idegen városba. Betértek az első házhoz, s elmondták, mi járatban vannak: heten vannak testvérek, hat itt van belőle, a legfiatalabb meg otthon; feleséget keresnek maguknak, s a kisöccsüknek is vinni szeretnének.

Abban a házban éppen hét lánya volt a házigazdának, mind férjhez menendő. A legények megkérték őket annak rendje-módja

szerint, s a lányok hajlandók voltak hozzájuk menni. A legidősebb legény kapta a legidősebb lányt, s a többiek sorjában a kor szerint következőket. Úgy volt, hogy a legkisebb lány velük megy, hogy a kisöccsük felesége legyen. Mikor mindennel megvoltak, a hat fiútestvér elindult hazafelé a hét lánnyal együtt.

Odaértek a zsellérviskóhoz. Az ősz öregember megint ott ült a küszöbön. Meglátja a legényeket és a hét lányt, s ugyancsak megőrül:

– Bizony jól tettétek, hogy nekem is hoztatok feleséget!

– Ne örvendezz, apó! – mondták a legények. – Ezt nem a te számodra hoztuk, hanem a kisöcsénknek, aki otthon maradt.

Az öreg motyogott valamit, aztán megérintette botjával először a hat legényt, aztán a hat lányt, akik azonnal szürke kővé váltak a zsellérkunyhó előtt. A legfiatalabb lányt meg bevitte az öreg a viskóba, és feleségül vette.

A lány azonban semmiképpen sem akart az ősz öregemberrel élni, szüntelenül elvágódott. A gonosz öreg azonban nem engedte sehová. Idővel megtudta a lány, hogy az öregnek nincs a mellében a szíve, hanem valahol máshol, s hogy az öreg nem hal meg addig, míg meg nem ölik a szívét. A lány hízelgett az öregnek, hogy árulja el, hol van a szíve. Az öregember eleinte nem akarta megmondani, végül azonban rálett, és így szólt:

– Ha annyira odáig vagy érte, hát megmondom, hol van a szívem. Az ágyban, a párna belsejében.

A lány erre abbahagyta a kérdezést, de nem hitte, hogy az öreg igazat mondott. Egyik nap elment az öreg az erdőbe, a lány meg otthon maradt. Virágot szedett, s feldíszítette vele az öreg párnáját. Este megjön az öreg, észreveszi a virágokkal díszített párnát, és megkérdi:

– Mért díszítetted fel a párnámat?

– Fel akarom vidítani öreg szívedet – felelte a lány.

Az öreg felnevetett:

– A párnában nincs semmiféle szív!

Másnap reggel megint az erdőre készült az öreg. A lány meg kérlelte, hogy mondja meg neki, hol a szíve.

– Hát mégis megmondjam? – habozott az öreg. – Akkor hát tudd meg: az én szívem az ajtóban van.

Mikor az öreg elment hazulról, a lány tarka tollakat gyűjtött, s feldíszítette vele az ajtót. Hazajön este az öreg, meglátja a tollakkal díszített ajtót, s elkezdett nevetni:

– Ugyan már, hisz nincs az én szívem az ajtóban!

A lány sírva fakadt, s úgy kérlelte az öreget, mondja meg, hol van a szíve!

Az öreg végül megunt a dolgot, s így szólt:

– Nincs itt az én szívem, egy madárban van. A madár messzi lakik innen, egy templomban.

Másnap reggel megint elment az öreg hazulról, a lány egyedül maradt otthon. Ott üldögélt a küszöbön, s azon tanakodott magában, hogyan tudna megszabadulni innét.

Mialatt ezen törte magát, odaállított a legfiatalabb testvér, aki otthon maradt házőrzőnek. A bátyjait kereste. Elérte a zsellérviskót. A lány odaszólt neki a küszöbről:

– Hová lesz az út, te legény? Kit keresel?

A legény mindent elmesélt sorjában, hogy éltek ők heten együtt, s hogyan indult el a hat testvér feleséget keresni, s hogy maradtak oda mind a mai napig.

– Ha így áll a dolog – szólt a lány –, akkor gyere be a házba, és falatozzál egy kicsit. Majd csak kitalálunk valamit.

Bevezette a legényt, s elmesélte neki, hogy állítottak be hozzájuk kérőbe a testvérei, hogy indult el velük a hét lány, s hogy változtatta őket szürke kövekké a viskó előtt az öreg, csak őt hagyta meg embernek, s vette feleségül.

– Ha meg akarunk szabadulni az öregembertől, akkor meg kell fognunk azt a madarat, amelyikben benne van a szíve.

A legény nem sokat tétovázott, elhatározta, hogy nyomban elindul megkeresni a madarat. A lány feltarisznyázta, s ezzel útnak eredt. Mikor megéhezett, leült egy zsombékra, levette hátáról a tarisznyát, s nekilátott az evésnek. Előbb azonban elkiáltotta magát:

– Aki a vendégem akar lenni, jöjjön falatozni! – Mindjárt odament a legényhez egy bölény, lehasalt, s együtt evett vele. Evés után így szólt:

– Ha valamikor segítségre lesz szükséged, akkor csak hívj engem.

Ezzel eltűnt az erdőben.

A legény hátára vette a motyóját, s ment tovább. Ebédidőig folytatta útját, aztán kioldotta a tarisznyáját, hogy ismét evéshez lásson. Előbb azonban bekiáltott az erdőbe:

– Aki a vendégem akar lenni, az jöjjön enni!

Erre előcsörtetett a sűrűből egy nagy vaddisznó, és megkérdezte:

– Engem hívtál?

Mire a legény:

– Ha a vendégem akarsz lenni, akkor falatozz velem.

A vaddisznó együtt evett a legénnyel. Evés után így szólt hozzá:

– Ha valamikor segítségre lesz szükséged, akkor csak hívj engem.

A legény ment tovább. Mikor leszállt az este, s eljött a vacsoraidő, megint bekiáltott az erdőbe:

– Aki a vendégem akar lenni, az jöjjön enni!

Egy kegyetlen nagy bagoly repült a legényhez. Együtt vacsorázott vele, s távozóban ezt mondta neki:

– Ha szükséged lesz rám, akkor csak hívj.

A legény megköszönte az ígéretet, s lefeküdt aludni. Másnap reggel folytatta útját. Hamarosan fel is bukkant a távolban az a templom, ahová tartott. Jókedvűen lépkedett tovább a legény. Egyszerre váratlan akadály állta útját – egy nagy, széles folyó. A legény járkált a folyóparton előre-hátra, de sehol se talált gázlót. Hirtelen szinte akaratlanul eszébe ötlött:

– Ej, ha itt lenne az a tegnapi bölény, aki együtt falatozott velem, az bizonyára kiinná ezt a folyót..

Tüstént ott termett a bölény, kiitta a folyót, s ment útjára. A legény száraz lábbal átkelt a vízen, s ment tovább. Már egészen közel járt a templomhoz, mikor új akadály tornyosult előtte: egy nagy, magas fal állta útját, s nem tudott tovább menni.

– Ej, ha itt lenne az a nagy vaddisznó, amelyik tegnap együtt ebédelt velem, az bizonyára ledöntené ezt a falat – gondolta a legény.

Alighogy ezt kigondolta, már ott is terem a vaddisznó, töri a falat, s nemsokára akkora lyuk tátong, hogy egy hintó is átférne rajta.

Végre érkezett a templomhoz. A legény belép, elkezdi keresni a madarat. Az meg ott repdesett ide-oda, magasan a mennyezet alatt. A legény hiába futkosott, nem tudta elfogni.

– Ej, ha most itt lenne az a bagoly, amelyikkel tegnap együtt ettem! – sóhajtott fel végül. – Az elfogná a madarat.

Menten ott termett a bagoly, megfogta a madarat, odaadta a legénynek, s aztán repült dolgára.

A legény keményen a hóna alá szorította a madarat, s megindult vele visszafelé, amerről jött. Most fele annyi idő alatt megtette az utat. Elérkezett a zsellérviskóhoz. Az öreg éppen nem volt otthon. A lány igen megörült, hogy a legénynek sikerült elfogni a madarat – most megszabadulnak az öregtől. Elbújtatta a legényt madarastul az öregember ágya alá, s ráparancsolt, hogy legyen csendben.

Hamarosan beállított az öreg, s panaszkodni kezdett a lánynak:

– Úgy fáj a szívem, tán meg is halok.

Lefeküdt az ágyba, s jajgatott. A legény erősebben szorította a madarat – az öreg jajgatott, panaszkodott, hogy egyre jobban fáj a szíve. Végül a legény megfojtotta az ágy alatt a madarat, s az öreg azonnal meghalt.

Ekkor a legény kibújt az ágy alól, fogta az öregember szürke botját, s megérintette vele a lány útmutatása szerint a viskó előtti köveket – a kövek abban a szempillantásban megelevenedtek. Mind nagyon örvendeztek, hálálkodtak a két legfiatalabb testvérnek, hogy megszabadították őket a varázslattól.

Aztán a hét legény hazament feleséggestül, s boldogan éltek. Még most is élnek, ha meg nem haltak.

A VÍZ ALATT ÉLŐK

Egyszer hajdanában egy ember a fiával együtt egy tónak a jegén hajtott keresztül, mikor a jég még nem hízott meg eléggé. Pontosan a tó közepén beszakadt alattuk a jég, s az ember, a fia meg a ló a víz alá süllyedt. Mindjárt szembejött velük egy haragos arcú, ősz öreg, s így szólt az emberhez:

– Szántszándékkal jöttél ide a felső világból, s ezért itt is maradsz, akár tetszik, akár nem. Adok neked egy szürke lovat és egy aranytalpú szánt, s minden ősszel fejjel lefelé szánkázva kell dübörögtetned az új jeget, hogy mindenki messziről meghallja, nehogy valami balga megint könnyelműen beszakítsa a házam és egész vízország tetejét, mielőtt még a télőreg hidege elég keményre fagyasztotta. A fiadat és a lovat azonban visszaküldöm a felső világba, mert a te hibádból ártatlanul kerültek ide.

Ezekkel a szavakkal megfogta az öreg a gyeplőt, a fiút beletette a szánba, s abban a pillanatban már fent is voltak a jégen. Itt így szólt a fiúhoz:

– Apád miatt ne bánkódj, arany élete lesz köztünk a víz alatt. Most pedig igyekezz haza, s nehogy elveszíts valamit a szánból.

A fiú rémületében, no meg csuromvizes is volt, alig fogta fel a szavait. Nógatni kezdte a lovat, s elcsigázva, álmosan hamarosan hazaérkezett.

Két nagy jégdarab maradt a tóból a szánban, ezeket ledobta az ajtó elé. Ahogy ledobta, nem törtek szét. A fiú közelebbről megnézte őket, s látta, hogy nem jég az, hanem színtiszta ezüst. Gazdag ember lett belőle, s boldogan élt. De minden ősszel, mikor az új jég betakarta a vizet, szomorúan járt-kelt a tóparton, hogy talán megláthatja kedves szülőapját. Ez a vágya azonban sohasem teljesedett, bár néha éppen a lábai előtt tört szét nagy durrogással a jég, mintha apja is megérezte volna a fia vágyakozását.

Így teltek el tízesével az évek, s a fiúból ősz öregember lett. Egyszer megint kiment a vízpartra, mint mindig, mikor beállt a tó vize, szomorúan járkált ide-oda, s az apjára gondolt. Végül annyira megfájdult bele a szíve, hogy mindkét kezét a mellére szorította.

Leült a folyó torkolatánál egy kőre, s csak peregtek lefelé arcán a könnyek. Ahogy egyszer felemeli a fejét, azt látja, hogy a folyóból egy ezüstkapu áll ki, amelynek tiszta aranyból voltak a lécei. Felállt a kőről, odalépett a kapuhoz, s egy kicsit meglökte: a kapu szépen kinyílt. Az öreg kis ideig fontolgatta, mitévő legyen, aztán belépett. Egy homályos vasfolyosóba jutott, s ahogy ezen továbbment, megint meglátott egy ugyanolyan kaput, mint az előbbi, csak ez sokkal nagyobb volt. Ennek a bejáratánál azonban ott állt egy törpe, nagy kőkalappal a fején. A ruházata vasból volt, rézöv fogta át a derekát, és egy ölnyi széles rézfejsze volt a kezében.

– Az apád szeretné látni, ugye? – kérdezte nyájasan az öregtől.

– Bizony, jóember – felelte az öreg. – Nem tudnál rajtam segíteni, hogy találkozzam vele? Másként öregségemre egyre nehezebben viselem az életemet!

– Én ezt nem engedhetem meg neked! – mondta az apró emberke. – Meg most éppen nagy dologban van. Hallod, hogy vágat? Szürke lóval, arany talpú szánnal jár a mi világunk vékony ezüstitetején, hogy elriassza a figyelmetleneket.

De ha már eljöttél, idemerészkedtél hozzánk vendégségbe, meg szeretném neked mutatni a víz alatti világ házait. A népünk, a családok, családfők, mind elmentek hazulról. Ezért minden helyet, minden házat háborítatlanul bejárhatunk.

Így szólt, s megérintette kezével a kaput, amely kinyílt, s az öreg és a kísérője beléptek egy nagy üvegszobába, ami távolról se volt üres, mint ahogy a törpe mondta. Fiatalemberek, öregek, asszonyok, gyerekek voltak ott nagy számban, az egyik itt, a másik ott, egyesek járkáltak, foglalatoskodtak valamivel, mások csoportosan beszélgettek, nevetgéltek, s senki se nézett az újonnan jöttékre, nem ügyeltek rájuk, nem szóltak hozzájuk egy szót sem. A törpe és a vendége, miután kis ideig ott álltak, továbbmentek az irdatlan homályban, amely egyre világosabb és díszesebb lett. A szerszámok mind színaranyból és ezüsből voltak, a magas mennyezet meg csillogó üvegből, s öntötttréz volt a padló. Minél tovább mentek, annál fennebben fénylett, csillogott a terem, s a szem nem ért el a végéig. A nagy fényességtől, ragyogástól megszédült az öreg, s szeretett volna már visszafordulni.

A törpe úgy cselekedett, ahogy a vendég kívánta, s így szólt:

– Jó, hogy idejében eszedbe jutott megfordulni. Minél tovább halad az ember, annál fényesebb az épület. Innen egy kicsit odébbat már olyan fényes, s úgy csillog, hogy felső világbeli ember szeme már nem is állja. Itt lakik a mi hatalmas királyunk jólelkű feleségével, s körülöttük vannak a mi víz alatti hatalmasaink.

Az öreg vette magának a bátorságot, és megkérdezte:

– Azt mondtad, hogy a családok, családfők odavannak. Hát azok kik, akik ott a bejáratnál tanyáznak? S úgy látszik, az öregek nem fogynak ki a beszédből, a fiatalok a mókázásból, a gyerekek pedig a játékból? Ők nem tihozzátok tartoznak?

– Félig-meddig igen, de nem egészen – felelte a törpe, s végigjártatta szemét a sokaságon. – Ezek itt, ha szabad elárulnom neked, a felső világból kerültek hozzánk, egyik egyszer, másik másszor. Jó életük van itt, senki se kívánczolt még vissza a régi otthonába, s nem is engedik őket. Mert aki egyszer betévedt hozzánk, annak itt kell maradnia.

– Nekem is? – kérdezte meghökkenve az öreg, bár maga se értette, mi volt ezen félnivaló.

– Tán idegenül érzed magad minálunk? De azért ne aggódj! Ma elmehetsz, ha akarsz. Ha nem, maradhatsz. Én szabadon behoztalak, s ugyanúgy ki is viszlek. De ez mos van először és utoljára, hogy innen halandó ember visszamegy a felső világba.

– Akkor hát én sose látom meg többé apámat? – kérdezte az öreg, és könnyes lett a szeme.

– Most nem, de gyere úgy három hét múlva ide, mikor már megvastagszik a jég, akkor már ráér az apád, elvégezte a dolgát egy egész esztendőre, s vidáman tölti velünk napjait, míg eltelik az esztendő, s megint dolga akad egy hónapra.

– Aztán örökkétig ez lesz neki a teendője, s ezzel minden évben emlékeznie kell a szerencsétlenségére? – kérdezte szomorúan az öreg.

A törpe így válaszolt.

– Ki tehet erről? Addig végzi itt ezt a munkát, míg egy felvilági könnyelmű szerzet megint be nem törí véletlenül a házunk vékony téli fedelét, s beesik a léken: ettől kezdve az előző jégjáró szabad, az új emberre hárul a munka.

Beszélgetés közben az öreg és kísérője visszaért a kapuhoz. Itt a törpe átadott az öregnek két rézpálcát, és ezt mondta:

– Ha valamikor idejössz a kapuhoz, s nem én lennék itt, hanem valaki más, aki nem ismer, üsd össze ezt a két pálcát, akkor idejövök, és teljesítem a kívánságod, ha lehetséges.

Ezzel kiengedte a vendéget először a nagykapun, végigkísérte a vasfolyosón a kisebbik kapuhoz, aztán ezt is kinyitotta, s az öreg úgy állt ott a folyótorkolatnál, a tóparton, mintha az égből pottyant volna oda. A kapu eltűnt a szeme elől, csak a rézpálcák tanúskodtak róla, hogy nem álmódott. Az öreg a keblébe dugta őket, s félig kábultan hazament. Otthon azonban nem találta helyét, nem tudott semminek se örülni. Három hétig mindennap kiment a folyótorkolathoz, s úgy üldögélt ott a kövön, mintha nem is lenne ébren, míg végül egyszer eltűnt, mintha a föld nyelte volna el, s nem látták soha többé.

VÍZIANYÓ JÓTETTE

Egyszer egy árva lány a tóparton üldögélt a folyótorkolatnál, s siratgatta temetőbe költözött apját és anyját. Panaszkodott, hogy rosszul megy a sora, mert gonosz gazdasszonya és gazdája van. Egyszerre valaki a vállára tette a kezét. Felnézett: egy szép, aransárga hajú, barna szemű idősebb asszony állt mellette, különös öltözékben. Fehér köveket tartott a kötényében, s nyájasan mosolyogva mondta:

– Ne sírj! A rossz napok után jobbak virradhatnak rád!

Ezekkel a szavakkal az árva lány ölébe öntötte kötényéből a köveket, s így szólt:

– Menj haza, s rakd bele ezeket a köveket a ládádba. De ne szólj róla senkinek, mit hallottál ma tőlem, vagy mit adtam neked. Annak viszont, aki holnap kérőbe jön hozzád, beszélhetsz, s megmutathatod, amit most a kötényemből kaptál.

Az árva lány először szóhoz se tudott jutni, végül azonban kényszeredetten elmosolyodott, s így szólt:

– Kérő? Nem tudom, ugyan ki kérhetné meg szegény fejem!

– Majd meglátod! Higgy a szavamnak: én még soha senkit se csaptam be!

Az árva lány ezt kérdezte:

– Honnan jöttél ide, s honnan tudod, mi történik holnap?

– Hogy ki vagyok, s honnan tudom, azt most nem mondhatom meg. Hogy hová való vagyok? Oda, ahol a Nap, a Hold és a Csillagok alulról felfelé látszanak, s a hegycsúcsok meg a fák sudarai lefelé nőnek. Ott, ahonnan én jöttem, senkinek se megy rosszul a sora, ott nincs gonosz gazda, se gazdasszony, se forróság, se hideg, ott nem sír senki, se nem panaszkodik.

– De honnan termettéi ilyen váratlanul mellettem? – kérdezte a lány bátorságra kapva.

Az idegen asszony mosolyogva mondta:

– Onnan jöttem, ahova most megyek. – S ezekkel a szavakkal belelépett a vízbe.

Az árva lány most már világosan megértette a dolgot, s akaratlanul kicsúszott a száján:

– Te vagy a Vízianyó?!

Még jóformán ki se mondta, a különös idegen máris eltűnt. A lány álomnak tartotta volna az egészet, de a fehér kövek az ölében arról tanúskodtak, hogy mégis igaz volt.

A lány gyorsan hazament, s csak úgy tréfából betette a köveket a ládája. Másnap jött egy módos gazdalegény, s feleségül kérte a lányt. A lánynak eszébe se jutott a tegnapi vízparti eset, csak mikor a vőlegény hazafelé indulóban volt. Ekkor azonban elmondta, mit látott tegnap, s odavezette a legényt a ládához. Amint felemelte a láda tetejét, látják, hogy a láda csaknem félig van ezüstpénzzel. A legény megölelte a lányt, s így szólt:

– A pénz csak pénz. Nekem eddig is volt belőle elég. A te gazdagságod nem tesz engem boldogabbá, mint voltam. Akivel azonban Vízianyó jót tesz, az a legjobb, legbecsületesebb ember. Áldás van rajta, s gyarapszik, növekedik a keze alatt minden.

A vőlegény szava igaznak bizonyult: miután egybekeltek, boldogan éltek, jól ment a soruk, s végül nagyon gazdagok lettek. Az egykori árva lányból a környék legjobb szívű gazdasszonya lett, segített a bajba jutottakon, senkit se eresztett el üres kézzel, aki kérni jött hozzá, s anyjuk helyett anyja volt az árváknak.

VÍZIAPÓ JÓTETTE ÉS BÜNTETÉSE

Egyszer egy szegény szolgálomember ki akart a tóparton vágni egy nagy égerfát. A fejszéje azonban véletlenül lecsúszott a nyeléről, és beleesett a mély vízbe. Egy hosszú rúddal végigkotorászta a víz fenekét, s úgy érezte, mintha ott lenne a fenéken. Gyorsan levetkezett, lebukott a víz alá, s kereste, kereste a fejszét, de hiába. Többször is lemerült, kereste, kutatta, de aminek nyoma veszett, az nincs. Nehéz szívvel mászott ki a partra, felöltözött, s könnyes szemmel bámult arra a helyre a tóban, ahova a fejszéje esett. Végül azonban nem volt mit tenni, haza kellett mennie a gazdáékhoz, s új fejszét hozni. A gazda, aki olyan gazdag volt, hogy nem tudta se szerit, se számát a vagyonának, mégis kegyetlenül fukar volt, így szólt:

– Ha a fejszét beledobtad a tóba, akkor vágd akár kézzel, de estére egy öl fa rakáson legyen! Különben nem kapsz egy lyukas garast se napszámba.

A szolgálomember visszament, új fejszét nekiállt keresgélni, lemerült megint néhányszor a víz alá, de a fejszéjének nem volt se híre, se hamva.

– Na, most mitévő legyek? – sóhajtozott az ember, s leült a partra. – Nincs fejszém, nem kapok napszámot; holnap betevő falat nélkül marad a család!

Alighogy kimondta ezeket a szavakat, egyszerre csak hallja, hogy a víz zúgni, csobogni kezd, s egy hosszú szürke szakállas ember a tó közepéről a part felé úszik. A parton ülő megrettent. Az öreg azonban felegyenesedett, s barátságosan kérdezte:

– Mért vagy olyan nagy búbánatban, jóember?

A favágó elpanaszolta a baját, mire az öreg így válaszolt:

– Tudom én azt! Várj csak, majd én megkeresem a szerszámodat.

Lemerült a víz alá, de egy pillanat múlva ismét felbukkant, s egy rézfejsze volt a kezében. Megmutatta az embernek, s azt kérdezte:

– No, ez volt a te fejszéd?

– Nem ez volt – felelte a szolgálomember.

Víziapó másodszorra is lemerült a fenékre, felhozott egy ezüst fejszét, megmutatta, és ezt kérdezte:

– Hát ez?

– Ez sem – válaszolta az ember.

Ismét csak lebukott az ősz öregember a fenékre, s egy aranyfejszével tért vissza, felmutatta, s ezt kérdezte:

– Nahát, akkor ez volt?

– Nem, ez se az! – felelte az ember.

Víziapó újból leszállt a fenékre, s most felhozta a favágó fejszójét, amit az nagy hálálkodva elvett tőle. A Víziapó azonban neki ajándékozta a másik hármát is, a réz-, az ezüst- és az aranyfejszét. Ezután a szegény ember elvégezte a munkáját, s este elmesélte a gazdának, hogy milyen szerencse érte.

A fukar ezt gondolta magában:

„Na, várj csak! Te csak nagy tukmálásra vetted el a drága holmit. Én is megpróbálkozom, hátha több szerencsével járok.”

Három fejszét jó lazán nyélbe ütött, s lement a tópartra. Csapott néhányat az első fejszével: lerepült a nyélről, s jó távol a parttól beleesett a tóba. Így járt a másodikkal és a harmadikkal is! Ott topogott, sajnálkozott az ember, míg végre jött a Víziapó, s megtudakolta tőle, mitől van úgy elkeseredve. Aztán felhozott a fenékről három aranyfejszét, magasra emelte, s megkérdezte:

– Ugye, ezek a tieid?

– Igen, ezek! – vágta rá a fukar nagy örömmel, s kinyújtotta a kezét értük. Hirtelen megzúdult a víz, s a csapódó tajték elborította az embert. Ebben a pillanatban eltűnt a Víziapó, s lecsendesült a víz: még csak nem is fodrozott. A meghökkent ember még jó ideig kábultan álldogált a parton: azt se tudta mondani, hogy bű vagy bá. Égette a szégyen, sajgott a szíve, meg is volt ijedve, s ráadásul odavolt mind a három fejszéje. Úgy érezte, mintha mély álomból serkent volna fel, s megpróbálta, tud-e járni. Holtáig nem merte többé a tópartra tenni a lábát.

A KÚTBAN TALÁLT SZERENCSE

Az Ahavere-domb alatti tanya udvarán van egy mély kút. Egyszer a gazda meg akarta mérni a kút mélységét. Fogott egy hosszú póznát, s leengedte a kútba – nem érte el a fenekét. Elővett egy hosszú kötelet, a pózna végére kötötte, s ismét leengedte a kútba – most már leért a fenekére. Amint azonban az ember nekiállt felhúzni a póznát, a kút fenekéről nagy zúgás hallatszott, a víz buzogni, bugyborékolni kezdett. A pózna meg olyan nehéz lett, hogy sehogy se bírta kihúzni a kútból. A gazda odahívta a bérest. Ketten gyürköztek neki, húzzák – már jön is... fent van már a pózna a víz színén. Most látták csak meg az emberek, hogy a pózna végén ott csimpaszkodik egy fiúcska, egészen apró, de olyan nehéz, hogy kettejüknek is éppen elég tartani. Az emberek először annyira meghökkentek, hogy majdnem visszaeresztették a póznát a kútba. A fiúcska azonban szívet tépően könyörgött nekik, hogy ne engedjék le, hanem szabadítsák ki. Majd ő meghálálja nekik a fáradságukat.

Az emberek kihúzták a fiúcskát a kútból, s mindjárt lecsendesedett a kútban a víz. A fiú előszedett a kebeléből egy ekevasat, odaadta a gazdának, és így szólt:

– Tedd fel az ekére, s menj szántani!

Aztán elővett egy fejszét. Ezt meg a béresnek adta, s hozzátette:

– Ezzel végezd ezután a famunkát!

Az emberek nézegették, mit kaptak, s észre se vették, mikor tűnt el a fiúcska a kút mellől.

Másnap felrakta a gazda a kapott ekevasat az ekére, s elkezdett szántani. A munka olyan könnyen ment, hogy öröm volt nézni, s a lónak se volt nehéz, az ember se fáradt bele. A földet meg olyan porhanyóssá tette az ekevas, hogy tüstént csírárt hajtott benne a mag. Ősszel olyan termést takarított be a gazda, amelyet még sohasem: degeszre volt tömve minden zsákja gabonával. S így ütött be minden esztendő; néhány év alatt egészen meggazdult.

A béres pedig nekiállt faragni a fejszével. Amihez hozzákezdett, az hamarosan készen volt. Nem állt el többé béresnek, a maga

gazdája lett. Házat épített magának, és jómódú ember vált belőle. Senkinek se égett úgy a keze alatt a munka, mint neki.

Lassanként eljutott a dolog híre az ärinai földesúr füléhez. A gonosz uraság irigyelte a mások szerencsáját, behívatta a két embert az uradalomba, s elvette tőlük a kútból kapott szerszámokat. Aztán megparancsolta, hogy az ő földjeit szántsák azzal az ekevassal, a fejszét pedig az ácsa kezébe adta, hogy neki dolgozzon vele. Az ekevas azonban nem tette porhanyóssá az uraság földjét, s a termés se lett nagy. Az urasági földeken aszályos lett a gabona, s üresen maradtak ősszel a zsákok. A szerencsefejszével se sokra ment az urasági ács. Amihez hozzákezdett vele, az mind rosszul sikerült.

Nagy haragra gerjedt az úr, s megparancsolta, hogy hozzák be őket az uradalomba, és vessék a pincébe – mért nem hoznak neki szerencsét a szerszámaik! Éjjel azonban eljött az a kútbeli kisgyerek, aki a szerszámokat adta, kiszabadította őket a pincéből, s visszaadta nekik az ekevasat meg a fejszét. Ezen az éjszakán megbetegedett az uraság, s nem merészelte többé elvenni tőlük a szerszámokat. A két ember boldogan és jómódban élt holtáig. De hogy aztán mi lett az ekevassal és a fejszével, azt nem tudja senki.

HOGY TUDTA KI A SZOLGA A SELLŐK TITKÁT?

Egyszer elküldte a gazda a béresét a folyóra halat fogni. A béres halászott, míg be nem esteledett. Leszállt a sötétség, s megeredt az eső. A béres nem talált más szárnyékot, bebújt egy felfordított csónak alá, amely a vízparton hevert.

Kisvártatva három sellő jött ki a folyóból, s nem vették észre a legényt. Letelepédtek beszélgetni a csónak közelében. Az egyik így szólt: – Tudok valamit. A másik azt mondta: – Én is tudok valamit. – Mire a harmadik is közbeszólt, hogy ő is.

Az ember hegyezte a fülét, hogy mit tudnak azok a sellők. Aztán megszólalt az első: – Innen az országúttól egy fél versztányira van egy tanya, annak a nagykapuja alatt egy pénzesláda van a földben, csak egy kis sarok áll ki belőle. Senki se tudja, hogy ez pénzesláda, mindenki avval van, hogy kő. A ládát könnyen megszerezheti bárki, csak éjfélkor oda kell menni és kiásni.

A másik meg ezt mondta: – Tudjátok, hogy innen néhány versztával lejjebb malomgátat vernek a folyón. Csinálják már néhány éve, ezreseket költöttek rá, de a gát sehogy se készül el: amit nappal megépítenek, azt éjjel valaki lerontja. Pedig könnyen meg lehetne csinálni, ha a gát végénél mindkét parton ledugnának egy keresztet a vízbe.

A harmadik így szólt: – Én meg azt tudom, hogy a királylánynak már régtől fogva fáj a szeme. A leghíresebb doktorok orvosolták, mindenféle írral próbálkoztak – de nem segített semmi. Pedig mindjárt meggyógyulna, ha timsós vízzel megmosnák a szemét.

A béres mindent megjegyzett, s mikor a sellők elmentek, kimászott a csónak alól, és hazament. Másnap éjszaka elment a pénzesládáért. A sarka valóban kiállt a kapu közén, mint egy kődarab. Kiásta a pénzesládát, és hazavitte.

Egyszeribe gazdag ember lett a béresből, több pénze lett, mint hét földesúrnak együttvéve. A gazda is látta, hogy a béresnek sok pénze van, s elkezdte tudakolni: – Honnan vetted? – A béres nem

csinált titkot a dologból, hanem elmesélte, hogy hallgatta ki a csónak alatt fektében a sellők beszédét.

A gazdát elfogta a kapzsiság. Másnap este ő is kiment a csónak alá, s hallgatózni kezdett. Hamarosan megjöttek a sellők. Így szólt az első: – Tudjátok, hogy a pénzesláda nincs már ott a kapunál? Valaki kihallgatta a beszélgetésünket, s elvitte a pénzesládát. Lássuk csak, hátha most is hallgatózik.

Nekiláttak a keresésnek, s rátaláltak a csónak alatt a gazdára. Kihúzták, s nyomorékra verték.

A béres meg elment a molnárhoz, aki a gátat építtette, s építőmesternek ajánlkozott. A molnár csak úgy állt kötélnek, ha az ember kezespénzt fizet, mert már annyian próbálkoztak, s senkinek se sikerült. A béres lefizette a pénzt – volt pénze bőven –, munkásokat fogadott, s hozzákezdett az építéshez. Előbb azonban mindkét parton leszúrt egy keresztet a vízbe, ahogy a sellő mondta. Így aztán szépen haladt a munka: amit megépítettek, az ott is maradt, senki se rontotta le. Ahogy a gát elkészült, megint kapott a béres néhány ezer rubelt.

Díszes ruhát csináltatott magának, s elment a király városába. Mikor bebocsátották a királyhoz, mindjárt megígérte, hogy meggyógyítja a királylány szemét. A király azt mondta neki: – Az én lányom szemét senki se tudta meggyógyítani; ha meggyógyítod, te vagy a legbölcsebb, s hozzád adom a lányom feleségül.

A béres megmosta timsós vízzel a királylány szemét, s tüstént meggyógyult, mintha soha semmi baja se lett volna. Nagy volt az öröm a királyi palotában. Mindjárt nagy lakodalmat csaptak. Mikor az öreg király meghalt, a béres lett utána a király.

A MENNYDÖRGÉS ELLOPÁSA

Kupecfi megegyezett az ördöggel, hogy az hét esztendeig hű szolgája lesz, s mindenben teljesíti gazdája kívánságát. Hűséges szolgálata jutalmául Kupecfi neki ígérte a lelkét. Az ördög teljesítette is, amit fogadott, nem ijedt meg a legnehezebb munkától se, és az ennivalóra se panaszkodott, mert nem felejtette el, mi lesz a bére, ha letelik a hét esztendő.

Hat már elmúlt, s a hetedik esztendőbe léptek, de Kupecfinak semmi kedve se volt ilyen olcsón eladni a lelkét az ördögnek. Abban bizakodott, majd csak kieszél valami ravaszságot, hogy megszabaduljon az ördög karmaiból. Már az egyezségkötésnél is becsapta az ördögöt: a saját vére helyett kakasvérrel pecsételte meg az egyezséget, s a vaksi ördög nem vett észre semmit. Ezzel a csalással megszabadult a legerősebb köteléktől, amelynek gúzsba kellett volna kötnie a lelkét, hogy többé ne szabadulhasson.

Napról napra közeledett a szolgálat vége, s Kupecfi még semmi okosat sem eszelt ki a maga szabadulására. Történt egyszer, hogy egy forró nyári napon sötét viharfelhő jött fel délről, s fenyegető mennydörgés hallatszott belőle. Az ördög nyomban a föld alá bújt. Egy nagy kő alá vájt magának odút.

– Gyere, barátocskám, maradj mellettem, míg elmegy a vihar! – kérte az ördög hízelkedve a gazdát.

– Mit adsz, ha teljesítem a kívánságod? – kérdezte Kupecfi.

Az ördög a föld alatt akarta nyélbe ütni az alkut, mert fenn már nem maradt rá idő, minden pillanatban nyakukba szakadhatott a zivatar.

Kupecfi így okoskodott: – Az ördög ma egészen megjuhászott a félelemtől. Ki tudja, talán most sikerül megszabadulnom a markából. – Ebben a reménységben ment le vele az odúba.

... A dübörgő égzengés sokáig nem akart csihadni. Az egyik csattanást követte a másik, és beléreszketett a föld, megemelkedett a kőszikla. Az ördög minden reccsenésnél bedugta öklével a fülét, lehunyta a szemét, s egész testét kiverte a hideg verejték, úgyhogy egy szó se jött ki a száján.

Estefelé, mikor eltávolodott az égiháború, így szólt az ördög Kupecfihoz:

– Ha az öregisten nem csapna néhanapján ekkora lármát, békességben meglennék vele, mert a nyilai nem tudnak nekem a föld alatt ártani. De ez a fülsiketítő dübörgés annyira kihoz a sodromból, hogy szinte elmegy az eszem, s azt se tudom, mit teszek. Nagy pénzt fizetnék annak, aki megszabadítana ettől a bajtól.

Kupecfi erre így válaszolt:

– Itt nem segít más, el kell lopni titokban az öregisten mennydörgő szerszámát.

– Bizony, én el is lopnám – felelte az ördög –, ha lehetséges volna, de az öreg Dübörgő mindig résen van, s nem hagyja őrizetlen a szerszámát se éjjel, se nappal. Hogy lehetne hát ellopní?

Kupecfi erre hosszasan elmagyarázta, hogy lehetne szerinte megejteni a dolgot.

– Hát igen, ha a segítségemre lennél – kiáltotta az ördög –, akkor tán lenne belőle valami. Én magamban sose tudnám megszerezni.

Kupecfi megígérte, hogy segít neki, s nem kér érte semmi fizetséget, csak az ördög mondjon le a lelkéről.

– Éntőlem, ha három lelked van, azt is megtarthatod, ha megszabadítasz ettől a szörnyű félelemtől – kiáltotta örömmel az ördög.

Kupecfi aztán elmondta neki, hogy gondolja a lopást, ha mindketten egy szívvel, lélekkel dologhoz látnak.

– Meg kell várnunk – mondta –, míg egyszer az öreg egy napon úgy elfárad, hogy utána mély álomba merül. Különben úgy alszik, mint a nyúl, nyitott szemmel.

Nem sok időre rá, ahogy megegyeztek, nagy égiháború kerekedett. Az ördög megint ott ült Kupecfival a kő alatt az odúban. A réműlet úgy elzárta szegénynek a fülét, hogy egy szót se hallott a társa beszédéből. Este felmentek egy magas hegynek a csúcsára, ahol az ördög vállára vette Kupecfit, s varázslat segítségével hosszúra nyújtotta magát, ezt dalolva:

Nagyra nőjél, barátocskám!

Nyulj meg, nyulj meg, jó nyakacskám!

Így magasodott fel egészen a felhőkig.

Ahogy Kupecfi a felhőkön szétnézett, látja, hogy az öreg Dübörgő az igazak álmát alussza. Fejét nekitámasztotta egy felhőfodornak, de a jobb keze rajta volt a mennydörgő szerszámon.

Így a dudát nem lehetett elvenni, mert az alvó felébredt volna az érintésre. Kupecfi lemászott az ördög válláról a felhőre, óvatosan a közelébe merészkedett, s cselhez folyamodott. Fogott egy tetűt a füle mögött, s az öreg Dübörgőnek az orrára tette, hadd csiklandozza. Az apó mindjárt megvakarta az orrát. Ebben a szempillantásban elvette Kupecfi a dudát, s a felhő széléről az ördög nyakába ugrott, aki hanyatt-homlok leiszkolt vele a hegyről. Meg sem állt, míg a pokolba nem ért. Ott bezárta a zsákmányt egy hét lakatra nyíló vasszobába. Kupecfinak megköszönte a segítségét, s lemondott a lelkéről.

Most azonban olyan szerencsétlenség szakadt a világra és az emberekre, amiről Kupecfinak előbb sejtelve sem volt: a fellegekből nem hullott egy csepp eső sem, minden senyvedt az aszálytól.

– Könnyelműen nagy szerencsétlenséget hoztam az emberekre, s meg kell próbálnom jóvá tenni a dolgot, amennyire tőlem telik –, gondolta Kupecfi, s azon töprengett, hogy enyhíthetne a bajon.

Megindult északnak, Finnország felé, ahol a híres varázsló élt, elmondta neki az esetet, s azt se hallgatta el, hol van most a mennydörgő duda.

A varázsló ezt mondta:

– Az öreg Dübörgőnek tüstént hírül kell adnunk, hol van elzárva a szerszáma. Majd ő szerét ejti, hogy visszaszerezze az elveszett jószágot.

Aztán az északi sassal üzenetet küldött a Felhőöregnek. Már másnap reggel megjött Dübörgő, hogy köszönetet mondjon a varázslónak, amiért a tolvaj nyomára vezette.

Aztán kisfiúvá változott, s elszegődött egy halászhoz nyárára cselédnek. Tudta, hogy az ördög gyakran lejár halért a tóra, s abban bízott, hogy itt összeakad vele. Villám, a kisfiú, éjjel-nappal szemmel tartotta a hálókát, mégis sok időbe telt, míg meglátta az ellenségét.

A halász már régen észrevette, hogy a hálók, melyeket este leraktak a tóba, reggel gyakran üresek, de az okát nem tudta. A

fiúcska tudta, ki a tolvaj, de nem akart addig beszélni, míg meg nem tudja mutatni a gazdájának.

Egyszer egy holdfényes éjszakán, mikor a gazdájával kettesben a tóra mentek megnézni a hálót, a tolvaj történetesen éppen munkában volt. Ahogy a csónak szélénél a vizet kémlelték, meglátták, hogy szedi ki az ördög a hálóból a halat, s rakja a tarisznyájába.

Másnap a halász elment egy híres varázslóhoz, hogy segítséget kérjen tőle. Arra kérte a varázslót, hogy valami olyat csináljon, amitől a tolvaj a háléhoz ragad, s a gazda akarata nélkül nem tud szabadulni.

Úgy történt, ahogy a halász kívánta. Mikor másnap felszedték a tóból a hálót, az ördög is a víz színére emelkedett vele, s a hálóval együtt partra húzták.

Itt aztán elhúzta a nótáját a halász meg a fiú. Mivel az ördög a varázsló segítségével nem tudott szabadulni a hálótól, kénytelen volt tűrni a halászok csapásait, akik egy jó szekérderék husángot vertek szét rajta, s nem nézték, hol éri. Az ördög véres feje akkorára dagadt, mint egy tőke, a szeme meg kidülledt. A halász és a fiú mégse könyörültek a megkínzott ördögön, hanem időnként meg-megpihentek, s aztán újból nekiálltak csépelni.

Mikor a mézesmázos szavú könyörgés nem segített, az ördög váltságdíjat kezdett ígérni. A halásznak ígérte a fél vagyonát vagy még többet is, ha szabadon engedi. A dühös halász azonban addig nem alkudott, míg teljesen erőt nem vett rajta a fáradtság, annyira, hogy már meg se tudta mozdítani a fütykőst. Mikor megvolt az alku, a varázsló segítségével megszabadították a hálótól. Az ördög hívta a halászt és a fiút, hogy menjenek vele elhozni a váltságdíjat. Ki tudja, talán abban reménykedett, hogy valami ravaszsággal még rászedi őket.

A pokolbeli házban nagy dínomdánomot csaptak a vendégek tiszteletére, amely több mint egy hétig tartott. A gazda megmutatta a vendégeknek kincseskamráit, titkos szerszámaikat, s a muzsikásoknak megparancsolta, hogy a legszebb nótákat húzzák a halásznak.

Egyik reggel így szólott a kis Villám titokban a gazdához:

– Ha ma is csodadolgokat mutatnak, akkor kérd, hogy hozzák elő azt a dudát, amelyik a hét lakattal lezárt vaskamrában van.

Az ebédnél, mikor az emberek már pityókosak voltak, a halász kérte, hogy hozzák elő a dudát a titkos kamrából. Az ördög teljesítette a kívánságát, behozta a dudát, s játszani kezdett rajta. Hiába fújta azonban teli tüdőből, s hiába billegette rajta az ujját, nem adott a dudu külön hangot, mint mikor a macska farkát ráncigálják, vagy ahogy a malac visít, mikor viszi a farkas.

A halász nevetve mondta:

– Ne fáraszd magad hiába! Azt már látom, hogy nem válik belőled nagy dudás! Az én kis cselédem jobban meg tudná fújni.

– Nana! – kiáltott fel az ördög. – Azt hiszitek, hogy ezt a dudát úgy lehet fújni, mint a fűzfasípot? Gyere, barátocskám, próbáld csak meg, s ha te vagy a cseléded ki tudtok belőle csalni valami hangfélért, akkor ne legyen ördög a nevem. Na, gyere, próbáld meg! – kiáltotta, s odaadta a dudát a fiúnak.

Villám megfogta a dudát. Amint a szájához emelte s belefúj, megremegtek a pokol falai, s az ördög családotul együtt kábultan rogyott a földre. Valósággal úgy festettek ájultukban, mint a halottak.

A kisfiú helyett az öreg Dübörgő állt a halász mellett, megköszönte neki a segítséget, és így szólt:

– Ha az eljövendőkből ismét megzendül a dudám a fellegekben, a hálóid bőségesen megtelnek hallal.

Ezzel gyorsan megindult hazafelé.

Útközben szembejött vele Kupecfi, bűnbánón térdre rogyott előtte, s bocsánatért esedezett.

Dübörgő apó így szólt:

– Az emberi meggondolatlanosság gyakran vétkezik az égi bölcsesség ellen. Ezért áldjad, fiam, a szerencsét, hogy most véget vethetek annak a bajnak, amit a te könnyelműséged zúdított a népre.

Ezután leült egy kőre, s fújni kezdte a dudáját, míg meg nem eredt az eső, s áztatni nem kezdte a földet. Kupecfit az öreg Dübörgő apó megfogadta szolgájának, s nála él még most is, ha meg nem halt.

AZ ÉSZAKI FÉNY

Egy földesúr hideg téli időben minden csütörtökön este elment hazulról, s csak hajnal előtt jött vissza.

Az uraság szigorúan megtiltotta, hogy bárki is elkísérje, vagy elébe siessen, mikor megjön. Maga fogta be a lovat, s ő fogta ki is. A lószerszámot és a lovat nem mutatta meg senkinek. Megígérte, hogy agyonüti, aki a titkos istállójába merészkedik. Az istálló kulcsát nappal a kebelébe rejtve hordta, éjjel meg a párnája alatt tartotta.

A kocsisa azonban nem törődött a tilalommal, s meg akarta egyszer nézni, micsoda lovat és szerszámot tart titokban az ura, s hova megy minden csütörtök este.

A kurázsís kocsis egyik csütörtök este idejében bement az istállóba, s leült az ajtó melletti sötét sarokba.

Nem kellett sokáig várnia, megjött az úr, s kinyitotta az istálló ajtaját. Egyszerre úgy megvilágosodott a nagy istálló, mintha több tucat gyertyát gyújtottak volna meg. A kocsis úgy összehúzta magát a sarokban, mint egy sündisznó, mert ha az úr észreveszi, megkapja, amit ígért.

Az úr kihúzta a szánat. Úgy ragyogott, mint az arany. Míg az úr kivezette a lovat, a kocsis a szán alá bújt. Gazdája gyorsan befogta a lovat, s takarót tett rá, meg a szánra is, nehogy a szokatlan világosság szemébe tűnjön a cselédségnek.

A kocsis vigyázva kimászott a szán alul, s fellépett hátul a szántalpakra, ahol szerencsére nem vette észre az uraság.

Mikor minden rendben volt, az uraság felült a szánra, s nagy sebesen megindultak – egyre észak felé tartottak.

Néhány óra múlva észrevette a kocsis, hogy eltűnt a takaró a szánról és a lóról, s új fent úgy ragyogott minden, mintha égne.

Most már azt is látta a kocsis, hogy mindenfelől urak és asszonyságok vágtatnak elő hasonló szánakon, nagy csengés-bongás közben. Versenyt hajtottak egymással, mintha ezer rubelekbe fogadtak volna, vagy lakodalmas menetben lennének. Végül azt is észrevette, hogy az út a felhők fölé vitt, amelyek nagy, csendes tavakként úsztak alattuk.

Egy idő után megfogyatkoztak a szának, s a kocsis gazdája így szólt a szomszéd úrhoz:

– Testvér, a többi északi fény hazamegy, menjünk mi is!

Az úr és a kocsis repültek hazafelé. Másnap azt beszéltek az uradalmi emberek, hogy soha életükben nem látták így villogni az északi fényt, mint a múlt éjszaka.

A kocsis azonban befogta a száját, s nem beszélt senkinek az éjjeli útról. Úgy hírlík, hogy csak az unokájának mesélte el öregkorában, s annak a szájából terjedt el az eset. De mind a mai napig vannak még, akik északi fényként járnak az égboltot, s ha tél víz idején azt látod, hogy nagyon villog az északi fény, akkor lakodalmat tartanak.

FAGY APÓ HÁROM RAKONCÁTLAN FIA

Egy zsellértanyába beállított egy tavaszi estén egy idegen ember, s így szólt:

– Jó emberek, adjatok szállást a vándornak. Messzi útról jöttem, s halálosan elfáradtam.

Az öreg zsellér megkérdezte tőle:

– Micsoda messzi útról jössz, s hová valósi ember vagy?

A szállást kérő így felelt:

– Északi ember lennék, a Fagyöreg legkisebb fia. Bizonyára láttad már, merre játszadozik néha esténként az északi fény?

– Láttam hát, már hogyan láttam volna, hisz az északi fény villogására mindenki felfigyel! Szóval, a te északi hazádban csinálják azt?

– Bizony, gazda, ott csinálják.

– S most merre visz az utad?

– Még magam se tudom egész biztosan – mondta a vendég. – Eddig sok időm kárba veszett, meleg idő járt mindenfelé ezen a tavaszon, nálatok is, a mi vidékünkön is, ezért nem sikerült elvégezni mindent, amit kell. Most aztán utána kell pótolni. Nahát – miben maradunk? Adsz szállást éjszakára?

– Én a házamból, fiam, még egy utast se küldtem el! – mondta a zsellér, s betessékelte a vendéget. Aztán a kemencére küldte fel, aludni.

Az idegen tisztességtudón megköszönte, s felmászott a kemence tetejére. A zsellérapó pedig a hátsószobában feküdt le.

Mikor az öreg zsellér reggel belépett a szobába, ahol a vendég aludt, a szoba olyan hideg volt, mint a jégverem – a sarkokban hó fehérlett, a gerendákról hosszú jégcsapok lógtak. Az öreg lúdbőrös lett, s vacogott a foga. Addig nem csillapodott a reszketése, míg nem vett magára bekecset, ruhát, nem húzott gyapjúharisnyát és vastag nemezcsizmát a lábára. Aztán a tékából levette a borsos pálinkát, s mikor a felesége nem látta, jót húzott belőle.

Mikor visszajött, észrevette az öreg zsellér, hogy a vándor még az ingét is levetette, s úgy ült ott egy jégdarabon.

Az öreg, aki különben nem volt félős ember, nagy hangon kezdett siránkozni:

– Jó ember, kelj fel onnét, az istenért, és vegyél magadra valami melegebbet! Látod, hogy az éjjel olyan hideg köszöntött ránk, hogy még a házban is ropog, csattog a fagy. Még nem értem rá kinézni, de ott még kutyább világ lehet!

Az idegen bosszúsan ráncolta össze a szemöldökét.

– Ne bolondozz már, öreg! A fejem még mindig zúg ettől a fránya hőségtől. Egész éjszaka hánykolódtam, szüntelenül egyik oldalamról a másikra fordultam, s csak hajnal tájban tudtam lehunyni a szemem. Mi az ördögért fűtöd be ennyire a viskódat?

– Ne űzz csúfot belőlem, vén emberből, hisz még a farkas odúja is melegebb, mint ez a szoba!

A vándor magára húzta az ingét, s hangosan nevetett, ami úgy csengett, mintha jégdarabok koccantak volna egymáshoz.

– Menj már azzal a farkasodúval! Meztelenen még csak kibírja itt valahogy az ember, de nyugodt, pihentető alvásról szó sem lehet.

A vendég, miközben imigyen tréfálgozott, felöltözött, lemászott a kemencéről, asztalhoz ült, s jóízűen falatozni kezdte az árpalepényt íróval. A zsellérapó meg kiment, s majd kővé vált a megrökönyödéstől: a föld olyan keményre fagyott, mint a vas, a falevelek kókadtan lógtak az ágakon, talpalatnyi földcskékén utolsó szálig elfagyott a fejét hányó gabona – a vastag, fehér dér úgy leégette, mint a tűz.

Az öreg zsellér lassan visszaballagott a házba, azon gondolkozott, hogy megbeszéli a dolgot a messziről jött vendéggel, s tanácsot kér tőle.

Kiderült azonban, hogy a vendég időközben elment útjára. Csak a csonttá fagyott árpalepény morzsát és a megjegesedett írórt hagyta maga után emlékül az asztalon.

– Na, ez úgy kerekelt oldott, mint egy tolvaj, még egy jó szót se vetett a vendéglátásért! – zúgolódott a zsellérapó. – Ördög vinné el ezeket a mai fiatalokat, nem tudnak emberséget, meg se köszönik az ember jóságát!

Néhány héttel később egy este megint zörögtek az öreg ajtaján, de úgy, hogy a mestergerenda is recsegett bele.

– Ki rázza úgy az én hajlékom? – kérdezte jó hangosan a gazda.

De a hang, amely kintről felelt neki, még sokkal harsányabb volt, mint az övé. Úgy dübörgött, mintha kősziklákat hengergetnének:

– Nyiss ajtót, gazda! Messziről jöttem, s olyan fáradt vagyok, mint a kutya, napok óta nem aludtam ki magam becsületesen!

– Jól van, na, de mit akarsz tőlem? Ez itt nem vendégfogadó, úgy vagyunk így is, mint a heringek a hordóban! – zsörtölődött a zsellérapó.

– Oda se neki, jó bárányból sok fér egy akolba. Kicsi és igénytelen ember vagyok én, az a fontos csak, hogy fedél legyen a fejem felett, nehogy a teliholdnak kedve kerekedjék ingerkedni velem! – felelte kintről a szállást kereső.

A zsellérapó beengedte a kései vendéget, leültette, s megkérdezte tőle:

– Messzire való vagy?

A vendég legyintett, s vidáman válaszolta:

– Az igazat megvallva, se közelről, se távolról. Észak urának vagyok a középső fia. Te magad is láttad már bizonyára, hol villog gyakorta az északi fény.

– Láttam, láttam, már hogyne láttam volna, hol villog az északi fény! Te vagy akkor annak az embernek a bátyja, aki itt hált a minapában, éppen akkor, mikor az első éjjeli fagy végigpusztított nálunk? – kérdezte a zsellérapó.

– Úgy van, az öcsém néhány héttel ezelőtt látott dologhoz, bizonyára itt is megfordult – bólogatott az utas.

– S neked merre visz az utad? – kérdezte a zsellér.

– Még én se tudom biztosan. Enyhe volt a tavasz, nem nagyon lehetett tőle semmit se végezni, de hát azt mondja a közmondás: amit ma nem végzel el, az holnap várát magára. Mondtam már, hogy fáradt vagyok, mint a kutya. Felelj hát végtére, adsz-e szállást?

– Adok, adok! Hogy hagyhatnálak kint a szürke köd és a csípős szél útjában!

A zsellérapó beengedte a kései vendéget, s felküldte a kemence tetejére aludni, maga pedig pereputtyostul bezsúfolódott a hátsószobába.

Mikor a zsellérapó reggel belépett a vendéghez, ott olyan hideg volt, hogy a fal boronafái majdnem mind összeropedeztek a fagytól. A víz fenékgig jéggé vált a kádban. Nagy jégcsomók tornyosultak minden zugban, s vastag, kék jég borította a kemencét is.

Megijedt erősen az öreg: ebben a hidegben bizonyára belefagyott a szusz a vendégbe. Nagy hangon kezdett kiabálni:

– Hej, atyafi!

– Mi baj, bátya, ilyen késő reggeli órában nem alszom én már – felelt neki vissza egy dörgő hang a kemencéről. S mindjárt veszett szitkozódásba kezdett, úgy, hogy minden szó után nagyot nyögött: – Ej, micsoda nyomorúság ez itt! Hálát adhatok, hogy élek, s nem gebedtem meg a melegtől. Egész álló éjszaka egyik oldalamról a másikra fordultam, cseppekben szakadt rólam a veríték, s csak egyszer szundítottam el egy kicsit. Mért csinálsz ilyen pokoli meleget a viskódban, jóember?

A zsellérapót elöntötte a pulykaméreg.

– Na nézd csak, jó szívvel szállást ad neki az ember, s ő meg gúnyt űz belőled! Jó ideje be se fűtöttem a kemencét – honnan az ördögből vegyem a fára való pénzt! Apám, anyám szünet nélkül azt hányja a szememre, hogy megveszi őket az isten hidege, s neki meg van lelke ugratni a szegényembert!

A vendég ismét elnevette magát.

– Ne haragudj, bátya! Úgy látszik, hogy ami nekem forró, az neked hideg, ahol neked éppen jó, ott én ledobbanok a hőségtől.

Azzal a vendég lejött a kemencéről, előszedte a tarisznyából az ennivalót, s derekasan jóllakott savanyú íróval meg friss árpalepénnyel. Egy darabot letört belőle a zsellérnek is. Aztán felállt, s így szólt:

– Köszönöm a szállást! Igaz, hogy majd megsültem a melegtől, de oda se neki, váljunk el barátságban.

Így szólt, aztán megrázta emberül a zsellér kezét, s útnak indult. El is takarta nemsokára a domboldali nyíres.

„Na, ez a legény már valamivel tisztességtudóbb volt, s nem fukarkodott a jó szóval” – gondolta magában a zsellér, s a dolga után látott.

Eljött a tél, leesett a hó. Az egyik hóvilágos, fagyos éjszakán harmadszor kopogtattak a zsellér ajtaján – de olyan keményen

kopogtattak, hogy felborult a fazék a tűzhelynél, s a szegényember egyetlen székének a világ négy tája felé repültek a lábai.

– Ki ez az útonálló, aki annyira zörög odakint? – kérdezte a zsellér hangosan ordítva mérgében.

De bármilyen hangosan kiáltott, a hang, amely válaszolt neki, tízszerre erősebb volt.

– Ne haragudj, zsellér apó, a szegény utasemberre! Fáradt vagyok, aludni szeretnék, azért vagyok ilyen türelmetlen. Nem húzódnának meg nálad éjszakára az istálló padlásán?

– Bolond ember! Idekint a kerítéskarók durrognak a hidegtől, s ő meg az istállópadlásra akar menni aludni. Igaz, hogy szűkében vagyunk a helynek, de azért kerülj csak beljebb!

– Köszönöm a hívást, de nem fogadom el. Itt kint most olyan jó, kellemetes idő van, bársonyos az égboltozat, a levegő meg úgy simogatja az embert, mint a selyem!

A zsellér töprengett egy keveset, s aztán így szólt:

– Hová valósi vagy?

– Északra. Én vagyok a Fagyapó legöregebb fia, arról a vidékről, ahol az északi fény szokott cikázni.

– Az öcséidet már ismerem, nagy léhűtők! – mondta a zsellér. – A fiatalabb meg se köszönte a szállást, a középső letört egy darab lepényt, de az is úgy kővé volt fagyva, hogy csak Szent Iván nap táján tudtam beleharapni, miután már három hétig olvasztottam a kemence tetején. Hát te, mi járatban vagy?

– Azért keltem útra, hogy megnézzem, elég erősek-e a hídjaink a tengeren, a tavakon, meg a mocsarakon és lápokon. Te is tudod, milyenek ezek a mostani telek: a patakok, árkok vize néha sehogy se akar befagyni.

– Hát az igaz, ezek a mostani telek nem sokat érnek! – bólogatott a zsellér. – Na, ha ilyen jó dologban jársz, akkor aludj itt nálam, ha akarsz. S hogy el ne felejtsem: legyen gondod a mi vidékünk mocsaraira is. Néhány esztendeje már, hogy egy megtermettebb gyalogost se bírnak meg, nemhogy a lovat meg a szánt, amivel az erdőre mehetne az ember, vagy szénát hozhatna a kaszálóról.

– Gondom lesz rá, bátya, ne búsulj – felelte kívülről a dörgő hang.

Fagyapó legidősebb fia felmászott az istállópadlásra aludni, a szegényember meg felhordott mindent, ami egy kis meleget

adhatott, a kemence tetejére, s megvackolt magának.

Reggel arra ébredt az öreg, hogy meggémberedett a hidegtől, s csak akkor melegedett fel, mikor legalább egy óra hosszúra futkosott a ház körül meg az országúton té s tova. Mikor már nem vacogott a foga, felmászott a létrán, s benézett az istállópadlásra. A zsellérapó nem akart hinni a szemének: a vendég meztelenen szendergett a szénán, körülötte pedig mindent olyan vastagon borított a zúzmara, hogy vastag szőrpokrócnak nézhetne volna az ember, s még a látásától is lúdbőrös lett a háta.

Ahogy meghallotta a létrafokok nyikorgását, felserkent a vendég, feltápáskodott, s ásítva így szólt:

– Na, te vagy az, zsellérapó! Már engedelmet, hogy ilyen pőrén vagyok, de jó ideje nem volt módomban ilyen szabadjára pihenni, mint ma itt nálad.

A fagy megint kínozni kezdte a szegényembert, fújni kellett a körmeit, egyik lábáról a másikra ugrált, s reszkető szájszéjjel csak nagy nehezen tudta kinyögni:

– Hááát te valóban neem fázol?

– Ugyan menj már, hát hol van ez még a hidegtől, ami nálatok van! Apámat, a Fagyöreget kellett volna munka közben látnod. Fúj egyet – s futtában esik össze a rénszarvas! Fúj még egyet – s egy szempillantás alatt jéggé dermed az egész csorda, és minden állat úgy marad, ahogy éppen volt! Csak öregszik szegény, lassan teljesen megvénül! Egész télen a tundrákon kóborol, meg a Jeges-tengeren, s mindenféle gyerekjátékkal tölti az időt. Nyáron elmenekül az Északi-sarkra, s ott darvadozik a hegyiben. Csak a rákövetkező tél elején jön megint haza.

Fagyapó legidősebb fia, a padláslyukon lelógatva lábát, megfröstökölt, aztán hátára vetette a zsákját, megköszönte a szállást, s útjára akart indulni. De a kapunál eszébe jutott valami, megtorpant, s vidáman mondta:

– Ejnye, a kutya fáját, lám, én is majdnem úgy hagytalak itt, mint az öcsém!

Levette válláról a zsákot, s előkeresett a fenekéről két zacskót, odanyújtotta a zsellérnek, s hozzátette: – Legyen ez a tiéd, kárpótlásul az elfagyott termésért, s azért, hogy nekem és az öcsémnek szállást adtál. A kockás zacskó a meleg zacskó, a csíkos

zacskó pedig a hideg zacskó. Amelyikre szükséged van, annak a száját oldd ki. De ne oldd ki teljesen, mert akkor olyan hideg vagy meleg lesz, hogy isten őrizz tőle.

Így szólt, s aztán eltűnt a nyíres mögött.

A zsellér mindjárt nekilátott, hogy kipróbálja a zacskók erejét: bement a házba, s kinyitotta egy kissé a kockás zacskót. Egyszeriben olyan jóleső meleg járta át az egész házat, hogy a zsellér, az apja, anyja s a csemetéi is mind hányták le magukról a göncöt.

Ettől fogvást sokkal jobban ment a zsellérnek a sora, mint eddig. Az ő földecskéje – mint a zsellérembereknek általában szokott – lapos helyen volt, lent a mocsárszélen, s tavasszal is, ősszel is végigpusztított rajta a fagy. Most azonban a zsellér úrrá lett a déren: minden este körüljárta a kockás zacskóval a földjét, s annyi meleget engedett ki belőle, hogy a gabona a legfagyosabb esztendőkből is szépen megnőtt.

Már magában ezen is elálmélkodtak a szomszédok. Mikor azonban a zsellér néha egészen korán tavaszt csinált magának, felzúdultak az irigyek, s a fogukat csikorgatták.

Végtére az egész egyházközség szájára vette a dolgot, hogy mért megy el sokkal hamarabb a hó a zsellér földjéről, mint máshonnan, s mért van nála mindig olyan jó meleg. A zsellér vagy a szülei révén, nem lehet tudni pontosan, de kidugult a titok, hogy így meg úgy, a zsellérapónak van egy csodás zacskója, aminek a segítségével maga tudja csinálni az időt a földecskéjén.

Végül az uraságnak is, akinek a földjén a zsellér viskója állt, fülébe jutott a mendemonda a melegcsináló zacskóról. Mindjárt magához hívatta a kapzsija, s megkérdezte:

– Igazat beszélnek az emberek, igazán van ilyen zacskód, amelyik Isten segítségével is meleget ad?

A zsellér nem is tagadta a dolgot, meghajolt, s így válaszolt:

– Igen, kedves gazda, van.

– Úgy! Annyi földje van, hogy a béka alig tud kinyújtózkodni rajta, s neki meg ilyen urasági holmijai vannak otthon! Az én földjeimen van szükség erre a zacskóra, nem a tiéden. Holnap elküldöm érte a bérest, add oda neki a zacskót, nekem nincs kedvem ilyen aprósággal vesződni.

A zsellérnek azonban esze ágában se volt, hogy odaadja a drága zacskót. Mikor másnap megjelent a béres, olyan meleget eresztett az orra alá, hogy hírmondó se maradt a szakállából és a bajuszából.

Erre maga az úr rúgtatott oda hintáján. Felállt a hintóban, s már messziről kiabálta:

– Ilyesmit mersz tenni? A legjobb béresemnek lepörkölöd a bajuszát? Azonnal ki a zsellértanyából, a tanya az enyém!

– Megyek, megyek, kedves gazda – válaszolta a zsellér.

De a zsellérnek meg se fordult a fejében, hogy kimenjen a tanyából. Bement a hátsószobába, leakasztotta a fogasról a csíkos zacskót, aztán odalopakodott a tanya sarkához, s olyan hideget eresztett a gazdára, hogy annak jéggé fagyott szájában a nyál, s nem tudta tőle becsukni.

A földesúr valósággal megdermedt az ijedségtől, közibe csapott a lovaknak, s eltűnt a nagy porfellegben, amit a kerék felvert. A szája még egyre tátva volt, mintha bele akarna harapni valamibe. Nem merészelt többé közelébe se menni a zsellértanyának, mondván, hogy isten tudja, mivel ártanak az embernek: meleggel pörkölik-e, vagy durrogó faggyal fogadják.

A zsellér pedig csinálta mocsárszéli földecskéjén holtáig a jó időt.

AZ ERDEI ÖREG ÉS A FATOLVAJ

Egy kapzsi és fukar gazda Szent Iván napjának estéjén kiment az erdőre fát lopni. Úgy gondolta, ez a legalkalmasabb idő: az erdőkerülő ott ül valahol a tűz mellett, s kóstolgatja cimboráival a jó erős házisört.

A kapzsi és fukar gazda kivágott egy csomó fát, felfűrészelte, s a szekérre rakta. De még el se indult, mikor egy magas öregember lépett ki a bokrok közül. Ez az öregember megfogta a ló zablájánál a gyeplőt, és ügyesen vezetni kezdte a döccenők és a tuskók között, mialatt nyájasan mondta:

– Az erdő nagy és széles, sok minden baj érheti az embert. Hányan eltévedtek már ezen a környéken!

A kapzsi és fukar gazda eleinte erősen félt, de aztán visszanyerte a bátorságát, s azt gondolta magában:

– Csak hadd vezesse – én ugyan nem tévednék el, de így valóban könnyebben kijutok az útra. Ott ráhúzok az ostorral, s elnyargalok! Ugyan mit árthat nekem ez a vénség!

Így mentek, mentek, mendegéltek. Egyszerre észrevette a kapzsi és fukar gazda, hogy bár még ki sem értek az útra, a ló máris merő hab, mintha nagy, hosszú utat tett volna meg. Segíteni akart a lovon, s lelökött egy pár fahasábot, ezt gondolván magában:

– Csak hadd heverjenek itt a fűben, majd értük küldöm pihent lóval a bérest.

A kapzsi és fukar gazda azonban nagy csodálkozására azt látta, hogy hiába lökte le a fahasábokat, a teher mintha még nehezebb lett volna.

Mikor már nem lehettek messze a tanyájától, elhatározta, hogy még ledob néhány hasábot, azzal, hogy majd utánaküldi a bérest. Eközben arra lett figyelmes, hogy ismeretlen vidéken járnak. Ismeretlen volt minden fa és bokor. Sohasem járt még ezen a tájon. A lovat vezető öreg meg mintha még magasabbra nőtt volna.

A kapzsi és fukar gazda azonban nem sokba vette a dolgot. Így gondolkozott:

– Csalóka az éjjeli homály! Bizonyára a csűr mögötti fenyvesben járunk, innen már csak egy bolhaugrás hazáig!

A teher azonban még mindig nagyon nehéz volt a lónak, s mikor a kapzsi és fukar gazda már biztos volt benne, hogy hamarosan a kapuja előtt lesznek, ledobta az utolsó hasábokat is.

Egyszerre eltűnt a lovat vezető öreg, mintha a föld nyelte volna el – szürke köd lett belőle, magasra emelkedett, s a fák sudara felett elszállt arra, amerről jöttek. A kapzsi és fukar gazda úgy érezte, mintha álomból ébredt volna fel, körülnézett, s mit lát: a tanyájának híre-hamva sincs, a ló, a szekér s ő maga is kötözőig áll az iszapos tó ködpárával borított vizében, s ott úszkálnak körülötte a fahasábok mind, amelyeket ledobált a szekérről.

Még az volt a szerencse, hogy ledobálta az egész terhet, mielőtt a mélyebb helyre értek. Ha nem teszi, az Erdei öreg belefojtja a vízbe a falopásért.

Ettől a naptól kezdve nem mert a kapzsi és fukar gazda soha többé lopni menni az erdőre.

A CSODAMADÁR

Egy fiatal gazdának jó vadászpuskája s hajthatatlan kemény szíve volt. Ha meglátott valahol egy állatot vagy madarat, mindjárt ráemelte a puskáját és lelőtte.

Még Szent Iván napjának estéjén is, mikor más ember vidáman ült a tűz körül, s a sört kóstolgatva barátságosan beszélgetett, még akkor is vadászni indult az erdőbe.

A nyári éjszaka rövid – alig köszönt be az alkonyati szürkület, máris lángot vet a hajnal. Minden állat és madár hamarabb kél a szokásosnál ezeken a reggeleken, s boldogan ugrálnak a fák sudarain, a réteken és kaszálókon. Megmosdanak a harmatban, beszélgetnek, széthordják, mi újság, a rengetegben, hangosan köszöntik egymást.

Csodálatos módon azonban ezen a reggelen nem látott a fiatal gazda egyetlen teremtetett lelket sem – még a szúnyogok se háborgatták, s a bogarak zúgását se hallotta. Járt az erdőt, kémlelt mindenfelé, de nem látott semmit. Végül dühösen gondolta magában:

– Az ördög vigye el a gyáváit! Sehol semmi. Ha ez így marad, akkor üres kézzel baktatok haza!

S végül csakugyan üres kézzel indult a gonosz vadász hazafelé.

De lám, mit lát: egy csodálatos, tarka tollú madarat, amely egy közeli fa sudarán ült, tollászkodott, s időnként csodálatosan füttyült.

„No, még a mai nap lesz a legszerencsésebb! Sok embernek még az se adatik meg, hogy élte során ilyen madarat lásson, én meg mindjárt úgy a tarisznyámba dugom, mint annak a rendje!” – gondolta dobogó szívvel a gonosz vadász. Gondosan célzott, lőtt, s figyelte, hova esik a madár.

A madár azonban nem esett le sehová, ott ült továbbra is, s tollászkodott. A madár újból kinyitotta a csőrét, s csodálatos szépen füttyült – mintha csak a vadászt akarná kicsúfolni.

A gonosz vadász megtöltötte a puskáját, ismét lőtt – s lássatok csodát: megint az történt, ami az előbb! Csak mikor a gonosz vadász már minden puskaporát és sörétjét ellövöldözte, akkor szállt fel a

csodálatos madár, gúnyolódva billegtetten meg széles, sokszínű farkát a hoppon maradt vadász felé, s eltűnt a fák mögött.

Mintha ebben a pillanatban felébredt volna az erdő: előbújtak odúikból az állatok, száz és száz madár repkedett. Nem kellett senkitől se tartaniuk, hisz ökölrel csak nem tudja leteríteni őket a gonosz vadász.

Ezután jó darabig nem volt kedve a gonosz vadásznak az erdőnek még tájára se menni. De ahogy beköszöntött a következő esztendő, elhalványult a kudarc emléke, s mikor eljött a nyírfajd dürgésének ideje, ismét rendbe szedte a vadászpuskáját.

A gonosz vadász egytől egyig ismerte azokat a helyeket, ahol a fajd dürgeni szokott, s már jó korán ott ült a legjobb helyen, mikor a madarak még nem is kezdtek gyülekezni. Elrejtőzött a bokrok mögé, s várt. Várt, várt, s egyszerre látja, hogy a fajdkakasok nagy szárnyuhogással leszállnak az erdei tisztás közepén, a tyúkok pedig a tisztás körüli fák tetején gyülekeznek. Messzire hangzott a kiáltásuk, mintha valami nagy ünnepre készülének.

A gonosz vadász kiválasztotta a két legszebb, legbüszkébb fajdkakast, s így gondolkozott magában:

„Ledurrantom mind a kettőt. Az egyiket az egyik csővel, a másikat, ott az angyalgyökér között, a másikkal.”

Éppen ahogy ezt eltervelte a gonosz vadász, lám, megint mi történt: az ágak mögül elővillant az a tarka madár, amelyre tavaly rálövöldözte az összes puskaporát.

A vadásznak kerekre nyílt a szeme a csodálkozástól. Azonnal megfélemedezett a kiválasztott fajdkakasokról, megfélemedezett a puskáról, megfélemedezett a többi dürgő fajdról, s csak a közeledő csodamadarat látta. A közeledő csodamadár azonban nem szállt le, mint tavaly, a faágra, hanem körberapult az összegyűlt, játszadozni kezdő fajdok között, egyiknek a hátába csípett a csőrével, a másiknak megráncigálta a farkát, a harmadikat pedig megütötte a szárnyával, mikor elrepült mellette.

Minden fajd, amelyikhez a csodamadár hozzáért, tüstént felszállt, s elrepült. Mikor a fajdok eltűntek, a csodamadár is követte őket, s éppen a gonosz vadász füle mellett suhant el. Vidáman füttyentett egyet, s csúfolódva billegtetten meg szivárványszínű farkát.

A gonosz vadász úgy érezte, mintha álomból ébredne, s mérgesen szitkozódott. A közelben nem mutatkozott semmi, amire ráemelhetne volna puskáját. Az erdő megint olyan csendes volt, mint kevéssel ezelőtt.

A gonosz vadász elhatározta, hogy a másik dürgőhelyre megy. Ott már együtt voltak a fajok – a szárny suhogás s a madarak hangja messzire elhallatszott. A gonosz vadász azzal volt, hogy akármi történt legyen az előbbi helyen, de innen nem megy el zsákmány nélkül.

Nehogy idő előtt észrevegyék, nagyon óvatosan közeledett a gonosz vadász, hason csúszott egyik bokortól a másikig.

Mikor végre elég közel ért, mindjárt célzásra emelte a puskáját. De az utolsó pillanatban leesett az álla a csodálkozástól: a csodamadár közvetlen mellette repült fel a fűből, s gyorsan körbeszállt a fajok között, kinek a hátába csípett, kinek a farkát ráncigálta meg, kit csak a szárnyával horzsolt reptében. Minden úgy történt, ahogy előzőleg: a gonosz vadász valósággal megdermedt, s nem tudta mozgatni se kezét, se lábát, a fajok meg mind egy szálíg elrepültek.

Elmúlt a tavasz. S mikor más vadra állt lesben, mindig csend volt körülötte az erdőben, mintha kihalt volna.

Egy napon, mikor már eljött az ősz is, megint megpillantotta a gonosz vadász a csodamadarat, s feltette magában, hogy mindenáron lelövi. A csodamadár azonban nem engedte a közelébe, hanem újra és újra elrepült a gonosz vadász elől. Csak alkonyat tájban állapotodott meg egy nyírfa sudarán egy lápi szigeten, s szólt a füttye szünet nélkül, mintha nem venné észre az üldözőjét.

A gonosz vadász szívét emésztette a méreg. Felemelte a puskáját, s egyszerre mindkét csövet rásütötte a madárra. El is találta! A csodamadár füttye nyomban elnémult, a szárnya pedig erőtlően lekókadott, megingott a nagy, tarka test, s leesett a nyírfa sudaráról, de félúton fennakadt egy száraz ágon. A gonosz vadász örvendezve gondolta:

„Megvan! Megvan, s nem zavar már soha többé vadászat közben. No, várj csak, mindjárt leszedlek a fáról.”

– Bizony, ezt kell tenned, mert másképp nem tudod megkaparintani! – szólalt meg hirtelen valaki a gonosz vadász

mögött.

A vadász meglepődve nézett körül, s azt látta, hogy a csenevész mocsári fenyők mellett egy vézna öregember áll, nyírfahéjból a kalapja, nyírfahéjból a bocskora, nyírfahéjból szőtték a ruháját, s vékony nyírfavessző nyalábhoz hasonló sűrű szakáll borította az állát. Ott állt a vézna öregember a fenyők mellett, csúfondárosan bazsalygott, s mintha olvasna a gonosz vadász gondolataiban, ismét megszólalt:

– Igen, igen, atyafi, ezt kell tenned, le kell vened az ágról a lelőtt madarat! Ha nem mászol fel érte, nem tudod megkaparintani.

– Ki vagy te? – kérdezte dadogva a gonosz vadász.

– Majd ezt is meghallod, csak hozd le a madarat a nyírfa ágáról – felelte az öregember. – Én addig megfogom a puskád és a tarisznyád, hogy könnyebb legyen másznod.

A gonosz vadász visszanyerte a bátorságát, odaadta a puskáját és a tarisznyáját az öregnek, s gyorsan felkapaszkodott a fára. Felmászott, kinyújtotta kezét az ágon lógó madár után, s az a csoda, hogy szörnyet nem halt a csodálkozástól; nem volt ott semmi madár, csak két összekötött fürdőseprű.

A gonosz vadász egyetlen ugrással lent volt a fáról, nyakig merült a ragadós iszapba, s csak nagy nehezen tudott belőle kikecmeregni. A nyírhéjruhás apó azonban megfenyegette az ujjával, s így szólt:

– Te rossz ember vagy, nagyon rossz ember – te mást se csinálnál, csak folyton öldösnéd az állatokat és a madarakat, akik sose tettek neked semmi rosszat. Jól jegyezd meg, amit most mondok neked: egy puska se talál többé célba a kezekben, s örülj, ha ismét hazatalálsz innét!

Ezekkel a szavakkal eltűnt a nyírfahéj ruhás öregember, aki nem volt más, mint az Erdei öreg maga, a gonosz vadász meg sebtében elindult visszafelé, amerről jött.

A hazamenetel azonban nem ment egyszerűen: két nap, két éjszaka cuppogott körben a mocsárban, s az egyik lidércfény után a másik csalogatta tévútra. Ugyanennyi ideig bolyongott még a hatalmas rengetegben, ahol nem talált se ösvényre, se útra.

Miután hazaért, nem akart többé az erdőnek még a tájára se menni.

A BESZÉLŐ LENKÉVÉK

Élt egyszer régen egy családban három lány – kettő édes volt közülük, a harmadik pedig mostoha.

A két édeslány gyakran rosszul bánt az árvával, az azonban türelmesen viselte, s mindig szíves volt mostohatestvéreihez.

A lányok már abba a korba cseperedtek, mikor a kérők lova megáll a kapu előtt. Erre számítani szokott minden lány, s igyekszik rendbe tenni a kelengyéjét.

A lányok minden csütörtök este bementek a gabonaszárító csűrbe, s ott dolgoztak a kelengyéjükön.

Egyszer, késő este, három öreg állított be a lányokhoz, s így szóltak:

– Gyertek hozzánk feleségül! Módosak, vagyonosak vagyunk, jó sorotok lesz nálunk!

A lányok erre így válaszoltak:

– Nem kelletek nekünk! Vének vagytok, mint az országút, mi meg fiatalok vagyunk! Fiatal legényeket várunk.

Az öregek látták, hogy nincs értelme erősködni. Az ősz haj tisztesség ugyan, de fiatal asszonyt azért nem egykönnyen visznek haza.

Elmentek útjukra.

A lányok még utánuknevettek:

– Nézzétek csak a kérőinket! Inkább vénlányok maradunk, de nem megyünk ilyen apókákhoz!

A következő csütörtök este megint a gabonaszárító csűrben voltak a lányok, s készítették a kelengyéjüket.

Ekkor meg három fiatal legény toppant be a házba. Szó, ami szó, szép, derék legények voltak!

Így szóltak a lányokhoz:

– Gyertek hozzánk feleségül! Módos gazdalegények vagyunk, jó sorotok lesz nálunk.

A két édeslány mindjárt hajlandónak mutatkozott hozzámenni a legényekhez, de az árva jól megnézte előbb a magáét, s mindjárt rájött: ez nem lehet valóságos ember.

Integetett a mostohatestvéreinek, de azok rá se hederítettek, hanem jóízűen beszélgettek a jövődöbelijükkel.

Az árva lány ki akart menni, de a kérője nem engedte.

Mitévő legyen?

– Na, fogd meg az övem – mondta a megrémült lány –, ha másképp nem akarsz kiengedni a színbe.

– Legyen hát, menj ki – mondta a kérő –, de ne maradj sokáig!

Az árva lány kiment a színbe, odakötötte az öv végét a padláslétrához, maga pedig felmászott a padlásra, s elrejtőzött a lencsomó alá.

A kérő várta, várta, de a lány csak nem jött vissza. Kiáltott neki, de a lány nem válaszolt.

Meghúzta az övét, de a lány csak nem jött.

Kiment a színbe megnézni. Megtalálta az övét a létrához kötve, szörnyen megdühödött, s ezt mormogta:

– Igen, így akarsz engem becsapni, te semmirekellő lány! Majd meglelem én a menyasszonyt a padláson is, ne búsulj!

A kérő megindult felfelé a létrán a padlásra.

A lány mindent hallott, s úgy reszketett, mint a nyárfalevél. Egyszerre megállt a kérő a létrán, s hallgatózott, a lány szintén.

Mi lehet az?

Mi lehetne! A lenek beszélgettek.

A lány mindjárt rájött, hogy a lenek, de a kérő azzal volt, hogy valamiféle emberek!

Nem is mert továbbmenni. Megállt, és hallgatta a beszélgetést.

A lenek így beszélgettek:

– Hallgassatok ide, legények, mit fognak veletek csinálni! Először megfognak a hajatoknál fogva, s összekötöznek benneteket.

– Hallgassatok ide, legények, mit fognak veletek csinálni! Levágják a fejeteket, s a vízbe dobnak benneteket.

– Hallgassatok ide, legények, mit fognak veletek csinálni! Összetörik a csontjaitokat.

– Hallgassatok ide, legények, mit fognak veletek ezután csinálni! Ezután addig vernek, míg szősz nem lesz belőletek.

– Hallgassatok ide, legények, mit fognak ezután veletek csinálni! Ezután meggerebeneznek benneteket, s a rokkán fonalat eresztenek belőletek.

– Hallgassatok ide, legények, mit fognak ezután veletek csinálni!
Ezután magukra vesznek benneteket az emberek.

– Hallgassatok ide, legények, mi lesz aztán végül belőletek!
Végül nem lesztek jók másra, csak tűzhozó rongynak.

A lenek beszélgetése még sokáig tartott, s a dühös kérő nem merészelt továbbmenni.

Egyszer csak megszólalt a kakas.

Nagy zajjal gurult le az ember a létráról, s még nagyobb
dübörgés és lárma közepette kotródott ki az ajtón és a kapun.

Most látta csak az árva leány, hogy idejében rejtőzött el.

Előbújt, s visszament a gabonaszárító csűrbe.

A mostohatestvérei nem voltak sehol, eltűntek, mintha a föld
nyelte volna el őket!

A SEPRŰKÉSZÍTŐK

Élt egyszer hajdanában a mi vidékünkön egy derék gazdaember a három fiával.

Mikor az öreg érezte, hogy közeledik az utolsó órája, három részre osztotta a vagyonát, s így szólt a fiaihoz:

– Ha egyszer meghalok, vegye mindegyikőtök a maga részét, s éljetekek békességben, ahogy testvérekhez illik!

Néhány hét múlva a fiúk kivitték apjukat a temetőbe.

A két bátya aztán mindjárt így szólt a legkisebb testvérhez:

– Mit csinálnál te, fiatal létedre, azzal a földdel! Mi nem adunk neked mást, csak azt a kis nyírest ott a dombi legelőn, meg az öreg derest. Ha nincs ínyedre, akkor fel is út, le is út. A zsellérviskó is a tiéd.

Az apai örökségből kismizmizték az öccsüket, s csak a zsellérviskót, az öreg gebét, s a nyírest kapta meg.

A legkisebb testvér így gondolkozott:

– Hová legyek most, nincstelen lett belőlem!... Ám legyen, beköltözöm a zsellérviskóba! Majd dolgozom, s csak megszerzem a betévő falatot, nem egyedül vagyok ilyen szegény!

Be is hurcolkodott a zsellérviskóba.

Mindennap megnézte a nyíresét, s ezt hajtogatta magában:

– Ennyi hát ez az én apai örökségem!

Egy napon jó gondolat ötlött az eszébe: „Nyírfavesszőm van elég – seprűt csinállok belőle! A seprűt beviszem a városba, s kapok érte néhány garast. Lovam van, csak meg kell rakni a szekeret!”

EI is készített egy teherre való seprűt, és eladta.

Ezután gyakran megjárta a várost.

Mikor egyszer megint a város felé poroszkált a seprűivel, egy öreg, ősz emberke üldögélt az út mellett egy kövön, s így kérte a városba igyekvőt:

– Legyél olyan jó, vegyél fel ezzel a kővel együtt! Nem bírok tovább gyalogolni!

– Kedves öregapó! Látod, hogy teherrel vagyok, s az öreg gebe is fáradt. Várjál még egy kicsit, talán jön valaki, és az fel tud venni a

szekeére!

Az öreg azonban nem hallgatott a szavára: ölébe vette a követ, és felkapaszkodott a szekérrre.

Az volt a csodálatos, hogy a ló nem érzett semmit, hogy a teher nehezebb lett, ugyanúgy poroszkált tovább, mint eddig.

Mikor a város piacára értek, így szólt az öreg:

– Ne, fiam, fogd ezt a követ a fuvarért! Majd meglátod, mit fizetnek érte.

Így szólt, s ezzel elment.

A legény elkezdte árulni a seprűket.

Azonban inkább a követ nézték az emberek, mint a seprűket. Végül nagy sokaság verődött össze a kő körül.

Mikor a csodálatos kőnek a híre a király fülébe jutott, elküldött az emberért, hogy hozzák kövestül együtt élébe.

A király ötvöse, s drágakőcsiszolói megvizsgálták a követ, s azt mondták a királynak, hogy ez egy ritka drágakő, s azt tanácsolták neki, vegye meg. Fizethet érte a legénynek egy teli zsák aranyat.

A király megvette a követ, s adott a legénynek egy zsák aranyat.

Ahogy hazaért a legény, nekiállt megolvasni a pénzét. De ki győz ennyi aranyat megolvasni!

– Megyek, kérek a bátyáimtól egy liszteskupát, s azzal mérem meg – mondta.

A bátyjai azonban ravaszok voltak, s szurkot öntöttek a kupa aljába, hogy meglássák, mit mér az öccsük.

Mikor visszavitte nekik a kupát, a testvérek egy aranykrajcárt találtak az alján. Mindjárt faggatni kezdték:

– Honnan vettél annyi aranyat, hogy kupával méred! Árudd el nekünk!

– Nekem olyan nyíreselem van – mondta az öccsük –, hogy az ágaiból készített seprűért egy pint aranyat fizetnek.

Erre nem hagytak nyugtot neki a bátyjai, egyre azt hajtogatták, hogy adja el nekik a nyírest.

– Nem adnám el semmi pénzért – mondta a legkisebb fiú –, de nektek, a testvéreimnek, eladom, ha adtok érte egy kupa ezüstrubelt.

A testvérek összekeresték minden pénzüket, de meg se közelítették a kért árat. Végül pénzzé tették minden vagyonukat, s

Így meg tudtak tölteni majdnem csapósra egy liszteskupát, s kérték az öccsüket, hogy elégedjék meg ezzel.

– Igaz, hogy a kupa még nincs teli – mondta a legkisebb testvér –, de oda se neki, a testvéreimtől elfogadom.

Ezután a legény szekérre rakta, amiye volt, s elment más vidékre lakni.

A bátyjai pedig csináltak egy csomó seprűt, s elvitték a városba eladni.

A szép seprűre mindig akad vevő.

Már a községben kezdték kérdezgetni:

– Mibe kerül a seprű?

Mire a legények így válaszoltak:

– Egy pint arany darabja!

Az emberek bolondnak nézték őket.

A testvérek azonban csak erősködtek:

– Most még megkapjátok egy pint aranyért, később majd még drágább lesz!

Mikor a városi piacon is ugyanezt mondták, odajött az őr, és kizavarta a seprűárusokat a városból.

Az idősebb testvérek még szegényebbek lettek, mint az öccsük volt ennek előtte.

A KÉT TARISZNYA

Élt egyszer egy ember, akinek meghalt a felesége, s egy lány maradt utána. Az ember nemsokára háztűznézőbe indult. Egy özvegyasszonyt kért meg, akinek ugyancsak volt egy lánya. Az ember lánya szép volt, az asszonyé pedig csúnya. A csúnya lányt senki se tartotta sokra. Ez az asszonyt szerfelett bosszantotta. Az embernek a lányát kegyetlenül dolgoztatta, s ráadásul még enni is keveset adott neki. Abban a hitben volt, hogy így a lány lesoványodik. Azonban nem így lett, a lány még inkább megszépült.

Az asszony lánya viszont annyit alhatott, amennyit kedve tartotta. Az anyja a legfinomabb falatokat adta neki. De bizony az csúnya maradt továbbra is.

Szombat esténként sokáig kellett dolgoznia a gazda lányának a sötétben, mialatt a többiek a szármába mentek. Csak mikor már mindenki megfürdött, akkor mehetett a szegény lány is.

Egyik este megint a szaunában volt a család. Odajött egy szegény koldus, s kérte, engedjék meg, hogy ő is megfürödjék. A koldus kérésére nem hallgatott senki.

A család visszament a házba. A gazda lánya ment be utánuk a szaunába. A koldus kérlelte, hogy engedje be. A lány be is engedte.

A szaunában a koldus megint kérlelni kezdte:

– Légy olyan jó, húzz fel a szakállamnál fogva a lócára, s verd meg jól a hátam a nyírfaseprűvel!

A lány szépen felsegítette a koldust a lócára, s megcsapkodta jó puha vesszőnyalábbal. Ezután így szólt a koldus:

– Vegyél egy darab jeget, vagy ami a kezedbe akad, s mosd meg vele a fejem!

A lány meleg vizet merített, fogta a szappant, s megmosta szépen a koldus fejét.

Mikor kiment a szaunából, a koldus egy szép fehér tarisznyát adott a lánynak, s így szólt: – Ha bemész a házba, nyisd ki a tarisznya száját!

Ezzel a koldus eltűnt.

Ezután a lány is megfürdött a szaunában, majd fogta a tarisznyát, és bement a házba. Odabent kinyitotta a tarisznya száját. Csodák csodája, a tarisznyából három fehér ember jött ki, s munkát kért a lánytól. A lány először igen megijedt. De aztán így gondolkozott magában: – Ugyan mit ártanának nekem, hisz a koldustól kapott tarisznyából bújtak elő. – Azt mondta az embereknek: – Éhes vagyok. Hozzatok nekem valami ennivalót!

A fehér emberek nyomban eltűntek. Kisvártatva azonban visszajöttek. Mindegyiknél másfajta ennivaló volt. A lány jóllakott, és nagyon örült. Evés után az emberek eltakarították az ételt az asztalról, s visszabújtak a tarisznyába.

A lánynak ettől fogvást jól ment a sora. Úgy élt, mint egy királylány. A fehér emberek elvégeztek minden munkát helyette, s a legfinomabb ennivalókat hozták neki.

A mostoha azonban megneszelte, micsoda szerencse érte a lányt. Elkezdte faggatni, honnan van mindez. A lány mindent elmondott. Elmondta, hogyan segített a kolduson, s az hogyan ajándékozta meg ezért.

A mostoha elkezdett töprengeni, hogyan kaphatna az ő lánya is egy ilyen tarisznyát.

Eljött megint a szombat. A gazdasszony nem engedte, hogy a lánya a többiekkel együtt menjen a szaunába, hanem csak azok után. Azt mondta a lányának: – Hátha megint eljön a koldus a szaunába. Gondosan csapkodd meg a vesszőnyalábbal! Talán neked is ad majd egy tarisznyát.

A család kijött a szaunából. A gazdasszony lánya egyedül ment fürdeni. Útközben találkozott a koldussal. A koldus kérte a lányt, hogy segítsen neki megtisztálkodni a szaunában. A lány rálett, s mindketten bementek.

A szaunában a koldus így szólt a lányhoz: – Kedves gyermekem, húzz fel a szakállamnál fogva a lócára!

A lány bele is kapaszkodott, két kézzel, a koldus szakállába, s felhúzta a lócára. A lócán újból kérte a koldus: – Fogj egy fahasábot, s húzz rá vele néhányszor a hátamra!

A lány fogott egy hasábfát, s úgy elkezdte vele csépelni a koldust, hogy a csontjai is ropogtak.

Végül így szólt hozzá a koldus: – Fogj egy darab jeget, s mosd meg vele a fejem!

A lány nem talált jeget, havat szedett, s azzal dörzsölte meg a koldus fejét, hogy csak úgy piroslott a füle tőle, a teste meg reszketett, mint a nyárfalevél.

Mikor vége volt a fürdésnek, azt kérdezte a koldus: – Hogy háláljam meg, gyermekem, a fáradságod?

Mire a lány gondolkodás nélkül így válaszolt: – Adj nekem is egy olyan tarisznyát, mint a mostohatestvéremnek!

A koldus adott is neki egy tarisznyát, de nem fehérét, hanem feketét.

A koldus elment a szaunából, a lány pedig meg se fürdött, szaladt haza a fekete tarisznyával. Mutatja az anyjának. De micsoda meglepetés: a tarisznyából kiugrik három fekete ember, s mind a három husángot tart a kezében. Mindjárt nekiestek az anyának és a lányának. Úgy elabriktolták őket, hogy csupa kék-zöld folt volt az egész testük. Az anya és a lánya úgy jajveszékeltek, ahogy a torkukon kifért.

A mostohalány a nagy jajveszékelésre bejött a házba. Kiengedte a fehér tarisznyából a fehér embereket, s megparancsolta nekik, hogy dugják vissza a fekete embereket a tarisznyába. A fehér emberek bezavarták a fekete embereket a tarisznyába, s bekötötték a tarisznya száját.

Ettől fogva nem merte többé se az anya, se a lánya kioldani a fekete tarisznyát.

A gazda lánya hamarosan férjhez ment, s boldogan élt. Az asszony lánya azonban megmaradt vénlánynak.

Hogy a tarisznyák hova lettek, azt nem tudja senki.

AZ IDEGEN ARANY

Egyszer a novai partoknál nagy viharban elsüllyedt egy idegen hajó. Valósággal pozdorjává tört. A matrózok a hajódarabokba kapaszkodva próbáltak partra úszni. A hullámok egy nagy hordót görgettek a hajóról a partra, amely színültig volt arannyal. Még mielőtt a hajótörtek a partra értek volna, egy parakülai öreg rátalált a hordóra. Mindjárt hazament, befogott két fekete ökröt a szekérébe, s elindult a hordóért. A matrózok látták ugyan a tengerből, hogy a hordó a parton van, s az öreg a szekérre hengeríti, de nem tehettek ellene semmit. Megjegyezték a fekete ökröt s a fekete kutyát, hogy majd ezek nyomán megkeresik az embert.

Végül nagy keservesen partra vergődtek az emberek, s keresni kezdték, ki vitte el az aranyat. A parakülai öreg udvarán láttak is két fekete ökröt és egy fekete kutyát. Betértek hát hozzá, s követelni kezdték rajta az aranyat. Az öregnek volt ideje, hogy elrejtse a kincset a csűrben, s ezért mindent letagadott, ő nem is járt a parton, s színét se látta az aranyuknak – micsoda aranyat keresnek rajta. Jobb lesz, ha elkotródnak innét!

Erre az idegenek megdühödtek, s így szóltak: – Ha mi nem kapjuk meg az aranyunkat, akkor te se lásd hasznát.

Aztán sarkon fordultak, s elmentek.

Másnap kiment az ember a csűrbe, hogy megnézzze a hordót – a csűr hemzsegett a fekete kígyóktól, nem lehetett tőlük sehová se lépni. Az ember félt őket agyonverni, ki akarta őket zavarni, de hiába, a csűr sarkából szünet nélkül újabbak jöttek hozzájuk. Venni akart az aranyból – hát az arany is tele volt kígyókkal. Valamennyi nyújtogatta a nyakát, és enni kért. Néhány napig küszködött az ember a kígyókkal, mire megértette, hogy ezt jelentette a hajósok fenyegetése. Még a lakóház is tele lett kígyóval.

Erre az öreg ismét befogta a fekete ökröket a szekérbe, s elvitte az arannyal teli hordót a csűrből. Elvitte a falu mögötti homokgödörbe, s ott elásta. A kígyók azonban nem tűntek el a háztól. Aztán az ember kiásta a hordót a homokból, s a tóba dobta, de a kígyóktól akkor se szabadult meg. Csak annyit ért el, hogy a

kígyók visszahúzódtak a szobából és a csúrból, s a kemence alá mentek. Ott volt egy kis lyuk, onnan jártak ki enni. Minden este oda kellett hajolni az embernek a lyukhoz, hogy enni hívja a kígyókat. A tűzhely előtt volt egy tejeslábas, ahhoz mentek egymás után tejet inni.

Az ember nem hagyhatta abba az etetést. Ha csak néhány nap szünetet tartott, máris elkezdett puffedni a teste, s hullott a jószága.

Az ember már régen meghalt. De hogy a kígyók még mindig ott vannak-e a kemence alatt, azt nem tudom megmondani.

A SZÉLC SOMÓK

Egyszer a halászok a szárazföldről Hiiumaa közelébe mentek halászni. Hátszél fújt. Hamarosan elérték a halfogó helyet.

Itt aztán jó ideig halásztak. Mikor már nem akadt több hal a hálóba, a hazamenetelről kezdtek gondolkozni.

Sorjában egymáshoz kötötték a csónakokat, s elkezdtek hazafelé evezni. Egyszerre kemény ellenszél támadt, s viaszodorta a halászokat Hiiumaara. A szél szünet nélkül fújt, s sehogy se akart elcsitulni.

Kiszálltak a szigetre. Véletlenül egy zsellértanyához vetődtek. A zsellértanyában egy öregember lakott.

A halászok éjjeli szállást kértek az öregtől.

Az öreg azt kérdezte tőlük: – Honnan jöttök, és hová mentek?

A halászok erre megmagyarázták: – Parti halászok vagyunk. Hiiumaa közelében halásztunk. Aztán igyekeztünk vissza a szárazföldre, de szél támadt, s viaszodort bennünket ide. Még mindig keményen fúj, nem tudunk hazamenni.

Mire az öregember így szólt: – Segíthetek rajtatok, ha állj átok a szavatokat.

– Álljuk, csak segíts rajtunk – mondták a halászok.

Az öreg lekasztott a fogasról egy három col hosszú zsinórt, amelyre három csomó volt kötve. A zsinórt odaadta a halászoknak, s így szólt hozzájuk: – Most menjetek, állítsátok sorba a csónakokat! Mikor a csónakok sorban állnak, oldjátok ki az első csomót! Mindjárt hátszél kerekedik. Egy perc alatt is sokat mentek előre. Félúton oldjátok ki a második csomót! Csak mikor kiérték a hazai partra, akkor szabad a harmadik csomót is kioldanotok. Vigyázzatok, nehogy a tengeren oldjátok ki!

A halászok elvették a zsinórt, s megköszönték az öregnek. Reggel korán lementek a tengerpartra.

Közben a halászok így tanakodtak: – Mit használhat az a három col hosszú zsinór!

A legfiatalabb halász ellenük szólt: – Ez az öreg okos embernek látszott. Bizonyára úgy van, ahogy mondta.

A halászok elhatározták, hogy próbát tesznek a csomókkal. Sorba állították a csónakokat, s kioldották az első csomót.

No lám! Egyszerre hatalmas hátszél kerekedett. A csónakok hasították a vizet, hogy csak úgy tajtékzott utánuk.

Mikor félúton jártak, kioldották a második csomót. A csónakok még sebesebben szálltak.

Így hamarosan otthonuk közelébe értek a halászok. Néhány hajításnyira a parttól azon tanakodtak, hogy a harmadik csomót is ki kellene oldani.

A fiatal halász ellenezte: – Ne oldjátok még ki! A szigeti ember azt mondta, hogy a harmadik csomót nem szabad előbb kioldani, csak mikor a partra érünk. Még valami baj ér bennünket, ha idő előtt kioldjátok a csomót.

Az öreg halászok azonban így feleltek neki: – Micsoda baj érhetne, hisz itt vagyunk már a part közelében.

A halászok kioldották a harmadik csomót is. Tüstént erős ellenszél támadt. A szél nagy erővel sodorta a halászokat vissza Hiiumaa felé. Az emberek teljes erőből eveztek, de sehogy se tudták megközelíteni a partot.

Hiiumaaról néhány perc alatt majdnem hazaértek, de az utolsó néhány ölön naplementéig kellett evezniük, mire partot értek.

A halászok erősen megbánták, hogy nem hallgattak jobban az öreg szavára, de most már késő volt.

A HALÁL VÁRÁSA

Élt egyszer egy gazdaember, akinek a gyerekei már régen felnőtt emberek voltak, s a fiai mind meg is házasodtak. A legidősebb fiú s a felesége már régen várták, hogy mikor adja az apa kezükbe a tanyát. Apjuk azonban erős, egészséges ember volt, s meg se fordult a fejében, hogy megváltják a vagyonától.

Az apa azzal volt, hogy ha majd közeledni érzi az utolsó óráját, akkor adja fiának a tanyát.

Egy napon elment az öreg egy tudós emberhez, s megkérdezte tőle, hogy mennyi van még hátra az életéből. A tudós megvizsgálta az embert, s így szólt: – Mire hármát tüsszentesz, eljön érted a halál.

Az öreg szomorú szívvel ment haza. Elhatározta, hogy nagyon óvakodik a tüsszentéstől.

Ahogy a kapun belépett, máris rájött az öregre a tüsszentés, s tüsszentett egyet.

– Uram, segélj! Már csak kettő van hátra! – sóhajtott fel az öreg.

Másnap a malomba ment a gazda. A malomban belement a por az orrába. Megint tüsszentett egyet.

– Mitévő legyenek? Már csak egy maradt hátra – sóhajtotta az öreg.

Kiszaladt a malomból, nehogy még egyszer rájöjjön a tüsszentés.

Közben megőrölték a gabonáját, s hívták az öreget, hogy vigye el a lisztet. Az öreg oda is ment, hátára vette a zsákot, s megindult kifelé az udvarra.

A lisztpor megint az orrába ment az öregnek. Ahogy átlépte a malom küszöbét, megint rájött a tüsszentés, immáron harmadszorra.

– Jaj, Uram, ne hagyj el! Most már halott vagyok! – sóhajtotta az öreg. Azzal letette a zsákot a földre, s maga is mellételepedett.

A molnár disznai meglátták a földön a liszteszsákot, s mindjárt barátkozni kezdtek vele.

Az öreg csak nézte. Közben sóhajtozott: – Ó, ti gonosz lelkek, bezzeg ha élnék, móresra tanítanálak benneteket! De mivel halott vagyok, nem árthatok nektek semmit.

Közben kijött a molnár az udvarra. Az öreg ott feküdt a liszteszsák mellett, a disznók meg szaggatták a zsákot.

A molnár csodálkozva kérdezte: – Öreg, mit csinálsz ott?

– Mit csinálnék? Meghaltam, nem tehetek semmit. Ha élnék, elzavarnám a disznókat a zsáktól, de mit tehet egy halott. Legyél olyan jó, kergesd el innen a disznókat!

A molnár ugyancsak elcsodálkozott: – Vagy úgy! Meg vagy halva! Bizony az nagy baj!

A molnár fogta az ostort, s megcsapkodta vele a disznókat, s közben végighúzott egypárszor az öregem is. S íme, mi történt! Az öreg egyből talpon termett. Így szólt a molnárhoz: – Hála neked, hogy feltámasztottál. Különben örökre halott maradtam volna.

Az öreg feltette a szekérre a lisztet, s hazahajtott. Többé hallani se akart a halálról.

A BOLOND MINDIG PÓRUL JÁR

Egyszer régen azt mondta egy anya a fiának, hogy az ő parancsait mindig pontosan kell teljesíteni.

Egyszer elküldte fiát a faluba szitát kérni. A fiú elindult. A gazda, akihez ment, éppen borsót szelelt. Így szólt a gyerek: – No nézd már, mennyi borsó!

A gazda ezért nyakon teremtette a gyereket. A gyerek meg ment panaszkodni az anyjához: – Nem kaptam szitát, szita helyett nyaklevest kaptam.

Az anyja megkérdezte: – Miért kaptál nyaklevest?

Mire a gyerek így felelt: – A gazda éppen borsót szelelt, s én meg így szóltam: – De sok borsótok van! – Mire a gazda odajött, s nyakon teremtett.

– Ó, te buta gyerek! – mondta az anyja. – Azt kellett volna mondanod: – Adjon az Isten sok borsót!

Az anya másik faluba küldte a fiát szitáért. A faluban éppen tűzvész volt. A fiú odament, s így szólt: – Adjon az Isten sok tüzet!

A nép, amely körülállta a tüzet, jól elagyabugyálta ezért a fiút. Panaszkodva ment vissza a fiú az anyjához, mondván, hogy nem kapott szitát.

Az anyja megkérdezte: Mért nem hoztál szitát?

Mire a fiú így válaszolt: – A faluban égett egy ház. Odamentem, s így szóltam: „Adjon az Isten sok tüzet!” Nem adott senki szitát, hanem jól elagyabugyáltak helyette.

– Ó, te bolond gyerek! – mondta az anyja. – Mért mondtad ezt? Ehelyett vizet kellett volna merítened egy csöbörbe, s mentél volna locsolni a tüzet.

Az anya a harmadik faluba küldte a fiút szitáért. A fiúnak egy kút mellett vitt el az útja, ahol a falubeli asszonyok mosták a ruhát.

A fiú fogott egy vedret, s nyakon öntötte vele az asszonyokat. Az asszonyok megharagudtak, nyakon csípték a fiút, s alaposan móresra tanították az öklükkel.

A fiú hazament, s panaszkodott az anyjának, hogy megint nem kapott szitát.

Az anyja megkérdezte, hogy miért.

A fiú elmagyarázta: – Bementem a faluba. A falu kútja mellett két asszony mosott, s jóízűen beszélgettek. Fogtam egy vedret, s nyakon öntöttem őket. Ők meg ezért ellátták a bajomat.

– Ó, te bolond gyerek! Oda kellett volna dugni a füled, s meghallgatni, mit beszélnek – mondta az anyja.

Aztán ismét elküldte a fiút szitát keresni.

Ahogy beért a faluba, látta, hogy két kutya marakodik. A fiú odament a kutyákhoz, s közéjük dugta a fejét. A kutyák véresre marták.

Vérző fejjel fordult hazafelé.

Ahogy anyja meglátta a fia véres fejét, mindjárt megkérdezte, mi baja. A fiú elmesélte: – Bementem a faluba. Két kutya marakodott az úton. Én közéjük dugtam a fejem, a kutyák pedig véresre martak.

Az anyja mindjárt így oktatta: – Ó, te bolond gyerek! Mért dugtad a fejed a kutyák közé? Ahogy megláttad a marakodó kutyákat, fognod kellett volna egy karót, s azzal szétzavarni őket.

Az anya bekötötte a fiú fejét. A fiú megígérte, hogy máskor majd karót ragad.

Mikor meggyógyult a feje, megint elküldte az anya a fiút a faluba szitát keresni.

A fiú el is indult. Ahogy megy, látja, hogy két uraság beszélget az út mellett. A fiú kezébe fogott egy karót, odament az urakhoz, s rájuk akart sózni. Mikor azonban az urak észrevették a szándékát, nekiestek, s jól elverték.

A fiú megint szita nélkül ment haza.

Ahogy az anya meglátta a fiút, mindjárt tudakolni kezdte, hogy hol a szita.

Mire a fiú elmagyarázta: – Az út mellett két úr beszélgetett. Fogtam egy karót, s odamentem hozzájuk, meg akartam őket verni a karóval. De nem jutottam ideig. Az urak nekem estek, és jól eltángáltak.

– Ó, te értetlen gyerek! – mondta mindjárt az anyja. – Ahogy megláttad az urakat, tüstént oda kellett volna alázatosan menni hozzájuk, kezet csókolni, s pénzt kérni tőlük.

A fiú megígérte, hogy máskor majd okosabb lesz. Megint elindult a faluba szitát keresni.

Az útszélen egy vak koldus ült, s olvasta a pénzét.

A fiú odament, kezét csókolt a koldusnak, s kérte, hogy adjon neki pénzt. A koldus azonban marokra fogta a botját, s ráhúzott a fiúra.

A fiú megint szita nélkül ment haza. Panaszkodott az anyjának: – Hiába mentem oda alázatosan a koldushoz, s csókoltam neki kezét, pénz helyett botütést kaptam tőle!

Mire az anyja bosszúsan mondta neki: – Veled nem sokra megy az ember. Mindig mást csinálsz, mint amit kellene. Jobb lesz, ha magam megyek szitáért a faluba!

Az anya el is indult a szitáért. Így a fiú megszabadult a szitahozástól.

A RÁSZEDETTETT ÖRDÖG

Hajdanában úgy volt, hogy az uraság gabonaszárító csúrréne az őrre Szilveszter éjszakáján se mehetett haza a csúrból.

Az egyik ilyen ünnepi estén megint magában üldögélt az őr a kemence előtt, s mindenféle gondolatok jártak a fejében. Végül oda lyukadt ki, hogy ólmot önt. Minek gubbasszon ott hiába.

Úgy is tett. összeszedett egy csomó ólomdarabot, serpenyőbe tette, s bedugta a kemencébe.

Váratlanul ott termett az ördög, s megkérdezte:

- Ide hallgass, te csúrrő, mit csinálsz ott?
- Hogy mit csinállok? Egy kis szemorvosságra van szükségem.
- Hisz neked egészséges a szemed, mit csinálsz az orvossággal?

Mire az őr így válaszolt:

– Hát én nem olyan orvosságot készítek, amit a betegnek adnak. Olyan írt csinállok, amely az egészséges szemet olyan élessé teszi, hogy pár száz versztányiról is észreveszi a szúnyogot.

– Nem adnál nekem is ebből az orvosságból? Nekem fontos, hogy messzire lássak – kérte az ördög.

– Mért ne? – felelte az őr. – Mérj ki nekem egy kalap aranyat, s mindjárt a szemedbe öntöm a friss orvosságot.

– Na, jól van!

Az ördög futásnak eredt, s éppen megjött a kalap arannyal, mikor az ólom olvadni kezdett.

Az aranyat odaadta az őrnek, s megkérdezte:

– Mondd meg, hogy hívnak? Hátha valamelyik rokonom is kapni akar ebből az orvosságból, s tudjam, kihez utasítsam.

– Az én nevem Magam! – felelte a szemdoktor.

– Magam! Ezt a nevet még nem hallottam.

– Nincs is sok belőle! – mondta az őr. – Feküdj csak le háttal ide a lócára! Odakötözlek hozzá, nehogy a drága orvosságból egy csepp is a földre hulljon egy óvatlan mozdulat miatt.

– Legyen úgy! – felelte az ördög, s az őr úgy hozzákötözte a lócához, hogy mozdulni se tudott. Aztán fogta az ólmosserpenyőt,

amelyben volt vagy negyedpint híg ólom, s így szólt:

– Most tartsd vissza a lélegzeted, s nyisd ki jól a szemed!

Az ördög vissza is tartotta a lélegzetét, s úgy kimeresztette a szemét, hogy nem volt kisebb az ökörénél.

Az őr az összes ólmot a szemébe öntötte.

Jóságos ég, hogy ugrott fel erre lócástul együtt az ördög! Zsupsz!
– neki az ajtónak. Kitorpte az ajtófélfát is! Futásnak eredt, s veszettül ordított:

– Segítség, segítség!

Összeszaladtak az ördög cimborái és minden pereputtya.

– Ki tette? Ki tette? – tudakolták.

– Magam! Magam! – ordította az ördög.

A többiek erre elnevették magukat, s csúfondárosan kérdezték:

– Na, ha magad tetted, akkor meg mit ordítasz?

Az őről gazdag ember lett, s az is maradt holtáig. Az ördög pedig nem vágyott többé semmiféle szemorvosságra, s nem merészelt soha még csak a közelébe se menni az őrnek, még kevésbé háborgatni.

A SZÉNKÁSA

A szülők vendégségbe mentek, s a fiukat meg a lányukat otthon hagyták házőrzőnek. A gyerekek főzéshez készülődtek, és azon tanakodtak, hogy ugyan mit készítsenek.

– Főzzünk szénkását – mondta a fiú.

A húga rálett. Így aztán szénkását főztek. A lány evett előbb belőle, s olyan fekete lett, mint a szén. A fiú kivitte a tengerbe áztatni.

Reggel kiment megnézni, s így dalolt:

*Hugom, hugom kishugocskám
tisztá vagy-é végre most már,
fehér, mint tenger tajtékja?*

– Még nem, bátyácskám – felelte a lány.

Az ördög azonban meghallotta ezt, s másnap reggel már a fiú előtt kint volt a tengerszélen, és bördős hangon fújta:

*Hugom, hugom kishugocskám
tisztá vagy-é végre most már,
fehér, mint tenger tajtékja?*

– Kotródj innen, te nem vagy az én bátyám – kiáltotta a lány a tengerből.

Az ördög lógó orral kullogott el, de az járt az eszében, hogy majd csak kezére kerül a lány, s tüstént nekiállt, hogy egy kövön kiköszörülje a nyelvét.

Az ördög után a fiú ment a tengerpartra, s szép csengő hangon dalolta:

*Hugom, hugom kishugocskám
tisztá vagy-é végre most már,
fehér, mint tenger tajtékja?*

– Nem még, bátyácskám – felelte a lány, s a fiú szomorú szívvel hazament.

Az ördög egészen másnap reggelig köszörilte a nyelvét, s akkor korán, még a fiú előtt lement a tengerpartra dalolni:

*Hugom, hugom kishugocskám
tisza vagy-é végre most már,
fehér, mint tenger tajtékja?*

A lány még most is rájött, hogy ez az ördög, bár már egészen vékony volt a hangja, s így válaszolt neki:

– Hordd el magad innen, te nem vagy az én testvérem!

Az ördög megint odament a kőhöz, s tovább köszörilte a nyelvét.

Kisvártatva megjött a lány bátyja, s ő dalolta:

*Hugom, hugom kishugocskám
tisza vagy-é végre most már,
fehér, mint tenger tajtékja?*

A lány azonban ismét így válaszolt:

– Nem még, bátyácskám!

A fiú megint szomorú szívvel indult hazafelé.

Másnap reggel azonban az ördög már a fiú előtt kint volt a tengerszélien, s dalolta:

*Hugom, hugom kishugocskám
tisza vagy-é végre most már,
fehér, mint tenger tajtékja?*

A hangja éppen olyan csengő volt, mint a fiúé, úgyhogy a lány nem ismerte meg, s így szólt:

– Az vagyok, bátyácskám, tiszta, s fehér, mint a tajték.

Mikor az ördög ezt meghallotta, kihozta a lányt a tengerből, s magával vitte haza.

Aztán kijött a fiú is a tengerpartra, s eldalolta:

*Hugom, hugom kishugocskám
tisza vagy-é végre most már,
fehér, mint tenger tajtékja?*

Válasz azonban nem jött a dalra. Ezután még egyszer kiment a fiú a tengerpartra, s eldalolta, amit szokott, de mikor senki se válaszolt rá, elment egy tudós anyókához.

Az anyóka ezt mondta neki:

– Nincs már a húgod a tengerben. Az ördög régen elvitte magával haza.

A fiú elment az ördög házához, s betekintett az ablakon. Látta, hogy az ördög szánt csinál, s a lány tartja neki a fáklyát.

Elkezdett dalolni az ablak alatt:

*Szántalpat farag az ördög,
zápokat hegyezve dörög,
hugom meg tartja a fáklyát.*

A lány, mintha valami hangot hallott volna, s így szólt:

– Hallga csak, ki az?

– Ez csak az én szánam nyikorgása, a kerekem zörgése – felelte az ördög, s újból kopácsolni kezdett.

A fiú azonban ismét eldalolta:

*Szántalpat farag az ördög,
zápokat hegyezve dörög,
hugom meg tartja a fáklyát.*

– Hallga csak, ki az? – kérdezte újfent a lány.

– Ez csak az én szánam nyikorgása s a kerekem zörgése – felelte ismét az ördög.

A fiú látta, hogy nem megy semmire, visszament az anyókához.

Az ezt felelte neki:

– Másképp nem jutsz a húgodhoz, csak ha ezt dalolod az ablaka előtt:

*Hugom, hugom gyere ki,
bátyád fekszik ideki!
Szélesre tátva a szám,
vigyorgok, mint a halál.*

Mikor kijönnek, feküdj le az ablak alá, s tettesd magad halottnak.

A fiú odament az ördög ablaka alá, s eldalolta, amire az anyóka tanította.

A lány így szólt az ördöghöz:

– Hallgasd csak, mégis van valaki az ablak alatt!

– Nincs ott senki; az orrom szipog csak, meg a torkom köszörültem.

A fiú azonban ismét dalolni kezdett:

*Hugom, hugom gyere ki,
bátyád fekszik ideki!
Szélesre tátva a szám,
vigyorgok, mint a halál.*

– Mégiscsak van valaki az ablak alatt – mondta a lány.

– Nem, csak az orrom szipog, s a torkom köszörültem – mondta ismét az ördög.

– Van valaki az ablak alatt, ki kell menni megnézni! – mondta a lány, s oda is mentek az ördöggel az ablak alá. Hát látják, hogy a fiú meghalt.

Az ördög örült, hogy megszabadult a fiútól, s most már nála marad a lány. A temetésre sört akartak csinálni, de nem volt hozzá hordó. Ezért így szólt az ördög:

– Csináljunk sört az én számba.

A lány beleegyezett, s odakötözte az ördögöt a küszöbhez. Feltette a vizet forni, s köveket tüzesített. Mikor a víz forni kezdett, mind az ördög szájába öntötte. A bátyja is felugrott a földről, s a lány segítségére sietett. Rádobálták az izzó köveket, s elégették az ördögöt.

A fiú aztán hazavitte a hógát, s ott élnek mind a mai napig.

A KAKUKK

Az egyik tanyában élt két lány: az egyik a gazdasszony lánya, a másik pedig mostohalány. A gazda egyformán szerette mindkét lányt, az asszony azonban csak a sajátját. A mostohalányát pedig ki nem állhatta.

Az árva olyan szép volt, mint a domboldalon díszlő zergeboglár, s szelíd, mint a galamb, jóságos, mint egy angyal. A másik lány viszont csúnya volt, mint a bagoly, mérges, mint egy pásztorkutya, s olyan lusta és álmos, mint télen odújában a medve.

A gazdasszony minden nehezebb munkát az árva leány nyakába hárított. Annak örült volna legjobban, ha a szegény lány megszakad a nehéz munkában. Az árva azonban zúgolódás nélkül elvégzett mindent, s szerencsére nem érte semmi baj.

A gazdasszony szemfényvesztésből néha a saját lányát is elküldte dolgozni. Attól félt, hogy megszólja a világ, ha a saját lányát mindentől megkíméli. A lány el is ment dolgozni, de ennek nem volt szinte semmi látatja.

Egyik nap a gazdasszony elküldte mindkét lányát a kútra vízért. Az édeslányának adott vízhordórudat és két vedret, az árvának pedig egy szitát.

Az árva lány panaszkodott, hogy hogyan vigyen ő szitában vizet.

Nem volt azonban mit tennie, meg kellett próbálni. Az árva lány megindult a szitával fürgén hazafelé. S lássatok csodát! A szita megtartotta a vizet, úgy, mintha jéggé fagyott volna benne. Odamegy a mostohájához, hát, a szita színültig van vízzel.

Az édeslány vedrei pedig csepegtek-csorogtak. Mire hazaért, nem maradt bennük egy csepp víz sem.

A gazdasszonyt ette a méreg. A dolgon azonban nem lehetett változtatni! Nem bánthatta a mostohalányát, mert teljesítette, amit parancsolt neki.

A gazdasszony új munkát eszelt ki a lányoknak. Így szólt hozzájuk: – Menjetek le a folyóra mosni!

Az édeslányának tiszta törülközőket adott, a mostohalányának pedig darócingleket meg gabonászsákokat. Azt gondolta magában:

most majd derekasan leszidhatom a mostohalányt, mert csak nem mossa tán tisztára a darócingeket és a gabonászsákokat.

A lányok hozzáláttak a mosáshoz. Mostak, mostak. S íme mi történt: az édeslány mosnivalója egyre feketébb és feketébb lett, a mostohalányé pedig fehér, mint a hó.

A gazdasszony megnézte a lányok munkáját. Az árva leány szennyese fehér lett, mint a hó. Nem mondhatott semmi rosszat a mostohalánya munkájára. Dühösen ment el dolgára, s azon töprengett, milyen új munkát eszeljen ki, hogy kitölthesse mérgét az árva lányon.

A lányok kimentek a kertbe meggyomlálni az ágyásokat. A gazdasszony azzal volt, hogy nem érdemes neki semmit se megmagyarázni. Az édeslánya elég okos, tudja, hogy kell csinálni. Ha a mostohalány rosszul csinálja, annál jobb – kitöltheti rajta a bosszúját.

Kis idő múlva kiment a gazdasszony megnézni, mit csinálnak a lányok. Szörnyű haragra lobbant, ahogy meglátta: a mostohalánya kigyomlálta a gázt, s meghagyta a zöldséget, az ő lánya meg mind kihúzgálta a zöldséget, s csak néhány bogáncsot hagyott meg.

Nem volt mit tenni, ami megtörtént, az megtörtént!

Az árva leány pirospozsgás arca és áldott természete úgy csalogatta a kérőket, mint a mézesbödön a legyeket. Minden csütörtökön újabbak jöttek. A lány azonban nem fogadta őket; amondó volt, hogy fiatal még a férjhezmenéshez. A gazdasszony is riogatta a kérőket, elmondta mindennek a mostohalányát, de ez se használt semmit, a kérők akár tüstént hajlandók lettek volna elvinni a lányt.

A gazdasszony az édeslányát kínálgatta nekik, de azok csak nevettek. Nem kellett egyiknek sem. Mind azt hajtogatta: – Mit kezdjek egy ilyen nyafogóval! Fonnyadjon csak el itt a kerítés mellett, vagy húzzon penészt a falnál!

A gazdasszony azon tanakodott magában, hogyan lehetne elvinni a mostohalánya szépségét! Ha oda a szépsége, akkor aligha váltják majd egymást a kérők.

De hogy fossza meg a szépségétől? Nehéz munkára kell fogni, attól majd lesoványkodik és elsatnyul. Öröljön csak a kézimalmom!

Az árva leány éjjel-nappal forgatta a kézimalmot, az édeslány pedig csak a szemet öntötte neki. Este az édeslány lefeküdt aludni, a mostohalány pedig tovább őrölt a kézimalmon.

A gazdasszony este három kád gabonát tett a lány mellé, hogy reggelre őrölje meg.

Az árva lány elszörnyedt: hogy tud megőrölni ennyi teméntelen szemet? Őrölt, őrölt, ahogy csak bírta. Egyszerre azt érzi, hogy lankad az ereje, rájön a fáradtság. Megáll egy pillanatra pihenni.

Rájött az álom, s lezárta a szempilláit.

Nemsokára hirtelen felébredt. Rájött, hogy elaludt. Nagy félelem szorongatta a szívét: hogy lesz most reggelre készen az őrléssel? De még jobban megijedt, mikor meglátta, hogy egy ősz öregember áll előtte, s őt nézi.

Az ősz öregember így vigasztalta: – Ne félj, gyermekem! Igaz, hogy sok az őrölnivaló, de egyet se búsulj, reggelre készen leszel vele! Láttam a bajodat, s azért jöttem, hogy segítsek rajtad. Nesze, itt egy aranytojás, tedd zsebre. Ez az aranytojás legyen mindig a zsebedben, akkor egykettőre elkészülsz minden munkával.

Az ősz öregember ezzel a lány markába nyomta az aranytojást. A lány meg akarta köszönni a jóságát, de még mielőtt megtehetette volna, az ősz öregember eltűnt.

A lány először avval volt, hogy álmot látott. Az aranytojás azonban azt mutatta, hogy mindez színtiszta valóság. A lány a zsebébe dugta a tojást. Nekikezdett megint őrölni. S lássatok csodát! A kövek maguktól forogtak. A lánynak nem került semmi fáradtságába a forgatás. A gabona fogyván fogyott, s a liszt szemlátomást tornyosult kupacba. Néhány pillanat alatt meg volt őrölve az összes gabona.

Amint a lány látta, hogy kész a munka, lefeküdt szépen aludni. Olyan édesen szunnyadt, ahogy már régen nem.

Reggel jött a gazdasszony megnézni. Hát, a mostohalány alszik. Az asszony nagy kiabálás közben ébresztgeti: – Lusta álomszuszék, te itt henyélsz, a munka meg elvégezetlen!

A lány csodálkozva nézett a mostohájára. Most vette csak észre a gazdasszony, hogy kész a munka, meg van őrölve a gabona. Sehogy se tudta felfogni, hogy végezhetett el a lány ennyi munkát

egyetlen éjszaka folyamán. Nem szólt többet se jót, se rosszat. Bosszúsan indult dolgára.

Ezután a mostoha koplaltatni kezdte a lányt. Azt remélte, hogy minél kevesebbet eszik az árva, annál többet veszít a szépségéből. De éppen fordítva történt: igaz, hogy a lány csak kenyéren és vízen élt, s kenyérből is csak néhány falatot ehetett napjában, mégis egyre szépült. Az édeslánya meg minden áldott nap disznóhúst evett, meg vaját, tojást, s egyre csúnyább és csúnyább lett. Senki se akart még csak rá se nézni. Ha szembejött vele valaki, az is messzire elkerülte.

A gazdasszonynak végül jó gondolata támadt, hogyan szabadulhatna meg az árvától. Két karaj vajás kenyeret beletett a ládába. Aztán így szólt a lányokhoz: – A ládába tettem nektek vajás kenyeret. Menjetek s vegyétek el!

A lányok kimentek a csűrbe, hogy kivegyék a vajás kenyeret a ládából, a gazdasszony meg ment utánuk.

Az édeslány avval volt, hogy neki több jussa van, mind járt kivette magának a nagyobbik darabot. Az árva lány is odament utána, hogy elvegye a kenyeret. Kinyitotta a ládát, s lenyúlt a láda fenekére a vajás kenyérért.

A gazdasszony ebben a pillanatban ott termett a háta megett, s belökte a lányt a ládába. Rácsapta a fedelet, s bezárta.

– Most eheti a vajás kenyeret a ládában! – nevetett, s a lányával együtt visszamentek a házba, az árva lányt meg otthagyták a ládában.

A lány apja közben kint volt a mezőn szántani. Este, ahogy hazajött, kérdezte, hol a lánya.

Mire az asszony így válaszolt: – Nem tudom, hol csavarog! Mit tudakozol az után a semmirekellő után, gyere inkább enni!

Az asszony az asztalra tette az ennivalót, de a gazdának nem ment le a falat a torkán. Valami nyomta a szívét. Nem tudta biztosan, mi nyugtalanítja, az-e, hogy nincs itthon a lánya, vagy valami más. A gazda otthagya az ennivalót, s a lánya keresésére indult. Már régen észrevette, hogy az asszony üldözi az árvát. Az volt a sejtése, hogy a mostoha valami rosszat tett a lánnyal.

Végül a gazda megnézte a ládában is, de a lány ott sem volt. Volt ugyan a ládában egy csupasz madárfióka, de azt a gazda otthagya, s máshol kereste tovább a lányt. Az azonban nem volt sehol.

A gazda csak amondó, hogy az asszony tett valamit a lánnyal. Másnap folytatta a keresést, de csak hiába. Gondokba merülve ment oda még egyszer, hogy megnézze a ládát. A fióka már tollasodott, de nem látszott benne élet.

A madárfióka csak nem hagyta nyugton a gazdát. Harmadnap megint elment megnézni. Kinyitotta a láda fedelét, hát egy szürke madár repült ki belőle, leszállt a kerítéskaróra, s elkezdte kakukkolni:

*Kakukk, kakukk, kakukkoljál
apámnak adj aranyüstöt,
anyámnak küldj kézimalmot,
nénémnek küldj karvalykarmot,
kakukk!*

A mostoha meghallotta a kakukkolást. Fogta a piszkafát, s elzavarta a kakukkot. A kakukk visszarepült a ládájára. A mostoha utána a piszkafával. Futtában azonban felbukott a kézimalomban. A malom rádőlt az asszonyra.

A gazdasszony a kézimalom alatt segítségért kiáltozott. A gazda segítségére sietett, de hasztalan, mert térdig süllyedt a földbe, mégse tudta elhengeríteni a követ. A kézimalom mind mélyebben nyomta bele az asszonyt a földbe, s végül ez lett a sírköve.

A lánya látta, hogy süllyed anyja a földbe, s odament hozzá segíteni. De lám, mi történt! Ahogy a lány hozzáért a kézimalomhoz, mindjárt karvallyá változott. A karvaly felszállt a kemencére, s ormán nézte, hogy vész a gazdasszony a föld mélyébe. Aztán huss! – kirepült az ajtón az erdőbe, s zavarászni kezdte a kisebb madarakat. Azok ahogy meglátták, nagy zajt csaptak, s mindenkinek tudtára adták, hogy egy gonosz karvaly közeledik. Kiáltoztak, hogy mindenki óvakodjék tőle. Gonosz volt lánynak, gonosz volt karvalynak is.

A karvaly után az árva lány is utánarepült kakukk képében az erdőbe. A ládában kakukká változott. Árva lányként is otthontalan volt, kakukként is az maradt. Repkedett ide s tova, nem volt sehol fészke. A búsulóknak tavaszt hirdetett, a jóknak szerencsét, a gonoszoknak büntetést, s hosszú életet a türelmeseknek.

Szomorúan indult el a gazda szántani. Szántott, szántogatott, egyszer csak valami keménybe ütközik az ekevas. Nézi a gazda, hogy mi az. Hát egy rézüst, tele arannyal!

A gazda kivette az üstöt a földből, s hazavitte. Egyszeribe gazdag ember lett belőle. Boldogan élt, örült, hogy megszabadult a házsártos asszonytól s a gonosz mostohalányától, de búslakodott, hogy elvesztette az édesgyerekét.

A kakukk azonban minden reggel köszöntötte a gazdát a kapuoszlopról, s egész nap sokszor kakukkolt neki a közeli erdőből.

A MEDVE ÉS A HÁROM LÁNY

Élt egyszer egy asszony. Volt neki három lánya. A lányok szüntelenül fontak, gyolcsnak és darócnak valót egyaránt. Így idővel nagyon összeszaporodott a fonál, de nem volt mivel felgombolyítani.

Így szólt az anya:

– Lányaim, mi lesz ebből? Menjen már el valamelyikőtök motollát keresni, akkor felgombolyíthatjuk az összes fonalat!

A legidősebb lány így szólt:

– Jól van anyácskám! Majd én elmegyek.

Felöltözött, s elindult az erdőbe motollát keresni.

A lány ment, mendegélt az erdőben, míg rá nem esteledett. Ekkor odament hozzá egy medve, és azt kérdezte:

– Hová mész, mi járatban vagy, húgocskám?

A lány elmagyarázta neki, hogy mi járatban van.

A medve megfogta a lányt, bevitte a házába, s rázárta az ajtót.

Az anyja csak várta, várta haza a lányát, de az nem jött. Ebből megértette, hogy a lány eltévedt az erdőben, vagy pedig elrabolta valaki.

A középső lány akkor így szólt az anyjához.

– Anyám, hadd menjek én el az erdőbe, talán meglátom vagy megtalálom a testvérem!

– Menj, menj, lányom, de vigyázz, nehogy eltévedj, s te is odamaradj!

– Ne félj semmit, anyácskám! Hazajövök én.

A lány felöltözött, s elindult az erdőbe a nénje keresésére.

Ment, mendegélt a lány, kereste a nénjét, míg be nem esteledett, de se nem hallott, se nem látott semmit, s megindult hazafelé. Útközben találkozott a medvével. A lány nagyon megijedt, s el akart menekülni. A medve azonban utánaszaladt, s megkérdezte:

– Hová mész, hová menekülsz, kedves húgocskám?

Erre a lány elmagyarázta, hogy a nénje keresésére jött az erdőbe.

A medve ölébe vette a lányt, s hazavitte.

Az anyja várt, várt, de egyik lánya se jött meg. Nagy gondban volt, sírdogált, csak várt, de nem jött senki. Az anya megértette, hogy a középső lánya is eltévedt az erdőben. Tenni azonban nem tehetett semmit.

Éltek, éldegéltek, s csak nem jött meg egyik lány sem.

Végül így szólt a legkisebb lány:

– Anyácskám, engedj el engem az erdőbe! Elindulok a néném keresésére, talán meglelem őket.

– Jaj, lányom, ne menj el te is, mert még teljesen magamra maradok!

– Ne félj, anyácskám, visszajövök én, nem megyek messzire. No, engedj már el!

Az anyja nem akarta elengedni, de a másik két lányát is nagyon sajnálta – s elengedte a legkisebbet utánuk az erdőbe.

A legkisebbik lány felöltözött, s elindult a nénjei keresésére. Járt az erdőt szélteben-hosszában, de nem talált senkit.

Kijött a medve a sűrűből, s megkérdezte tőle:

– Hová mész, mit keresel, kedves húgocskám?

A lány nagyon megijedt, s el akart menekülni, de a medve utánaszaladt, ölébe vette a lányt, s elvitte a házába.

Az anyjuk várta, várta haza a lányait, de nem jött egyik se, csak sírt, aggódott magában. Nem maradt egy lánya se.

A medve meg hazavitte a legkisebb lányt. A lány nagyon szép volt, a medvének nagyon tetszett – feleségül is vette.

A medve mindennap elment hazulról az erdőbe. A kulcsot odaadta a menyecskének, s így szólt:

– Minden szobába bemehetsz, minden csűrben megfordulhatsz, csak egybe, amelyiknek piros az ajtaja, abba nem szabad bemenned.

Ő bele is egyezett.

A medve elment az erdőbe, a menyecske meg járni kezdte a szobákat. Mind nagyon szép és tiszta volt. A menyecske nem tudta magát türtőztetni, abba a csűrbe is bement, ahová nem volt neki szabad. Hát, látja, hogy ott vannak a nénjei. Nagyon megörült, s azon kezdte törni a fejét, hogy tudnának innen elmenekülni. Este hazajött a medve, de nem tudta meg, hol járt a menyecske.

Másnap elkezdte kérlelni a menyecske a medvét:

– Kedves, aranyos medvécském, vigyél anyámnak egy kis ajándékot! Tettem a vékába egy kevés gyapjút neki.

A medve rálett, s megígérte, hogy elviszi.

Indulás előtt azonban a lelkére kötötte a menyecske:

– Bele ne nézz a vékába!

A véka fenekére rejtette egyik nénjét, s gyapjút tett rá.

A medve vitte a vékát keresztül az erdőn, s ezt dalolta:

Brumma-brumma, brum-brummadza!

Leteszem már, hadd nézem meg:

kő vagy tuskó van-é benne.

S le akarta tenni a vékát. Meglátta ezt a fa tetején ülő cinege madár, s ő is dalba fogott:

Nicsak, ni!

Ihol-é! Ihol-é!

Kéklő kerek erdő mélyén,

bozontos bozót közepén,

medve hova teszi terhét!

Meglesem én, elmondom én!

– Ajaj, cinegeanyó meglátja!

S nem tette le a vékát.

A medve ment, mendegélt tovább, míg csak a falu közelébe nem ért. Az emberek látták, hogy a medve bejön a faluba, s bunkókkal, fejszékkel, kutyákkal rohantak rá, és zavarták kifelé a faluból. A szegény medve nagyon megijedt, ledobta a vékát, s elinalt. Az emberek megnézték, mi van a vékában, s megtalálták a lányt. Így ez a lány visszakerült az anyjához.

A medve pedig hazament, s elpanaszolta a feleségének, mit tettek vele, hogy verte a falusi nép, s hogy űzte ki a kutyákkal a faluból.

A menyecske erre így szólt:

– Ezért ne búsulj, nem ismertek még, másodszorra biztosan jobban fogadnak majd.

Másnap ismét kérlelni kezdte a menyecske a medvét:

– Kedves medvécském, aranyos medvécském, menj már el, vigyél az anyámnak egy kis ajándékot, hisz nincs neki semmije!

- Nem mehetek, mert agyonvernek.
- Ne félj semmit, bizonyára most majd jobban fogadnak.

A menyecske a másik nénjét is elrejtette a vékában, gyapjút tett fölé, s felsegítette a medve vállára. A medve fogta a vékát, s elindult. Útközben a medve ismét dalolni kezdett:

*Brumma-brumma, brum-brummadza!
Leteszem már, hadd nézem meg:
kő vagy tuskó van-é benne.*

A cinege madár azonban meghallotta, s így dalolt:

*Nicsak, ni!
Ihol-é! Ihol-é!
Kéklő kerek erdő mélyén,
bozontos bozót közepén,
medve hova teszi terhét!
Meglesem én, elmondom én!*

- Ajaj, cinegeanyó meglátott!

S a medve nem merte letenni a vékát, hogy belenézzen. Folytatta útját a falu felé.

Ment, mendegélt a medve, míg egyszer beért a faluba. A falusi nép meglátta, szaladt, hogy kizavarja a medvét a faluból. Kinek mi akadt a keze ügyébe: bunkó, fejsze vagy valami más szerszám, azzal kezdte csépelni. A medve ugyancsak megrémült, s kereket oldott. Ijedtében még a vékát is a faluban hagyta. Így a másik lány is hazakerült az anyjához.

A medve nagyon bosszankodott. Otthon elpanaszolt mindent a feleségének, s folyton zsörtölődött vele.

- Ó, kedves medvécském, hisz nem tudták rólad, hogy az anyám veje vagy. Ha megmondtad volna, akkor nem nyúlt volna hozzád senki.

Eljött a harmadik nap. A menyecske azon törte a fejét, hogy tudna ő is hazajutni. Úgy gondolta, azt teszi, amit a nénjeivel is tett: belebújik a vékába, s megkéri a medvét, vigyen ajándékot az anyjának.

- Kedves medvécském, aranyos medvécském, hallgass még rám most az egyszer! Menj, vigyél még egy véka ajándékot anyámnak!

Biztosan megőrül majd, s jól fog fogadni.

– Nem megyek többet abba a faluba, mert még egészen agyon találnak verni, így is beteg és fáradt vagyok már – mondta a medve, s megrázta a farkát.

– No, menj már, aranyos medvécském, hallgass rám még egyszer, utoljára! Nem nyúlnak azok hozzád, most már tudják, hogy ki vagy.

A medve végül kötélnek állt, s így szólt:

– Ha most is becsapsz, akkor, ha hazajövök, megeszlek.

A menyecske beleegyezett. Aztán elkészítette a vékát: ő maga a fenekére húzódott, s fölülre meg gyapjút tett. A medve a vállára vette a terhet, s útnak indult.

A teher nehéz volt, s a medve megint dalolni kezdte:

Brumma-brumma, brum-brummadza!

Leteszem már, hadd nézem meg:

kő vagy tuskó van-é benne.

A cinege madár azonban meghallotta, s így dalolt:

Nicsak, ni!

Ihol-é! Ihol-é!

Kéklő kerek erdő mélyén,

bozontos bozót közepén,

medve hova teszi terhét!

Meglesem én, elmondom én!

– Ajaj, cinegeanyó meglátott!

És a medve nem merészelt letenni a vékát, hogy belenézzen – a cinege azt ígérte, hogy elmondja a feleségének.

A medve ment, mendegélt az úton, míg csak be nem ért a faluba.

A falubeliek megint meglátták, s elkezdtek kiabálni:

– Medve jár a faluban, üssétek agyon!

A nép mind összeszaladt, ki fejszével, ki bunkóval, ki kutyával és villával. A medve nagyon megijedt, s úgy el is látták a baját, hogy rossz volt nézni.

A medve földre dobta a vékát, s nagy mérgesen hazaszaladt. Feltette magában, hogy megeszi a feleségét. A menyecske azonban még elmenetele előtt ráadta a nagy famozsárra a ruháját, a kendőjét

is felkötötte neki, s a ház gerincére állította. A medve nem ismerte meg messziről, hogy nem a felesége. Fogott egy nagy bunkót, s leütötte a mozsárt a tetőről, lenyelte. Most vette csak észre, hogy ez nem a felesége volt.

Keresni kezdte a feleségét, de nem találta sehol. Kiment megnézni azt a csúrt is, ahol a másik két lány volt. Ott sem talált senkit.

Ekkor megértette a medve, hogy a felesége mindannyiszor becsapta, s a vékában a nénjei voltak, azért volt olyan nehéz. De ami megtörtént, az megtörtént, nem lehetett többé változtatni rajta.

Az anya azonban visszakapta a három lányát, s úgy éltek megint, mint azelőtt, fonták a rokkán a fonalat.

A MEDVE VŐ

Egy gazdaember elindult, hogy vő után nézzen.

Találkozik a medvével. A medve így szól hozzá:

- Adj' isten, jóember! Hová mész?
- Vő után nézek, aki benősülne hozzánk.

Azt mondja neki a medve:

- Na, hát fogadj el engem vődnek!
- Tebelőled nem lesz jó vő!
- Lesz biz' a!

Elindult hazafelé a medvével. Mindenki félt otthon a medvétől, de nem tehettek semmit.

Összehívták a rokonságot a lakodalomra. Eljött az este. A menyasszony sehogy se mert aludni menni a medvével.

– Állítsatok öröket a vánkosomehoz, másokat a lábamhoz, s őr álljon az ajtón kívül!

A vőlegény azonban így szólt a menyasszonyhoz:

- Küldd el az öröket!

El is küldte őket az ajtó mögül, s a lábától, de a vánkosnál állókat ott hagyta.

Azt mondja a vőlegény:

- Küldd el ezeket az öröket is!

A menyasszony nagyon félt.

- Hadd maradjanak! – mondta.

A vőlegény azonban tovább erősködött:

- Ugyan, küldd el már őket!

Na, el is küldte. Ezután a vőlegény szétnyitotta a medvebőrt, ledobta magáról – nagyon szép, derék legény lett belőle.

Reggel visszamentek a házba. A vőlegény így szólt a menyasszonyhoz:

– Ne mondd el senkinek, hogy éjjelre levettem a bőröm. Tégy úgy továbbra is, mintha bánkódnál.

A rokonok mind faggatták a lányt:

- Hogy tudtál meglenni vele? Hogyhogy nem evett meg?

S a menyasszony végül elmesélte a dolgot a nénjének, az meg továbbmondta másoknak. A rokonok összetanakodtak, hogyan láthatnák meg ők is?

Eljött megint az este. A többiek követ tüzesítettek, s a csűr sarkába hengergették őket, ahol a fiatalok háltak.

A vőlegény és a menyasszony megint nyugovóra tértek. Amint a medve a kövekre dobta a bundáját, tüstént elégett – csak úgy sercegett.

Ekkor így szólt a vőlegény a menyasszonyhoz:

– Na, most megkaptad, amit kerestél! Ha annyira viszketett a nyelvecskéd, s kibeszélted a titkot, akkor én elmegeyek. S nem találsz rám addig, míg három pár vascipőt, három vasbotot el nem koptatsz, s meg nem rágsz három aranyalmát.

Ezzel a vőlegény elment.

A menyasszony visszament a házba, s keservesen sírt:

– Mért hoztatok rám ilyen nagy bajt? – mondta a többieknek.

Ezután a menyasszony vascipőt húzott, vasbotot fogott a kezébe, egy aranyalmát a markába – s elindult.

Ment, mendegélt sokáig, egyszer felnéz – látja, hogy a nap már nyugovóra hajlik. A cipője elvásott, a bot is elkopott, s az almát is megette, de ott állt éjjeli szállás nélkül. Nézelődik mindenfelé – hát egy lúdlábon forgó házat lát maga előtt.

Így szól a házhoz:

*Kicsi tanya, kicsi tanya,
háttal fordulj fák felé,
küszöbbel én felém!*

A házikó megállt, ő meg belépett. A házban egy öreganyó font: rézből volt a rokkája, rézből a fonál, és a szösz a guzsalyon.

A lány belépett a házba:

– Öreganyám, adsz-e szállást éjszakára?

A rézanyó mogorván felelte:

– Senki se hordja hátán az éji szállást. Ha akarsz, meghálhatsz nálam.

Eljött a reggel. A lány új cipőt húzott, új botot vett a kezébe, s új almát kezdett rágicsálni. S ment tovább.

Megy, mendegél. Egyszer csak látja, hogy már lemenőben a nap. A cipője elvásott, a botja elkopott, s az almát is megette. Sehol egy ház. Hová menjen éjszakára? Szétnéz – hát megint ott egy lúdlábon forgó házikó. Ezt is megszólítja, kedvesen szól hozzá:

*Kicsi tanya, kicsi tanya,
háttal fordulj fák felé,
küszöbbel én felém!*

A házikó megállt. Belép a lány a házba, s látja, hogy ott fonogat egy anyóka: ezüst a rokka, ezüst a fonál, ezüst az orsó, s ezüst a szösz is a guzsalyon.

Azt mondja a lány:

– Öreganyám, adsz-e szállást éjszakára?

Ez az anyóka már szelídebben válaszolta:

– Senki se hordja hátán az éji szállást. Ha akarsz, meghálhatsz nálam.

Eljött a reggel. A lány megmosakodott, s felhúzta az utolsó pár cipőjét, kezébe vette a botot, s elkezdte rágni az utolsó almát, s ment tovább. Aztán ismét elvásott a cipője, elkopott a botja, s megette az almát. A nap már lemenőben volt. Háznak sehol semmi nyoma. Sírva ment tovább. Szétnéz – hát megint ott egy lúdlábon forgó házikó.

Így szól hozzá:

*Kicsi tanya, kicsi tanya,
háttal fordulj fák felé,
küszöbbel én felém!*

A házikó megállt. Bemegy a lány a házba, s látja, hogy ott fonogat egy anyóka: arany a rokka, arany a szösz, arany az orsó, s arany rajta a fonál.

Megkérdezi:

– Öreganyám, adsz-e szállást éjszakára?

Ez az anyóka már nyájasan felelte:

– Adok bizony, lányom. Hisz senki se hordja hátán az éji szállását.

Ott töltötte az éjszakát. Eljött a reggel. A cipői elvástak, a botok elkoptak, az almákat megette – az ura azonban nem volt sehol. Sírt

keservesen. Aztán megmosta az arcát, kivette zsebéből a kendőjét, s elkezdte törölgetni a szemét.

Az öreganyó megkérdi tőle:

– Honnan került hozzád az én fiam keszkenője?

Erre a lány elmondta az öreganyónak töviről hegyire a dolgot. Az anyó kivett a ládájából egy piros almát, bebugyolálta a keszkenőbe, odaadta a menyének, s így szólt:

– Menj le a folyópartra, s ott vágd ketté ezt az almát – egy nagy uradalom kerekedik belőle! Aztán emberek jönnek a folyóra lovat itatni. Ha meg akarják tőled venni az uradalmat, mondd meg, hogy nem kérsz mást az uradalomért, csak hogy egyszer megcsókolhasd az új gazdát.

A lány oda is ment a folyóhoz, kiterítette a zsebkendőt, rátette az almát, s kettévágta – nagyon szép uradalom kerekedett belőle. Szétnéz: hát, jönnek az emberek a folyóra lovat itatni. Odaérnek, és azt mondják:

– Add el nekünk ezt az uradalmat!

Mire a lány így válaszolt:

– Eladom én, s nem is kérek mást érte, csak azt, hogy megcsókolhassam az uradalom új gazdáját!

Megjött az uradalom új gazdája. Jegygyűrű volt az ujján, s a lány megismerte benne az urát. Így végre rátalált. Ezzel vége is a mesének.

Tavaly még jártam náluk vendégségben.

A KIRÁLYLÁNY BOCSKORA

A király bocskort csináltatott a lányának. Az egyik bolhabőrből volt, a másik meg tetűbőrből. Aztán összehívta az egész birodalmát, hogy ki tudja megmondani, milyen bőrből van a lány a bocskora. Aki kitalálja, annak adja feleségül a lányt.

Összezsűdült az egész birodalom, összebeszéltek mindent, hogy ilyen bőrből van, olyan bőrből van, de pontosan senki se tudta megmondani.

Előmászott egy kígyó a kútkáva alól, s így szólt:

– Az egyik tetűbőrből van, a másik meg bolhabőrből.

A lányt a kígyóhoz kellett adni. S a lány elment a kígyóval a tengerentúlra.

Ott élt, éldegélt. Haza-hazajött, de sose beszélt róla, hogyan él. Már három lánya született.

Egyszer a lányaival együtt jött haza. A bátyjainak nem tetszett, hogy a húguk kígyóval él.

– Nem tudnánk mink ezt a kígyót eltenni láb alól? – kérdezték.

Furton-furt tudakolták a lányoktól:

– Hogy éltek ti ott, túl a tengeren?

Az anyjuk azonban szigorúan megtiltotta, hogy a lányok valamit is kibeszéljenek. Az idősebbek nem is szóltak semmit, de a legkisebb elmondta:

– Mikor eszünk, akkor a kígyó is odaül a tálhoz, s lakmározik belőle.

– Nektek át kell kelni a tengeren. Hogy mentek át rajta? Ki jön elébetek?

Így faggatták a gyereket. Az meg megmagyarázta:

– Kimegyünk a tengerpartra, s akkor anyánk elkezd dalolni:

*Csilló, villó,
hozz hajót,
szárnyalót,
csilló, villó.*

S akkor jön a kígyó a hajóval, mi meg beszállunk.

A királylány már el akart menni a gyerekeivel együtt, de a bátyjai nem vitték ki a tengerpartra:

– Nekünk még dolgunk van, menjünk holnap.

Ők azonban kimentek a tengerpartra, hívták a hajót:

*Csilló, villó,
hozz hajót,
szárnyalót,
csilló, villó.*

Ahogy ezt eldalolták, már jött is a hajó. Ők meg megölték a kígyót.

Aztán hazamentek, s másnap kivitték hógukat a tengerpartra. Ő azonban nem akart dalolni a bátyjai füle hallatára, s így szólt:

– Ti menjete csak haza, majd én megvárom egyedül a hajót, amely értünk jön!

A bátyjai elmentek. Mikor hóguk magára maradt a lányával, hívta a hajót, s dalolta:

*Csilló, villó,
hozz hajót,
szárnyalót,
csilló, villó.*

Megjött a hajó – csupa merő vér volt. A királylány kitalálta, hogy bátyjai megölték a kígyót.

Az asszony elővette a lányait, hogy melyik árulta el bátyjainak a titkot.

A legidősebb azt mondta:

– Én nem mondtam el.

A középső pedig: – Én nem szóltam senkinek.

Erre a legkisebbet kezdte faggatni:

– Te mondtad el. Másképp nem tudták volna meg.

Az anya ezután nyírfává változott a tengerparton. A legidősebb lányát vette magához a legközelebb, s belőle lett a nyírfa zöld hánca, a középső lett a fehér kérge, s a legkisebbet pedig azzá a vékony hártává változtatta, amely a nyírfakérget kívülről borítja, s ezt mondta neki:

– Úgy libegj, ahogy az én szívem remeg!

A SZÚNYOG ÉS A LÓ

A ló a karámban legelészett. A folyó menti tócsákból odarepült hozzá a szúnyog. A ló észre se vette a szúnyogot, s a szúnyog megkérdezte tőle:

- Atyafi, hát meg se látsz?
- Most már látlak – felelte a ló.

A szúnyog figyelmesen nézte a lovat, mustrálgatta a farkát, a hátát, a patáját, a lábát, méregette a testét és a fülét. Csodálkozva csóválta meg a fejét, s így szólt:

- Hát bizony hatalmas nagy állat vagy, pajtikám.
- Nagy vagyok – bólogatott a ló.
- Bizony, koma, még nálam is nagyobb vagy.
- Még tenálad is nagyobb vagyok.
- Biztosan nagyon erős is vagy! – mondta a szúnyog.
- Erős bizony – felelte a ló.
- Még a legyek se tudnak neked ártani?
- Nem, még azok se tudnak.
- Még tán a bögölyök se bírnak veled?
- Nem bizony, még a bögölyök se tudnak szembeszállni velem.
- A bagócs se megy veled semmire?
- Ugyan már, hogy menne.

Erre kidüllesztette a szúnyog a mellét, s így dicsekedett:

– Akármekkora is vagy, akármilyen erős vagy, azért a szúnyognép úgy leteper, mintha nem is léteznél!

- Azt már nem! – erősködött a ló.
- Pedig igen! – kötötte az ebet a karóhoz a szúnyog.

Így vitatkozott a ló és a szúnyog egy óra hosszat, kettőt – de egyik se engedett a magáéból. Végül a ló amondó volt:

– Mit veszekszünk itt hiába, s csépeljük a szalmát: álljunk ki egymás ellenében!

– Úgy van, álljunk ki! – egyezett bele a szúnyog, azzal felszállt, és éles hangon kiáltotta: – Ide, ide, testvérek, egykettőre!

Ajajaj, mi lett erre! Hogy özönlött a sok szúnyog ki a síkra. Jöttek a nyíresből, jöttek a fenyvesből! Szálltak a rengetegből, szálltak a

lápról! Ide igyekeztek a mocsárból, ide a folyó menti kaszálóról! S mindjárt neki a lónak!

Mikor már semerről se látszott, hogy jönnének még, a ló visszaneézett a marján keresztül, s megkérdezte:

– Mind itt vagytok?

– Mind, mind! – felelte a szúnyogok vezetője.

A ló erre lefeküdt, s elkezdett nagyban hengergőzni. Hengergőzött, hengergőzött, s addig nem is hagyta abba, míg meg nem halt az egész szúnyoghad.

Csak egyetlen szúnyogkatona úszta meg élve az ütközetet. Fájó szárnyaival nagy nehezen levegőbe emelkedett, odarepült a szúnyogvezérhez, csattanósan összevágta a bokáját, s jelentette:

– Leterítettük az ellenséget! Ha lett volna még négy emberünk, akik a ló lábát fogják – én már minden mást elrendeztem –, akkor nekiállok megnyúzni.

– Na ez derék dolog! – dicsérte meg a szúnyogvezér, s nagy lelkesedéssel eliramodott az erdőbe, hogy elmondja az örömhírt a többi bogárnak és féregnek: a szúnyognép legyőzte magát a lovat, a szúnyognép mától kezdve a legerősebb a világon.

A SÜN BOGARAT SÜT

A sün kocogott az erdőn keresztül, ennivalót keresett. Átvizsgálta minden bokrot, bejárta a sűrűt. Nem talált azonban semmit – esős volt az idő, minden féreg és bogár otthon ült, s várta, mikor áll el az eső.

Mikor a sünnnek már nagyon korgott a gyomra, hirtelen azt látta, hogy egy bogár jön az úton nagy vidáman: ugrándozik, s közben dúdol. Hopp! – galléron ragadta a sün a bogarat.

– Lassan a testtel, atyafi! Nem látod, hogy ki vagyok? S mit akarsz tőlem? – kérdezte a bogár.

– Hogy nem látom-e? S hogy mit akarok tőled? Megecslek, barátocskám, azt akarom! – felelte a sün.

– Kedves sün, ne egyél meg, kicsi vagyok még, nőnöm kell.

– Elég nagyra nőttél már, megecslek, és kész!

Nem segített a bogár alázatos könyörgése s keserves sírása: a sünnnek kemény maradt a szíve, mint a kő, s olyan süket maradt a füle, mintha nyírfahéjból lenne. Végző kétségbeesésében a bogár ravaszához folyamodott, kitörülte szeméből a könnyet, s így szólt:

– Ha már sehogy se lehet változtatni a dolgon, akkor legalább süss meg puhára – így, ahogy vagyok, nyersen, nem érek semmit.

A sün mindjárt rálett:

– Ezt lehet, ezt lehet!

Mivel azonban a sünnél nem volt se tapló, se acél, nekiállt jó szomszédot keresni, aki odaengedi a tűzhelyéhez. Keresgélt, keresgélt, de nem talált egyetlen helyet se, ahol a rossz idő miatt ne lett volna zárva az ajtó, végül azt gondolta:

„Na, jól van, beérem én kevéssel is, jó lesz az az ennivaló nekem nyersen is.”

A bogár azonban megsejtette a tervét, s ezt mondta neki:

– Menjünk a legelőre, ott minden halom tetején találsz tüzet.

– Nem hazudsz? – kérdezte a sün.

– Nem én, nem hazudok! – mondta a bogár.

– Na, jól van, akkor menjünk tüstént oda – egyezett bele mindjárt a sün.

A sün aztán kikocogott a legelőre, felmászott a legmagasabb halom tetejére, s körülnézett. Mindjárt látta, hogy a bogár nem hazudott, mindenfelé ott feketéllettek a tavalyi tűzhelyek.

– De nincs serpenyőm! – jutott eszébe hirtelen a sünnnek.

– Serpenyő nélkül is lehet, barátocskám, anélkül is lehet – vigasztalta a bogár. – Vájj lyukat a szén alá, én oda bebújok, te meg kapard rám vissza a szenet. Akkor majd szépen megsülök, jó puha és porhanyós leszek. Az a fődolog, hogy ne vedd ki túl hamar, s túl sokáig se hagyd bent. Félig nyersen nem hívnak semminek, ha pedig megégek, akkor meg valósággal undorító vagyok.

A sün úgy tett, ahogy a bogár tanácsolta: lyukat ásott az üszők alá, belelökte a bogarat, aztán ráhúzta a szenet. Leült a tűz mellé, s várt. Elkezdett magában számolni: „Egy, kettő, három, négy...”

Mikor elért hétszázig, azt gondolta: „Na, most már elég kellene, hogy legyen – biztosan megsült, s meg lehet enni.”

Azalatt azonban, míg a sün hétszázig olvasott, a bogár vastag szénkabátot csinált magának, s belebújt nyakig, csak a szeme maradt ki belőle. A sün nézte, nézte, nagyon meghökkent, s így kiáltott fel:

– Ejnye, az áldóját, már meg nagyon is összeégtél!

– Összeégtem bizony. Hát nem hallottad, mikor kiabáltam, ordítottam, hogy „elég már, nagy a forróság”?

A sün nagy bánatában annyit se mondott, hogy bú vagy bá, visszafordult az erdő felé, s korgó hassal elkocogott.

A bogár meg leült a fűre, s nagyot nevetett örömében – addig nevetett, míg a szénkabát ketté nem hasadt a hátán.

Ettől fogvást van a bogárnak kemény kabátja, s vastag, fekete szárnya, amivel olyan nagy zúgást csap.

A sün azonban nem nyúl azóta bogárhoz – fél, hogy égett.

A TYÚK ÉS A CSÓTÁNY

A gazdasszony kiment a házból, s nyitva felejtette az ajtót. A tyúk észrevette, s elhatározta: – Egyszer szét kell nézni a házban is.

Azzal óvatosan belépett a szárazbejáróba, onnan besétált a konyhába.

A csótány, amely a falhasadékban ült, s melengette magát a napon, mindjárt dühbe gurult, s elkiáltotta magát:

– Hej, szomszédasszony, mit lábatlankodsz itt!

– Bejöttem, hogy megnézzem egyszer, hogy élnek az emberek – felelte tisztességtudón a tyúk.

– Micsoda emberek! Ez az én házam, s az emberek csak arra vannak itt, hogy engem szolgáljanak – mérgelődött tovább a csótány.

– De te ki vagy?

– Én? Fura, hogy még ezt se tudod. Én vagyok a Gazda, a Csótány!

– Ahá, te vagy hát a csótány.

– Igen, igen, én volnék az. S most nézz meg jól, hogy a jövőben megismerj.

A tyúk félrebillentette a fejét, s megnézte. Nézte egy darabig, látta a hasadékból kikandikáló bajuszt, s bölcsen bólogatott. A csótány megkérdezte:

– Na, most már láttál?

– Láttalak – felelte a tyúk.

– Ugye, rettenetes állat vagyok?

– Az vagy.

– Az ökör se nagyobb nálam!

– Már hogy lenne?

– S mérges természetű vagyok, de még milyen mérges! – kiáltotta a csótány, s megbillegttette a bajuszát. – Aki a kezembe kerül, azt megölöm! Akit utolérek, az élve nem szabadul!

– Bo-bo-borzasztó! Bo-bo-borzasztó! – kotyogta a tyúk, s ismét besandított a falhasadékba, s megkérdezte: – Hogy ölöd meg, koma, az áldozataid, mivel veszed életüket?

– A nagyobbakat a szarvammal döföm agyon, a kisebbeket a patámmal taposom halálra – felelte a csótány.

– Mit eszel, hogy ilyen szörnyű erős vagy?

– Kenyeret eszem, meg húst eszem.

– S mit iszol, hogy ilyen rémítő erő lakozik testedben?

– Tejet iszom, tejfelt iszom.

– No lám, akkor egész közönséges ennivalón nőttél fel, s nyilván jóízű vagy – mondta a tyúk, azzal kinyújtotta a nyakát, s galléron csípte a csótányt a falhasadékban.

Galléron csípte, s mindjárt lenyelte.

Lenyelte, megcsóválta a fejét, s így szólt:

– No nézd, a pökhendijét! A pajor jobb nála, az árpakása is sokkal ízesebb!

A VARJÚ LÁNYKÉRŐBEN

A varjú egyszer meglátta a cinegét, s feltette magában, hogy feleségül kéri. A cinegének is nagyon megtetszett a varjú, s fogadta a kérőjét.

Este, ahogy az asztalnál ültek s eszegettek, megkérdezte a varjú a jegyesétől:

- Mondd már, mért vagy olyan picike?
- Fiatal vagyok még, fiatal vagyok még – felelte a cinege.
- S nem is nősz nagyobbra?
- Növök még, növök még, hogyan nőnék!

Evés után unatkozni kezdett a menyasszony. Furton-furt csak ásítózott. Azt mondja végül a vőlegénynek:

- Én úgy unom magam, mesélj valamit, ami elúzi az unalmat.
- Jól van – hagyta rá a varjú, s mindjárt nekikezdett a mesének: –

Tavalyiban ott az erdő melletti faluban, ahol a nagybátyám lakik, egy bab olyan magasra felfutott, hogy a csiga háromszor kúszott fel a szára mentén az esőfelhőkbe, inni.

– Hát már ez is valami? – mondta a cinege. – Tavalyelőtt én egy akkora borsót láttam, amin egy tücsök felmászott a Naphoz, hogy pipára gyújtson nála.

A varjúnak mindjárt újabb történetek voltak kéznél:

– Három esztendővel ezelőtt olyan hatalmas szél kerekedett ott, abban az erdő megetti faluban, hogy az emberek négykézláb tudtak csak járni, s csak hónapok múltán szoktak le róla.

– Hát már ez is valami? – mondta a cinege. – Most öt esztendeje olyan táltos szelet láttam, hogy a szélalmoknak nem látszott a vitorlája – olyan sebesen pörögtek.

A varjú erre elmondott egy harmadik történetet:

– Tíz esztendővel ezelőtt olyan kemény fagy volt, hogy az erdőben minden fenyő, tővétől a sudaráig, meghasadt belé.

– Hát már ez is valami! – mondta a cinege. – Úgy jó tizenkét esztendeje, mikor éppen a harmadik fészekalja fiókáim után keseregtem, új esztendő napja táján olyan csikorgó hideg idő járt, hogy a kemence szája előtt kenyeret dagasztó asszonynak

hozzáfagyott a tészta a kezéhez, s a fazék egyik oldalán főtt az étel, a másik oldalon azonban vastag jég borította a levest.

– Hát igen, régen kemény fagyok jártak... – tette hozzá a varjú, s felsóhajtott. Engedelmet kért, hogy egy kicsit kimenjen, s nem is jött többé vissza.

Bárhogy álljon a dolog a babbal, a borsóval és a faggyal, de olyan öreg feleséget, aki ezt mind látta, nem akart magának.

A VERÉB SÖRT FŐZ

A veréb egyszer elhatározta, hogy nagy lábon fog élni, s ezt gondolta:

„Ej, hát én már örökké vízzel fogom a szomjam oltani? Nekilátok, s csinállok magamnak egy csomó jó erős savanyú sört!”

Így is tett. Kirepült a szántóföldre, s kivett egy magot az árpakalászból, az árpamagot nedves mohára tette, maga is ráült, és megvárta, míg az árpamag kicsírázik. Aztán fogta a csírárt, és elvitte egy tavalyelőtti tűzhelyre, beletemette a hamuba, s megpörkölte malátának. A malátát két kő között apróra őrölte.

Aztán a veréb a tóhoz repült, s beleszórta a finomra őrölt malátát a vízbe.

Arra talált szaladni egy egér, megállt, s kíváncsian megkérdezte:

– Hej, veréb bátya, mi jót csinálsz itt?

– Sört csinállok – felelte büszkén a veréb.

– Aztán megengeded, hogy én is igyák belőle? – kérdezte az egér.

– Na, jó, csak vigyázz, hogy meg ne ártson, mert ez a mostani sör igen erősnek ígérkezik.

Az egér belekóstolt a sörbe, s megcsóválta a fejét. Megcsóválta a fejét, de nem szólt semmit, csak ment dolgára.

Odajött lóhalálában, kilógó nyelvvel a kutya. Éppen nyulat zavarászott, s nagy szomjúság kínozta. Meglátta a verebet, megállt, s megkérdezte:

– Hej, veréb bátya, mi jót csinálsz itt?

– Sört csinállok – felelte büszkén a veréb.

– Ihatok belőle én is egy kortyot? – tudakolta a kutya.

– Ihatsz, csak vigyázz, meg ne ártson: ez a mostani sör igen erősnek ígérkezik.

A kutya jót ivott belőle, s ő is megcsóválta a fejét. Megcsóválta a fejét, s nem szólt semmit – elfutott nagy sebesen dolgára.

Aztán odament a macska – nem sokkal ezelőtt evett meg egy fajdot, s kiszáradt a torka. Meglátta a verebet, aki óvatosságból felszállt egy magasabb faágra, köszönt neki, s megkérdezte:

– Ohó, kedves rokonom és barátom, mi jót csinálsz itt?

– Sört, mi mást csinálnék – felelte a veréb, s nem tévesztette szem elől az új vendéget. Felült egészen a fa sudarára.

– Nem tudom, engem is megkínálsz-e belőle, hogy megpecsételjük régi barátságunk, s újat kössünk? – kérdezte a macska.

– Igyál csak, koma, ha megengedi az egészséged! – felelte a veréb.

A macska ivott, ivott, aztán felnézett, s mézesmázos hangon kezdte dicsérni:

– Ój, uramfia, ój, uramfia! Ez aztán a sör. Ez a méregerős itóka valósággal a lábába áll az embernek!

– Azért mondom, nem szoktam lőrét csinálni – dicsekedett a veréb, s leszállt a bajuszos kandúr mellé a fűre.

A macskának azonban tele volt a hasa, csak egyszer nézett rá a szeme sarkából, s még megtoldotta a dicséretet. Dicsérte a verebet, megnyalta oldalán a szőrt, s aztán dorombolva útnak indult.

Alkonyat tájban odavetődött a tópartra egy öreg ló, amely már nem dolgozott, csak a bőre miatt tartották. A ló csendesen leballagott a parton, meglátta a verebet, tisztességtudón jó munkát kívánt, s megkérdezte:

– Na, kicsi madár, mi jót csinálsz itt?

– Sört, mi mást csinálnék – felelte a veréb.

– Megengeded, hogy én is igyák belőle egy kortyot? – kérdezte a ló.

– Igyál csak, de nehogy bajod legyen tőle. Így is elég öreg vagy már, meg göthös is, még majd teljesen ledönt a lábadról.

A ló sokáig ivott, jó nagyokat kortyolva. Aztán felemelte a fejét, prűszkölt egyet, s így szólt:

– Az íze egészen jó, de sörnek azért nem sör.

– Hogyhogy nem sör? Hát akkor micsoda? – bosszankodott a veréb.

– Víz. Jó, tiszta víz – felelte a ló.

– Ez nem víz – mért akarsz kötözködni, öreg?

Ivott belőle az egér, s egy szót se tudott szólni a csodálkozástól.

– Szegény jó lélek nem akart téged megszomorítani.

– A kutya is ivott belőle, s az se tudott szólni a csodálkozástól.

- Neki is jó szíve van, ő se akart megszorítani téged.
  - A macska is ivott – ez az okosak okosa –, s megmondta egyenesen, hogy jó a sör! – ellenkezett a veréb.
  - A macskának ne higgy, ő csak azért dicsért, hogy bizalommal legyél hozzá, s egy alkalmas pillanatban széttépjen – mondta a ló, s azzal még egyszer a tóba dugta az orrát, s jót húzott belőle.
  - Úgy látszik, hogy neked is ízlik! – kiáltotta a veréb.
  - Igen, nekem is ízlik – annál a löttynél, amit én szoktam kapni, sokkal jobb – mondta a ló, s hamarosan továbbporoszkált.
- A veréb egész nyáron itta a sörét, csak ősszel, mikor már beesősödött az idő, s nem nagyon szomjazott már meg, csak akkor gondolta:
- „Na, ez jó híg lett most már Tisztára vízízű. Jövőre két árpaszemet kell hozni.”
- Úgy is tett. A következő évben két árpaszemet hozott.

AZ EGÉR ÉS A VERÉB

Az egérnek megromlott az egészsége a hombárban: megsápadt az arca, köhögés lett – tiszta, friss levegőre volt szüksége. Töprengett, töprengett az egér, hogy miből éljen ezután. Elszaladt régi barátjához, a verébhez, s így szólt hozzá:

– Megromlott a hombárban az egészségem, tiszta, friss levegőre van szükségem. Mit gondolsz, milyen munka lenne a legjobb számomra.

– Legyünk szántóvetők – javallottá a veréb.

– Hát legyünk! – mondta az egér.

S úgy is lett – felszántottak közös erővel egy darab földet, bevetették zabbal, s várták a termést.

A zab szépen nőtt – a szára úgy zúgott a szélben, mint az erdő, s a szemek akkorára nőttek, mint egy cipó. Az egér learatta a gabonát, a veréb meg elcsépelte annak rendje-módja szerint. Mikor a sárgás zabszemek szépen csomóba voltak öntve, elhatározták a barátok, hogy kétfelé osztják a termést, hogy ne érje igazságtalanság se egyiket, se másikat.

Az egér nekiállt megolvasni a szemeket, a veréb meg ott állt mellette, nehogy tévedés essék. Mindkettőnek annyi jutott, hogy alig-alig futotta hozzá a zsák.

Egy szem azonban fennmaradt – nem volt neki párja. Az egér ezt mondta:

– Na, jól van, én elveszem magamnak ezt a szemet.

– Hogyhogy – elveszed magadnak? Mi jogon? – kiáltotta a veréb.

– Hát nem én voltam-e, aki learattam a gabonát?

– Hát az nem én voltam-e, aki elcsépelte? Kemény munka volt, még most is fájnak a csontjaim!

– Nem, mégis én veszem el – mondta az egér. – Én osztottam el a szemeket!

– Ez a szem az enyém! Én ügyeltem rá, hogy igazságosan oszd el! – berzenkedett a veréb.

Így huzakodtak a régi jó barátok hét nap, hét éjszaka, de csak nem tudtak megegyezni. Végül elhatározták, hogy elhívják a medvét,

tegyen igazságot köztük.

A medve rálett, felült a féderes kocsjára, s elindult, hogy igazságot tegyen. Türelmesen meghallgatta mindkét felet, aztán elment az égeresbe, hogy meghányja-vesse magában a dolgot. Olyan erősen gondolkozott, hogy a brummogása kihallatszott a földekre. Aztán így határozott:

– Ami a fennmaradt egy szemet illeti, azt egyenlően kell köztetek elosztani. A többi gabonát azonban rakjátok fel az én féderes kocsimra – azt én elviszem magammal fizetségül a fáradságomért.

Az egér és a veréb szófogadó alattvalók voltak, pontosan úgy tettek, ahogy a medve parancsolta.

Szántóvető nem lett belőlük, de azért barátok maradtak. S ha valahol véletlenül összetalálkoznak, a veréb már messziről kiáltja:

– Hej, koma, emlékszel még, micsoda zabtermést takarítottunk be?

– Persze hogy emlékszem – feleli az egér. – Hát arra emlékszel-e, komám, hogy milyen okos ítéletet hozott a medve a vizsályunkban?

– Persze hogy emlékszem! – mondja a veréb.

A FARKAS ÉS A JÁVORSZARVAS

A jávorszarvas sétált az erdőben, s egyszer csak azt hallja, hogy valaki segítségért kiált. Megindult a hang felé, s lám, mit lát: a szél kidöntött egy nagy lucfenyőt, s a fenyő sudara ráesett egy farkasra. A farkas a fa sudara alatt feküdt, s sehogy se tudott kiszabadulni, csak panaszos hangon üvöltött.

A jávorszarvas megcsóválta a fejét, s így szólt:

– Na, hát teveled hogy esett ilyen szerencsétlenség, szomszéd?

– Ó, ne is kérdezd, kedves barátom, látod, hogy minden pillanatban kiadhatom a lelkem. Légy olyan jó, akaszd bele a fába a szarvad, és segíts!

– Segítenék, de bírok-e? – tamáskodott a szarvas.

– Legalább próbáld meg, testvér! – kiáltotta végső elkeseredésében a farkas.

– Na, megpróbálni éppen megpróbálhatom – egyezett bele a szarvas. Azzal a fenyő alá dugta a szarvát, s erőlködött. Összeszedte minden erejét, s fel is emelte a nehéz fát, annyira, hogy a farkas ki tudott bújni alóla.

– Ej, valóban erős vagyok! – csodálkozott a jávorszarvas az erején, s a fejét himbálva tovább akart menni.

A farkas lábra állt, végignézett drága bundáján – nem szakadt ki sehol, minden varrás ép volt rajta. Odaszaladt a szarvas mellé, toppantott egyet a lábával, s mérgesen ráripakodott:

– Megállj, megállj, egy lépést se tovább!

– No, aztán mért ne tehetnék tovább egy lépést se? – kérdezte a szarvas.

– Azért, mert tüstént megeszlek. Nem tudod, hogy a zsákmányom vagy!? – kiáltotta a farkas.

– Várj csak, várj csak. Hát nem én voltam, aki megmentettelek a halál torkából? – mondta a jávorszarvas.

– Ez nem tartozik ide – felelte a farkas.

– Micsoda hálátlanság ez? Nem szégyelled magad, szomszéd?

– Nincs itt mit szégyenkezni. Nincs más hátra, le a bőröddel!

Vitatkozott, huzakodott jó darabig a két jó szomszéd, de sehogy se tudtak megegyezni. Végül a jávorszarvas azt tanácsolta, hogy keressenek egy harmadikat, aki igazságot tesz köztük.

– Jól van, keressünk egy harmadikat – egyezett bele a farkas: abban bizakodott a ravaszdijsa, hogy még egy állat akad, akit megehet.

A farkas és a jávorszarvas estig bolyongtak az erdőben, kerestek valakit, s végül rá is találtak: a medve dörögve cammogott a falu felé, hogy egy kis mézet szerezzen fiatal feleségének. Türelmesen meghallgatta mindkét fél panaszát, szájába dugta a mancsát, s töprengett. Töprengett, s csak hosszú idő után szólalt meg:

– Most hirtelen nem tudok válaszolni a kérdésekre. Oda kell menni, ahol az eset történt, s alaposan meghányi-vetni a dolgot.

A farkas és a jávorszarvas rálettek, s visszamentek a fenyőhöz. A medve körüljárta a fenyőt, gondolkozott, s aztán így szólt:

– Szarvas, dugd ide a szarvad a fenyő sudara alá, fel bírod-e emelni.

– Fel hát, mért ne bírnám! – s úgy tett, ahogy a medve parancsolta.

Ezután így szólt a medve a farkashoz:

– Farkas, te meg bújj az ágak alá, lássuk, beférsz-e arra a szűk helyre.

– Beférek, hogyne férnék! – mondta a farkas, s úgy tett, ahogy a medve parancsolta.

Aztán így szólt a medve a jávorszarvashoz:

– Na, szarvas, engedd most vissza a fenyőt a helyére.

A szarvas visszaengedte a fenyőt, s a farkas megint beszorult, ahogy azelőtt.

Beszorult, és úgy is maradt, mert ki mert volna ezek után a segítségére sietni.

UTÓSZÓ

Észtországot a Balti-tenger és a Finn-öböl fogja közre, területe mintegy 45 000 km². Az észtek lélekszáma kb. 1 millió, közülük több mint 900 000 Észtországban él, amely napjainkban az egyik legfejlettebb szovjet szövetséges köztársaság. A művelt emberfők számát, a könyvkiadás csillagászati adatait stb. tekintve az észtek a földkerekség legkulturáltabb nemzetei közé emelkedtek. Hogy a könyvkiadás terén maradjunk, elég egyetlen példát megemlíteni: egy-egy észti klasszikus mű nemritkán 50 000-es példányszámban is megjelenik, s gyakran napok alatt el is fogy, ami a tízszeres nagyobb lélekszámú magyarságnak is becsületére válnék.

Az észtek párvját ritkító, ádáz történelmi viharokon át jutottak el a máig. Sanyarú történelmük az oka, hogy ez a tehetséges, életrevaló nép számbelileg nem tudott megizmosodni.

A régészeti kutatások szerint már az i. e. 3. évezredben ott laktak az észtek ősei a Balti-tenger vidékén. Időszámításunk első századaitól kezdve telepesrajok indulnak innen észak felé, s ezekből a telepesekből alakult ki idővel a finn nép. A finnek és észtek külön néppé váltak, de nyelvük annyira közel maradt, hogy ma is jól-rosszul megértik egymást. Tehát az észtek ugyanolyan nyelvrokonaink, mint a finnek, de a magyar köztudat, méltatlanul, kevésbé tartja őket számon.

Az észtek önállósága a XIII. század első negyedéig tart. A viking világban még meg tudták őrizni függetlenségüket, de az 1208-tól 1227-ig szinte évről évre megújuló német keresztes hadjáratoknak nem tudnak ellenállni. A két évtizedes harcban elpusztult az észti férfilakosság színe-java. Végül elesett Lembitu, az észtek vezére is, s az országon megosztoznak a németek és a velük szövetséges dánok. A népet megkeresztelték, s a földet kiosztották a lovagok között, akiknek utódai azt csaknem kerek hétszáz esztendeig bitorolták. Német volt a földesúr, az észti jobbágy lett a saját földjén, s ha elvéve egy-egy felemelkedett közülük, az is németté vált.

Egymást érték a felkelések, zavargások, de változás csak a XVI. század második felében következett be, mikor a német lovagállam

összeomlott, s Svédország, Lengyelország, Dánia osztozott rajta, míg 1629-ben Svédország birtokába vette szinte egész Észtországot. Csak Saaremaa szigete maradt a dánok kezében, s a keleti Petseri-vidék került orosz uralom alá. A svédek igyekeztek kordában tartani a féktelen német földesurakat, s a reformáció meghonosítása kapcsán fellendült a népoktatás. 1632-ben, négy évvel Pázmány nagyszombati egyeteme előtt, megalapították a mindmáig működő, híres tartui (Tartu német nevén Dorpat) egyetemet. Az 1721-ben megkötött uuskaupunki béke alapján Észtország Oroszországhoz került, s ezzel vége szakadt az észt történelem egyik legnyugodalmasabb korszakának, amelyek emléke „régi jó svéd időkként” még sokáig megmaradt a nép ajkán.

A német földesurak megkapták régi jogaikat, s most igyekeztek kamatostul visszaszerezni, amit egy évszázad alatt elvesztettek. Hiába volt orosz az államhatalom, Észtországban német világ járta. Német volt a közigazgatás, az egyház, az iskola, s csak a múlt század végén kezdte háttérbe szorítani az oroszosítás. A német földesurak szertelen kizsákmányolása okozta, hogy az 1905-ös forradalom olyan nagy visszhangra talált az észt parasztság körében. Az öregek még ma is emlékeznek rá, hogy festette éjszakánként vörösre az eget az égő földesúri kastélyok tüze.

Az észt nemzeti ébredés a polgárosodás megindulásával, a XIX. század első felében kezdődik, de kiteljesedése a 60-as, 70-es évekre esik. Ennek egyik kísérő jelensége a népköltészet felé fordulás. Az észtek előtt ott lebegett a finn Kalevala példája. Lönnrothoz hasonlóan Kreutzwald az észt népi hős, Kalevipoeg köré csoportosuló mondákat egységes egészzé kovácsolta, s a 19 000 sorból álló eposz 1861-ben látott napvilágot. (Jegyezzük itt meg zárójelben Kreutzwald nevével kapcsolatban, hogy az észteknél oly gyakran felbukkanó német nevek csak kivételesen utalnak német eredetre. Ha az észt gyerek középiskolába került, elnémetesítették a nevét. Kreutzwald szüleit Ristmetsnek hívták, aminek szó szerinti fordítása a német név.) A Kalevipoeg megjelenése új lendületet adott a népköltészet gyűjtésének, s ez a lendület hosszú évtizedeken keresztül lankadatlanul folytatódott. A tartui Kreutzwald Irodalmi Múzeum népköltészeti osztályának anyaga 1960 elején 787 908 lapra terjedt. Ennek az irdatlan mennyiségű anyagnak a megoszlása

műfaj és lapterjedelem szerint kerek számokban a következő volt: népdal 350 000 mese, monda, tréfa 95 000 találós kérdés 100 000; közmondás, szólás 170 000; népszokások, hiedelmek 285 000 stb.

Az e kötetben közreadott mesék csak egy csepp a tengerből, válogatás a válogatásokból. Az első tekintélyesebb válogatás Kreutzwaldé, 1866-ban jelent meg Helsinkiben, s a könyv nemcsak az észtek között vált népszerűvé, de lefordították németre, oroszra, lettre, litvánra, sőt részben angolra és franciára. Most itt magyarul is megjelenik belőle néhány mese.

A mesék nem tisztelik a határokat, gyakran sok ezer kilométeres utat járnak be. Az észtek mesék között is bőven találunk olyanokat, amelyek a környező népektől kerültek hozzájuk. Különösen az orosz, a német, s a skandináv népek mesevilága hatott az észtre. Természetesen sok a hasonlóság az észtek és a finn mesék között is, de ez teljesen érthető, hisz a két nép egy törzsről sarjadzott, s később is mindig kapcsolatban volt egymással. Az orosz mesék terjedését elsősorban a katonaság segítette elő. A XVIII. század utolsó éveitől kezdve Észtországból is toborozták a legényeket a cár hadseregébe. A szolgálati idő kerek 25 esztendő volt, s ezalatt bőven adódott idő, hogy az észtek katona megtanulja, s aztán hazahozza az orosz meséket. Az ország délkeleti részén élő nemzetek pedig évszázadokon át közvetlenül érintkeztek az oroszokkal. A német mesék elsősorban a földesúri kastélyokból terjedtek. A cselédek és a dajkák észtek voltak, a földesúr és a környezete pedig német. Persze ezek az idegen mesék, ha alapelemeikben őrzik is eredetüket, az észtek környezetben alaposan átalakultak.

Ebben a vékony kötetben arra törekedtünk, hogy elsősorban ne azokat a meséket mutassuk be, amelyeket már német vagy orosz népmeseként ismerünk, vagy esetleg nálunk is megvannak, hanem inkább azokat, amelyek jellegzetesen észtek. Ilyenek pl. a víziányó, víziapó meséi, bár ezek se csak az észteknél fordulnak elő, sok hasonlóságot mutatnak Északkelet-Európa finnugor népeinek meséivel.

A kutatók szerint a legelterjedtebb és legkedveltebb észtek népmeséi motívum az édeslány és az árvalány története, amelyre ebben a kötetben is találunk néhány példát. Az egyik közülük, *A kakukk* című, amelyben a gonosz mostohától sanyargatott árva lány

kakukká változik, számunkra szokatlanul végződik. A rossz elnyeri büntetését, a mese vége mégis szomorú, mert a lány megmarad kakukknak. Az észti népmesék között sem gyakori ez a típus, de konkrétan ez a mese számos változatban él, sőt a népdalokban is találkozunk ezzel a motívummal. A mese variánsaiban az árva lány néha fecskévé, fülemülévé vagy bíbicévé változik.

A magyar mesékben hozzászoktunk a kötelező „egyszer volt, hol nem volt” kezdethez, amelyet az igényesebb mesemondó még alaposan meg is cifráz, ilyenformán esetleg, hogy „a nagy üveghegyen is túl, ott, ahol a kurta farkú malac túr” stb. S ennek megfelelően a mese végének is megvannak a szokásos zárómotívumai. Az észti mesék ilyen szempontból igénytelenebbek. Az elején legfeljebb csak annyit mond a mesélő, hogy „élt egyszer régen”, vagy „volt egyszer régen”. Különbözik az észti muinasjutt „mese” szó is szó szerint régi történetet jelent. Előfordul ugyan néha a „messze, hét országon, hét tengeren is túl” kezdet, de ez leginkább az erős orosz hatásnak kitett szövegnél. A befejezésnél nem ritka a „ha meg nem haltak, még most is élnek” fordulat de távolról se általános. Igen gyakori viszont, mikor a mesélő a végén megjegyzi a történetben szereplő csodatévő eszközökkel kapcsolatban, hogy nem tudja, később mi lett velük, hova kerültek, vagy egyes szereplők további sorsáról mondja ezt, s ezzel vége a mesének. Így végződik válogatásunkban például *A két tarisznya* c. mese.

Az észti tündérmesékkel kapcsolatban meg szokták említeni, hogy ezekben jóval kevesebb a borzongató, véres jelenet, mint a hasonló német mesékben, s nincsenek bennük olyan rémisztő boszorkányok, mint az oroszokban.

A tengerből kimászó sárkánykígyónak, akivel a hősnek meg kell küzdenie, először három feje van, utána a megszorodott fejek száma hat vagy kilenc, s végül tizenkettő, tehát a háromnak kisebb vagy nagyobb többszöröse. Nálunk a hétfejű sárkány a közönséges. Az észteknél sem ismeretlen a hetes szám. Gondoljunk csak *A hét fiú meg a hét lány* c. mesére.

A sárkány mellett az ördög az észti mesék negatív alakja. Az észti mesékben az ördögre számos szó van, de sajnos a magyar fordításban nem nagyon van lehetőség ezek visszaadására.

Az ördöggel kapcsolatban gyakori, hogy a mesehős szorult helyzetében eladja lelkét az ördögnek, később azonban megpróbál túljárni az ördög eszén, hogy megszabaduljon tőle. Ez sikerül is neki, mert az ördög erős, de ostoba, akit egy kis furfanggal be lehet ugratni. Ezt látjuk *A mennydörgés ellopása*, *A rászédett ördög* és *A szénkása* c. mesékben.

Talán a hajdani totemizmus emlékét őrzik *A medve vő* és *A királylány bocskora* c. mesék. Az északi vidékeken a medvét tisztelték leginkább. A hajdani medvekultuszról számos észtországi régészeti lelet is tanúskodik.

Ezrével jegyezték fel állatmeséket is az észteknél. Ezek szereplői elsősorban vadállatok. Az állatmesék hőse leggyakrabban a róka és a farkas, a háziállatok közül pedig a kutya és a macska, ritkábban a ló, juh, ökör stb.

Számos észti állatmese, mint pl. *A róka és a farkas a lakodalomban*, *A madarak és a négy lábúak háborúja* stb. nálunk is ismeretes. A válogatásnál azonban ezeket mellőztük.

Az észti mesékben a magyarokhoz hasonlóan a paraszti életszemlélet s a paraszti élet hétköznapijai tükröződnek, csak persze az észti viszonyok sok tekintetben mások voltak. A különbözőségeket még csak fokozzák az eltérő földrajzi körülmények.

A földesúr mindig gonosz, kegyetlen. Az észti jobbágy helyzete sanyarúbb volt a magyarénál. Annyi szolgáltatással tartozott urának, aki német lévén, legtöbbször kerékbe törte jobbágyai nyelvét is, hogy alig tudta szerét-számát. Még a múlt század eleji jobbágyfelszabadítás is sokáig csak írott malaszt maradt. A mesékben sok emlékét találjuk a feudális időknek. Megtaláljuk bennük az észti népi szokásokat, hisz a mesehősök ugyanúgy élnek, mint bármely más közönséges paraszt. Az eladó lányok csütörtökön és szombaton este készítgették a kelengyéjüket, ekkor jöttek hozzájuk vendégségbe a legények, ekkor állítottak be hozzájuk a kérők. A mesében is pontosan így történik.

Az észtek a halottaikat torral búcsúztatták el. A temetésre házi árpasört készítettek. Ez a szokás bukkan fel *A szénkása* c. mesében. De sört csinál magának a veréb is, amint az egyik állatmesében olvashatjuk.

A mese szereplői is leülnek a Szent Iván-éji tűz mellé, hogy vidám mulatozás közben töltsék el az éjszakát.

Az észtek, finnek, de az orosz északi vidékek jellegzetes intézménye is a szaunafürdő. Ezt is megtaláljuk *A két tarisznya* c. mesében.

A mesélés régebben nagyon kedvelt időtöltés volt az észteknél. A gyűjtők sok-sok híres mesemondó nevét és meséit örökítették meg. Egy-kettőnek a nevét is említsük itt meg. A vak Kaarel Jürjensontól 250 mesét jegyeztek fel a harmincas években. Peeter Kaaritól a harmincas évek végén, élete utolsó két éve folyamán, 300 mesét gyűjtöttek, sok más népköltészeti alkotás mellett. Amíg a sok ezer soros epikus énekeket szinte mindig nőktől jegyezték le, a híres mesemondók férfiak voltak, s csak elvétve akad köztük nő. A legtöbb mesét azok tudták, akiknek a foglalkozása sok járás-keléssel járt. Így például a falusi szabó, aki tanyáról tanyára vándorolt, vagy a pásztor, aki minden éjjel másik tanyán hált. Sok jó mesélő akadt a vándorkoldusok között is, akik rendszerint meséléssel fizettek a vacsoráért és az éjjeli szállásért.

A mesélésre sok alkalom kínálkozott. Az egyik az ún. alkonyati pihenő ideje. Ez ősszel és télen volt szokásban. Azon a szélességi fokon, amelyen Észtország van, ősszel és télen jóval hosszabbak az éjszakák, mint nálunk. Vidékektől függően egy, két sőt három alkalommal is (de ebben mindig benne volt a csütörtök) este nem gyújtottak egy darabig világot. Pihentek, vagy a szomszédba mentek. Ez volt a mesélés ideje. Ehhez a szokáshoz még az a hiedelem is tartozott, hogy az alkonyati pihenő alatti jóízű beszédűl, meséléstől hízik, gyarapszik a jószág. De járta a mese az éjszakai lóőrzőknél, a halászoknál, míg a vihar elülését várták, a tanyától távol eső kaszálókon, ahol csapatosan gyűltek össze a tűz mellett, s az öregebbek Szent Iván éjszakáján is szívesen töltötték meséléssel az időt. Meséltek, míg sorukra vártak az emberek a malomban és a kovácsnál is.

Nemcsak a pihenőidőben meséltek azonban, hanem a könnyebb munkák alatt is. A hosszú őszi és téli estéken a tágas gabonaszárító csűrben tartózkodott a család, mert itt volt a hatalmas kemence, a ház többi helyiségét viszont nem lehetett fűteni. Az asszonyok

fontak, a férfiak faragtak vagy bocskort készítettek (bőrből vagy háncsból). Munka közben szívesen hallgattak mesét.

Néha a gyerekek is segédkeztek a munkában. A hálókötést a gyerekek is végezték, vagy ha több világosságra volt szükség, ők tartották a szurokfáklyát. Hogy elkerülje szemüket az álom, meséltek nekik, sőt lehetőleg olyat, ami izgalomban tartotta őket. Ez azért érdekes, mert más népeknél éppen azért meséltek a gyerekeknek, hogy elaludjanak.

Évekkel ezelőtt *Imeflöt (Varázsfurulya)* címen megjelent Észtországban egy magyar mesekötet, ami azóta népszerű olvasmánnyá vált. Reméljük, hogy a magyar közönség is szeretettel fogadja az észti népmeséknek ezt a szerény csokrát.

BERECZKI GÁBOR

JEGYZETEK

A nemzetközi mesekatalógusban (Aarne, Antti–Thompson Stith: *The Types of the Folktale. Second Revision. FFC 184. Helsinki, 1961.*) is előforduló mesetípusokat AaTh-jellel és utánuk az illető típus számával jelöljük.

A kötetbe felvett észt népmeséket az alábbi mesegyűjteményekből válogattuk és fordítottuk:

Fr. R. Kreutzwald: *Eesti rahva ennemuistsed jutud. Helsinki, 1866*) utolsó kiadás: Tallinn, 1953. (Rövidítése: Kreutzwald)

J. Kõrv: *Eesti-rahva muiste-jutud ja vanad kõned. Esimene kimbukene. Viljandi 1881.* (Rövidítése Kõrv)

J. Kunder: *Eesti muinasjutud. Rakvere 1885; 2. kiadás: Tartu, 1924.* (Rövidítése: Kunder)

M. J. Eisen: *Eesti ennemuistsed jutud I. Tartu, 1911; 2. kiadás. Tartu, 1920, II. Tartu, 1926.* (Rövidítése: Eisen)

J. Parijõgi: *Külaliste leib ja teisi eesti muinasjutte. Tartu, 1933; 2. kiadás: Tartu, 1942.* (Rövidítése: Parijõgi)

A. Jakobson: *Õöbik ja vaskuss. Eesti rahva muinasjutte loomadest ja lindudest. Tallinn 1947; 2. kiadás: Tallinn, 1949.* (Rövidítése: Jakobson–r)

A. Jakobson: *Suur ona ja väike vennapoeg. Eesti rahva muinasjutte ja muistendeid. Tallinn, 1964.* (Rövidítése: Jakobson–2)

Loorits, Oskar: *Grundzüge des estnischen Volksglaubens. I–III. Stockholm, 1949–1960.*

Paulson, Ivar: *Die Religionen der finnischen Völker. Stuttgart, 1962.*

E. Normann, H. Tampere: *Marjakobar ja teisi setu muinasjutte. Tallinn, 1959-* (Rövidítése: Normann-Tampere)

Az aranyfonó lányok. (Kreutzwald) Az eladó lányok csütörtök és szombat este szabadok voltak, ekkor készíthették a kelengyüket, s

ekkor jöttek a legények is hozzájuk. A lányok ilyenkor fontak-szöttek maguknak, vagy pedig gyapjúharisnyát és kesztyűt kötöttek.

~ A mesékben többször is előforduló Észak varázslójának alakja, amely különben a Kalevipoegban is felbukkan, bizonyára a varázsló tudományukról híres lapp sámánokkal kapcsolatosan alakult ki. – Kreutzwald átdolgozása AaTh 301 és AaTh 403 mesetípusokhoz tartozó változatokból.

Fürgeláb, Ügyeskéz és Élesszem. (Kreutzwald) Átdolgozás AaTh 513 és 550 változatok alapján.

A gombakirály. (Eisen) Az erdei bogycsók és a gomba igen fontos helyet foglaltak el régebben az észti népi táplálkozásban, sőt napjainkban is ezrével utaznak nyaranta és kora ősszel a városiak is az erdőkbe, lápokra áfonyát és gombát szedni. – AaTh 502 – AaTh 300 IV-VI-VII

A két testvér. (Kunder) Az észti parasztság még ma is, a kollektív gazdálkodásra való áttérés után, túlnyomórészt tanyán él, ez a települési forma évszázadok óta jellemző az észtekre.

~ A heringdoboz azért fordul elő a mesében, mert az észti táplálkozásnak jelentős részét alkotják a tengeri halak, különösen a különböző heringfajták, amelyeket hordóba sózva tartanak el, vagy megfüstölik őket.

~ Az észtek közt elsősorban az evangélikus vallás terjedt el, ezért van a mesében, hogy a királylány úrvacsorát vett. – AaTh 613

A hét fiú meg a hét lány. (Kunder) Az észteknél nincsenek olyan falvak, mint Magyarországon. Az észti „falu” szó rendszerint egy tanyabokrot jelöl, melyekben a házak egymáshoz közel épültek ugyan, de minden rendszer nélkül. Egy-egy egyházközségben legalább két tucatnyi ilyen „falu” tömörül, központjukban a templommal. – AaTh 30a

A víz alatt élők. (Körv) – A víziszellemekről Looirts és Paulson könyvei részletesen tudósítanak.

Vízianyó jótette. (Körv) A Vízianyó (*veden ema*) ismert az észtek közelében élő más finnugor népeknél is.

Víziajó iótette és büntetése. (Körv) – AaTh 729

A kútban talált szerencse. (Parijogi) Az észti földesurak német bárók és nemesek voltak, tehát idegenek, s így kétszeresen

gyűlöltek őket. A német arisztokrácia földbirtokait csak az első világháború után sajátította ki az állam.

Hogyan tudta ki a szolga a séllők titkát. (Parijogi) A verszta régi orosz hossz mérték (1067 m). A verszta és a rubel a XVIII. század elejétől tartó orosz uralom eredményeként honosodott meg az észteknél. – AaTh 613 II–III

A mennydörgés ellopása. (Kreutzwald) – AaTh 1148 B. L.: Loorits, Oskar: Das Märchen vom gestohlenen Donnerinstrument bei den Esten. Tartu, 1932.

Az északi fény. (Kunder) Észtországban hideg teleken, ha nem is mindennapos, de nem ritka jelenség az északi fény. (Eredetmonda.)

Fagy apó három rakoncátlan fia. (Jakobson–2) A nincstelen zsellérréteg igen jelentős volt Észtországban, s érthető, hogy a mesékben is gyakran felbukkan a zsellér alakja. Házukat a gazda földjének a szélére építették, s valamennyi földet is kaptak tőle. Ennek fejében bizonyos számú napot kellett a gazdánál dolgozniuk.

~ Az árpalepény ma már nem szokásos, de régebben közkeletű eledel volt az észteknél.

~ A kaszálók gyakran távol, 8–10 km-re esnek a tanyától, s a szénát télen hordják haza szánnal. Ezért van szükség a kemény útra.

~ Szent Iván napja június 24-én van, amely nemcsak az észteknél, de más szomszédos népeknél, például a finneknél és a letteknél is az egyik legnagyobb ünnep. Ekkor legrövidebb az éjszaka, olyannyira, hogy rövid szürkület után ismét felkel a nap. (Eredetmonda.)

Az Erdei öreg és a fatolvaj. (Jakobson–2) Szent Iván éjszakáját a tűz mellett töltik el. Táncolnak, dalolnak, tüzet ugranak, a fiatalság párosával hintázik, s vidéken házisört isznak a mulatozók.

~ Az erdei öreg, erdei szellem (*metsa-vaim, metsa-haldjas*) a víziszellemekhez hasonló lény, az erdei állatok ura.

A csodamadár. (Jakobson-2) – A történet művészién kiszínezett hiedelemmonda, több észak-európai párhuzamát ismerjük.

A beszélő lenkévék. (Kunder) Csütörtök estéenként készítették az eladó lányok a kelengyjüket, amint az első mesénél már említettük. Ekkor állítottak be szokás szerint a kérők is hozzájuk.

~ A gabonaszárító csűr régen egybeépült a lakóházzal. Ebben volt egy hatalmas kemence, amelyet erősen befűtöttek, s így szárították a rudakra kiterített gabonakévéket. Télen itt élt az egész család, mert a többi helyiségben nem volt kemence. A gabonaszárító csűr hátsó kijárata a színije vezetett.

~ Az észti női viselethez tartozott egy hosszú, szőtt öv is, amely egy karcsú lány derekát többször is körülérte. Persze, hogy a lány öve kiérjen egészen a színbe, ahogy itt olvassuk, az mesei túlzás. (Kísértettörténet.)

A seprűkészítők. (Kunderj Az észteknél használatos pint 1,54 l volt. – AaTh 1535 rokonságához tartozó mese.

A két tarisznya. (Eisen) Az észteknél is általános az a gőzfürdő, ami a finnek révén szauna néven vált közismertté Európában. A szaunában vékony, leveles nyírfavessző-nyalábbal csapkodják magukat a fürdőzők, vagy felfekszenek a lócára, s más verdesi őket. – AaTh 403 II

Az idegen arany. (Parijögi) – Kincsmonda.

A szélcsomók. (Eisen) Hiiumaa Észtország második legnagyobb szigete, területe 960 km². (Tengerészek hiedelemtörténete.)

A halál várása. (Eisen) – AaTh 1313 A

A bolond mindig pórul jár. (Eisen) – AaTh 1696

A rászédett ördög. (Kunder) Az észteknél éppen úgy szokásban volt az újév éjszakáján való ólomöntés, mint nálunk hajdanában. A kiöntött ólom figuráiból ők is jósoltak. – AaTh 1137

A szénkása. (Normann-Tarrmerel) Az észteknél régen általános volt a halotti tor, ahol házisört itattak a vendégekkel, ezt a szokást tükrözi a mese.

~ A mese stílusa orosz mesékéhez hasonlít.

A kakukk. (Eisen) A gazdasszony édeslánya vízhordórúddal hozza a vödröket. Ez egy kb. másfél méter hosszú hajlított rúd, amelynek a végén kampók vannak. Kelet-Európában szélteben ismeretes ez az eszköz. – AaTh 405

A medve és a három lány. (Normann-Tampere) A furfangos lány a famozsarat öltözteti fel, hogy a medvét megtévessze. A famozsár vaskos, fa törzsből kivájt eszköz, amelyben szintén fából készült bunkóval gabonamagvakat törtek. – Az AaTh 402 mesetípus észak-európai redakciójához tartozik.

A medve vő. (Normann-Tampere) A lány dalát egyszerű dallammal dalolja a mesemondó. – AaTh 402~400, a mese orosz változataihoz hasonlít.

A királylány bocskora. (Normann-Tampere) Ennek a mesének a dalbetétjét szintén éneklük. – AaTh 400 I

A szúnyog és a ló. (Jakobson–1) – Az észti állatmesék többségét a nemzetközi mesekatalógus nem tartalmazza.

A sün bogarat süt. (Jakobson–1)

A tyúk és a csótány. (Jakobson–r)

A varjú lánykérőben. (Jakobson–r) Hazugságmese és állatmese ritka, érdekes keveredése.

A veréb sört főz. (Jakobson–i) A malátával és komlóval készült házisör ma is kedvelt ital az észteknél. – AaTh 234 A*

Az egér és a veréb. {Jakobson–1)

A farkas és a jávorszarvas. (Jakobson–1) – AaTh 155 észak-európai változata.

TARTALOM

Az aranyfonó lányok
Fürgeláb, Ügyeskéz és Élesszem
A gombakirály
A két testvér
A hét fiú meg a hét lány
A víz alatt élők
Vízianyó jótette
Víziapó jótette és büntetése
A kútban talált szerencse
Hogy tudta ki a szolga a sellők titkát
A mennydörgés ellopása
Az északi fény
Fagy apó három rakoncátlan fia
Az Erdei öreg és a fatolvaj
A csodamadár
A beszélő lenkévék
A seprűkészítők
A két tarisznya
Az idegen arany
A szélcsomók
A halál várása
A bolond mindig pórul jár
A rászédett ördög
A szénkása
A kakukk
A medve és a három lány
A medve vő
A királylány bocskora
A szúnyog és a ló
A sün bogarat süt
A tyúk és a csótány
A varjú lánykérőben
A veréb sört főz

Az egér és a veréb
A farkas és a jávorszarvas
Utószó
Jegyzetek